

ΑΚΟΛΟΥΘΙΑ

ΒΙΟΣ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΕΙΑ

ΤΟΥ ΝΕΟΥ

ΓΕΡΟΜΑΡΤΥΡΟΣ

ΓΡΗΓΟΡΙΟΥ

ΤΟΥ ΠΕΜΠΤΟΥ

ΠΑΤΡΙΑΡΧΟΥ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥΠΟΛΕΩΣ

ΑΠΑΓΧΟΝΙΣΘΕΝΤΟΣ ΚΑΤΑ ΤΗΝ 10 ΑΠΡΙΛΙΟΥ 1821

ΗΜΕΡΑΝ ΚΥΡΙΑΚΗΝ ΤΟΥ ΠΑΣΧΑ,

ΥΠΕΡ ΠΙΣΤΕΩΣ ΚΑΙ ΠΑΤΡΙΔΟΣ.

Ψαλλομένη τῇ δεκάτῃ Ἀπριλίου

ΣΥΝΤΑΧΘΕΙΣΑ ΚΑΙ ΠΑΟΥΤΙΣΘΕΙΣΑ

ΥΠΟ

ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΩΝ ΛΟΓΙΩΝ,

Ἐκδίδεται ἐπιμελείᾳ καὶ δαπάνῃ

Α. Σ. ΑΓΑΠΗΤΟΥ.

ΕΝ ΠΑΤΡΑΣΕ,

ΕΚ ΤΟΥ ΤΥΠΟΓΡΑΦΕΙΟΥ Α. Σ. ΑΓΑΠΗΤΟΥ.

1871.

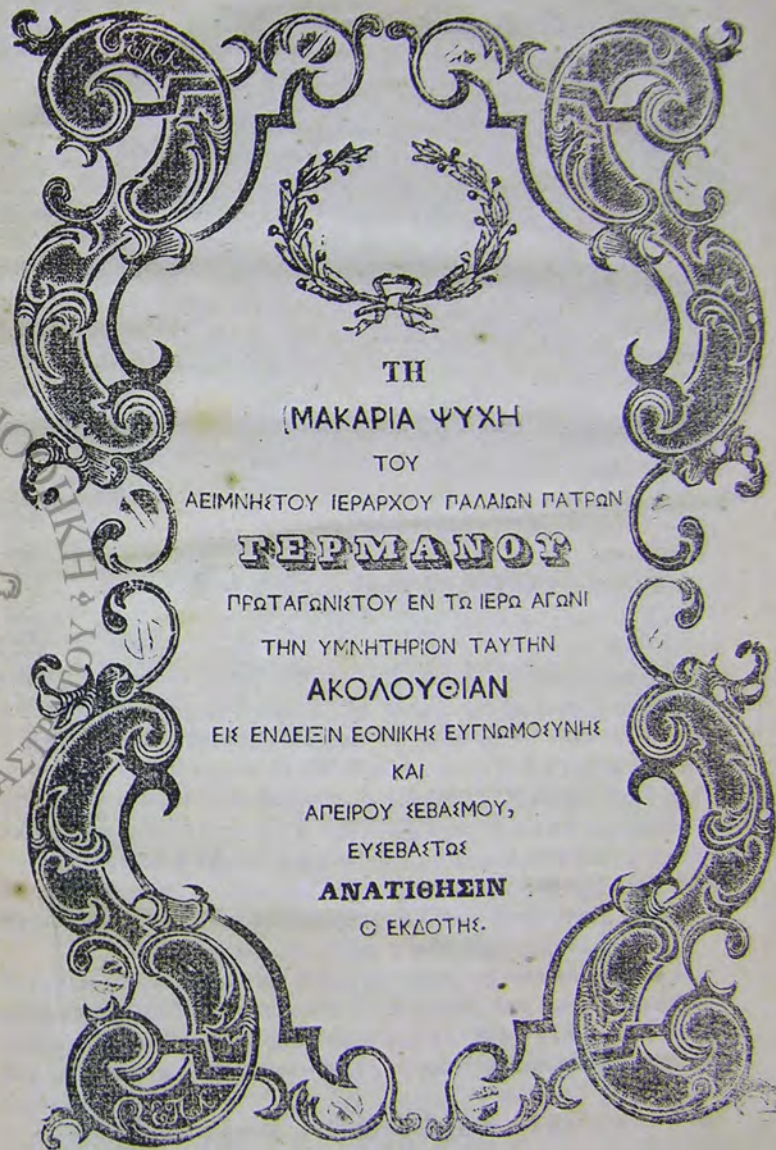
ΔΙΑΤΑΞΙΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΗ.

«Εἶναι γνώμη τῶν Πατέρων, τῶν Ἱεραρχῶν καὶ τῶν Διδασκάλων τῆς Ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας μας, ὅτι τῶν μὲν Ὁσίων τὰ Λείψανα δὲν προσκυνοῦνται ὡς Ἅγια, ἀν ὁ Θεὸς δὲν ἀποδείξῃ δι' αὐτῶν θαύματα: ἢ τὸ ὀλιγώτερον τὰ τιμήσῃ διὰ τῆς εὐωδίας, μὲ τὸ νὰ μὴ ᾔῃναι ἀποδεδειγμένη εἰς τοὺς ἀνθρώπους ἢ ἐν κρυπτῇ πίστις καὶ ἀγάπῃ αὐτῶν πρὸς τὸν Θεόν.—Τῶν δὲ Μαρτύρων τὰ Λείψανα προσκυνοῦνται ὡς Ἅγια καὶ ἀνευ θαυμάτων καὶ εὐωδίας· διότι γίνεται φανερόν εἰς ὅλους διὰ τῆς ἐμπράκτου ἀποδείξεως τοῦ Μαρτυρίου αὐτῶν ἢ εἰς τὸν Θεὸν τελεία πίστις καὶ τελεία ἀγάπη αὐτῶν, τῶν ὁποίων τούτων, προηγουμένως καὶ φανερῶς εὐρισχομένων εἰς τοὺς Μάρτυρας, ὡς παρακολουθήματα εἶναι πλέον τὰ θαύματα, καὶ λογίζονται εἰς ἀπόδειξιν περιττά».

(Νέον Μαρτυρολόγιον σελ. 19.)

ΕΙΔΟΠΟΙΗΣΙΣ.

Ἡ μετατύπωσις τῆς Ἀκολουθίας ταύτης ἀπαγορεύεται, καὶ οὐ μόνον ποινικῶς καὶ πολιτικῶς καταδιωχθήσεται, ἀλλὰ καὶ δι' ἐκκλησιαστικοῦ ἐπιτιμίου ἀφορισθήσεται ὁ μετατυπώσας αὐτήν. Τὰ ἔσοδα τῆς Ἀκολουθίας ταύτης προσδιωρίσθησαν διὰ τὸν ἐν Πατρίαις Ἀνδριάντα τοῦ Παλαιῶν Πατρῶν ΓΕΡΜΑΝΟΥ.

ΤΗ
ΜΑΚΑΡΙΑ ΨΥΧΗ

ΤΟΥ

ΑΙΜΙΝΗΤΟΥ ΙΕΡΑΡΧΟΥ ΠΑΛΑΙΩΝ ΠΑΤΡΩΝ

ΓΕΡΜΑΝΟΥ

ΠΡΩΤΑΓΩΝΙΚΤΟΥ ΕΝ ΤΩ ΙΕΡΩ ΑΓΩΝΙ

ΤΗΝ ΥΜΝΗΤΗΡΙΟΝ ΤΑΥΤΗΝ

ΑΚΟΛΟΥΘΙΑΝ

ΕΙΣ ΕΝΔΕΙΞΙΝ ΕΘΝΙΚΗΣ ΕΥΓΝΩΜΟΣΥΝΗΣ

ΚΑΙ

ΑΓΕΙΡΟΥ ΣΕΒΑΣΜΟΥ,

ΕΥΣΕΒΑΣΤΩΣ

ΑΝΑΤΙΘΗΣΙΝ

Ο ΕΚΔΟΤΗΣ.

ΑΟΙΔΙΜΕ ΙΕΡΑΡΧΑ ΓΕΡΜΑΝΕ!

ΤΙΝΙ ἄλλῳ ἔδει ν' ἀφιέρωσω τὴν μικρὰν μὲν κατὰ τὴν ἑκτατὴν, μεγάλην δὲ κατὰ τὴν δύνάμιν καὶ τὸ πνεῦμα τοῦ λόγου, προκειμένην ὑμνητήριον ΑΚΟΛΟΥΘΙΑΝ τοῦ Νέου Ἱερομάρτυρος Πατριάρχου ΓΡΗΓΟΡΙΟΥ τοῦ Ε'. ἢ τῆ Μακαρία ψυχῇ Σοῦ, τοῦ ὁποίου τὸ ἀξιοσεβαστὸν ὄνομα, τόσῳ ἱστορικῶν, ὅσῳ δημοτικῶν, δὲν προφέρεται σήμερον μόνον ἐν μόνῃ τῇ ἐλευθερωθεῖσῃ μικρᾷ γωνίᾳ τῆς Ἑλλάδος, ἀλλὰ μετ' ἀπείρου σεβασμοῦ καὶ ψυχικῆς συγκινήσεως προφέρεται καθ' ἅπασαν τὴν ὑφήλιον, διότι Σὺ, Θεοπρόβλητε Ἱεράρχα, ἐν ἐποχῇ σκληρᾶς καὶ ἀνυποφύρου δουλείας τοῦ Ἑλληνικοῦ ἔθνους, ποιμένας ἐπαξίως καὶ ἀξιοπρεπῶς τὸ ὀρθόδοξον λογικὸν ποιμνίον Σου καὶ μεμυτημένους τὰ τῶν Φιλικῶν, ἀνταπεκρίθης εἰς τὰ φιλογενῆ καὶ γενναῖα αἰσθήματα τοῦ Οἴκου μενικοῦ Πατριάρχου ΓΡΗΓΟΡΙΟΥ τοῦ Ε'. ἐν ταῖς φοβεραῖς ἐκείναις παραμοναῖς τῆς 25 Μαρτίου 1821 ὑπὸ τὸν πέπλον τοῦ μυστικισμοῦ τῆς ὑπὸ Σοῦ διευθυνομένης πρωτοτύπου Ἀρχαϊκῆς Συνελεύσεως, συγκροτηθεῖς ἐν τῇ πόλει Αἰγίου ὑπὸ τῶν ἐνδοξοτέρων συνεταιριστῶν καὶ ὀπλαρχηγῶν τῆς Πελοποννήσου, πρὸς λύσιν τῶν τεθέντων κεφαλαίων ζήτημάτων, μεθ' ἑσταθῶς μετ' αὐτῶν καὶ ἄλλων εὐπατριδῶν καὶ φιλελευθέρων πολιτῶν εἰς τὸν Ἱερόν ἐκεῖνον Λόφον, ἔνθι ἵσταται ἡ Ἱερὰ Μονὴ τῆς Ἁγίας Λαύρας, τῆς περιωνύμου ἐπαρχίας Καλαβρύτων καὶ κατασκευάσας τὸ θεῖον καὶ εἰς τὸν Μέγαν Κωνσταντῖνον ἀνωθεν ἐμπνευσθὲν Λάβαρον, ἀπὸ τὸ ῥάσσον Σου καὶ ἀπὸ τὰς φουστανέλλας τῶν ἀειμνήστων συμπρωταγωνιστῶν σου Ἀνδρέου Ζαΐμη, Σωτηρίου Χαραλάμπους καὶ Ἀνδρέου Λόντου, ἐγράξαξ ἐπ' αὐτοῦ τὸν ζωποῖον Σταυρὸν, ἐξεφώνησας μετὰ τῶν περιστάσεων τὸν Ἱερόν ὄρκον «Ἑλλάς ἀνάστηθι, ἀνεξαρτησίαν ὀμνύομεν ἢ θάνατον εἰς τὸ ὄνομά σου,» καὶ ψάλλας τὸ «Σῶσον Κύριε τὸν λαόν σου καὶ ἐυλόγησον τὴν κληρονομίαν σου, νίκας» τοῖς εὐσεβέσι κατὰ βαρβάρων δωρούμενος,» συνψάλλας μετὰ τούτων καὶ τοὺς ἐξῆς στίχους τοῦ ἀθανάτου Ῥήγα Φερραίου. «Ὡς πότε, παλληκάρια, νὰ ζῶμεν 'ς τὰ στενά,

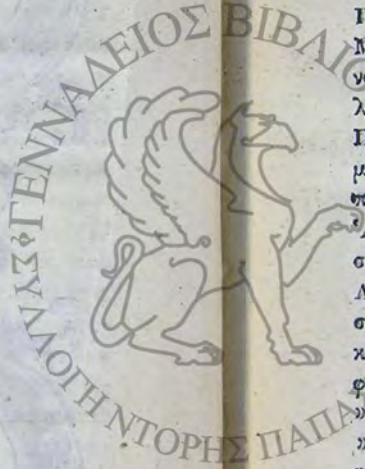

» Μονάχοι σὰν λιοντάρια 'ς ταῖς ῥάχαις, 'ς τὰ βουνά;»

Συγχρόνως ἀνεπέτασας ταῖς ἀγίαις Σου χερσὶ τὴν τροπαιοῦχον καὶ νικηφόρον ἐκείνην Σημαίαν τοῦ Σταυροῦ, ἥτις μετὰ πάλυτῃ αἱματηρὸν ἀγῶνα ὑπὲρ Πίστεως καὶ Πατριδοῦς, κατέλυσε, θεία συνάρσει καὶ διὰ τοῦ ἡρωϊσμοῦ τῶν Ἑλλήνων, τὰ δεσμὰ τῆς τυραννίας.

Δέχθητι λοιπὸν εὐμενῶς, ὦ Μακαρία ψυχῇ τοῦ Ἱεράρχου ΓΕΡΜΑΝΟΥ, τὴν ἀφιέρωσιν ταύτην εἰς ἔνδειξιν ἐθνικῆς εὐγνωμοσύνης καὶ ἀπείρου σεβασμοῦ καὶ δέου εἰς τὸν Ὑψιστον ὑπὲρ τῆς ἀπελευθερώσεως τῶν ἀπανταχοῦ Ἑλλήνων.

Ο ΕΚΔΟΤΗΣ.

ΠΡΟΛΟΓΟΣ.

Ἐφοῦ διὰ τῶν ἀκαμάτων προσπαθειῶν τοῦ Σεβασμιωτάτου Μητροπολίτου Ἀθηνῶν καὶ Προέδρου τῆς Ἱερᾶς Συνόδου ΘΕΟΦΙΛΟΥ, πύτυ-
χσαν ἢ ἐλευθέρᾳ Ἑλλάδι νὰ δεχθῆ εἰς τοὺς κόλπους αὐτῆς τὸ ἐκ τῆς
ἑμοδόξου Ῥωσσίας μετενεχθέν Ἱερὸν Λείψανον τοῦ ὑπὲρ τῆς
ἐθνικῆς ἀνεξαρτησίας μαρτυρικὸν θάνατον ὑποστάντος Οἰκουμενι-
κοῦ Πατριάρχου ΓΡΗΓΟΡΙΟΥ τοῦ Ε΄, καὶ νὰ συνεισφέρῃ διὰ
μεγαλοπρεποῦς τελετῆς τὴν πεντηκονταετηρίδα τῆς ἐθνικῆς ἀνεξαρ-
τησίας μετὰ τῆς μετακομιδῆς τοῦ Ἱεροῦ Λείψανου τοῦ
Ἱερομάρτυρος ΓΡΗΓΟΡΙΟΥ, ὅστις καὶ ἐν Ῥωσσίᾳ ἐθεωρεῖτο
τοιούτος, (διότι ἀπὸ τῆς ἐν Ὀδησσῷ κηδεύσεως αὐτοῦ καὶ ἰδίως ἀπὸ
τοῦ 1848 τιμαὶ Ἱερομάρτυρος ἀπεδίδοντο εἰς τὴν Πατριάρχην
ΓΡΗΓΟΡΙΟΝ, ἀναθήματα καὶ λαμπάδες προσεφέροντο καὶ κανδύλαι
ἀκοιμήτως ἀκαίνοντο, καὶ δεήσεις καὶ παρακλήσεις πρὸ τῆς εἰκόνης
αὐτοῦ ἐτελοῦντο κλπ.) πολλοὶ τῶν εὐσεβῶν Χριστιανῶν ἐξέφρασαν
ὅτι ἐπεθόμενον ν' ἀποκτήσωσι τὴν Ὑμνητήριον Ἀκολουθίαν
τοῦ Ἱερομάρτυρος ΓΡΗΓΟΡΙΟΥ τοῦ Ε΄.

Ἐνδίδων εἰς τὰς πολλὰς ἀπαιτήσεις τῶν εὐσεβῶν Χριστιανῶν, καὶ
πολλῶν κληρικῶν, καὶ λαβὼν τὰς δεούσας πληροφορίας ἐξ Ὀδησσῶ,
τῆ συνδρομῆ Ἐκκλησιαστικῶν Λογίων, κατήρτισα τὴν Ὑμνητή-
ριον Ἀκολουθίαν, ἣν ἐκδίδω εἰς φῶς πρὸς ψυχικὴν σωτηρίαν
τῶν ἀναγνωστῶν καὶ πρὸς τιμὴν τοῦ Ἱερομάρτυρος ΓΡΗΓΟ-
ΡΙΟΥ ὅστις ὑπῆρξεν ἡ ἀβραγῆς πέτρα τῆς ὑπομονῆς καὶ τῆς καρτερίας,
τὸ σέμνωμα καὶ καύχημα τῶν Πατριαρχῶν καὶ Ἀρχιερέων, ἡ βᾶσις
τῆς εὐσεβείας, τὸ κλῆος καὶ ἡ δόξα τῆς Ἐκκλησίας καὶ τῆς Ἑλλάδος,
ὁ λαμπρὸς τύπος καὶ ὑπογραμμὸς πάσης ἀρετῆς ὁ δὲ μαρτυρικὸς θά-
νατος αὐτοῦ τελεσθεὶς κατὰ τὴν 10 Ἀπριλίου 1821 ἡμέραν τῆς
Ἀναστάσεως τοῦ Σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, ὑπῆρξεν ἡ ἀνάστασις
τοῦ Ἑλληνικοῦ Γένους.

Δίξασθε οὖν, πάντες ὁμογενεῖς καὶ Ὀρθόδοξοι ἐν Χριστῷ ἀδελφοὶ
τὴν Ὑμνητήριον Ἀκολουθίαν μετὰ τοῦ Βίου καὶ τῆς Πο-
λιτείας τοῦ Ἱερομάρτυρος ΓΡΗΓΟΡΙΟΥ, δεόμενοι πρὸς Κύριον
διὰ τῶν ἱκεσιῶν καὶ τῶν πρεσβειῶν αὐτοῦ διαφυλάττη ἅπαν τὸ Ἑλ-
ληνικὸν Γένος καὶ ὑπὲρ τῆς ψυχικῆς σωτηρίας τοῦ Ἐκδότου.

Ἐν Πάτραις, τὴν 2 Σεπτεμβρίου 1871.

Ὁ Ἐκδότης
Α. Σ. ΑΓΑΠΗΤΟΣ.

ΑΚΟΛΟΥΘΙΑ,

ΒΙΟΣ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΕΙΑ

ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΚΑΙ ΕΝΔΟΞΟΥ ΝΕΟΥ

ΙΕΡΟΜΑΡΤΥΡΟΥ

ΓΡΗΓΟΡΙΟΥ

ΤΟΥ ΠΕΜΠΤΟΥ

ΠΑΤΡΙΑΡΧΟΥ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥΠΟΛΕΩΣ

Ψαλλομένη κατὰ τὴν δεκάτην Ἀπριλίου.

ΕΝ Τῶ ΜΙΚΡῶ ΕΣΠΕΡΙῶ.

Ψάλλομεν στιχηρὰ προσόμοια. Εἰς ἦχον δ'.

Πρόλογος. Ὁ ἐξ Ὑψίστου κληθεὶς κτλ.

(Δίς)

Ο ἀθλοφόρος καλούμενος ἀξίως, ὅτε ὁ Δεσπότης Σε Μάκαρ Γρηγόριε, ὡς ἀγαθὸς προωρίσατο, Ποιμένα Θεῖον τῆς Ἐκκλησίας σ' ἀπεκατέστησε, τότε τὴν πολύφωτον αἴγλην εἰσδέδεξαι, τοῦ Παρχλήτου Πανάριστε, δι' οὗ λαμπρύναι, ἅπαν τὸ ποιμνιον ἐνθεώτατα, ἀντεβραχθεύθης Παναοίδημε, ὡς οἰκονόμος αὐτοῦ ἀκρίβεστατος, ὃν ἰκέτευε σῶσαι, καὶ φωτίσαι τὸ Ἔθνος ἡμῶν.

Ἔτερον. (Δίς)

Ο τετρωμένος ἀγάπη τῇ τελείᾳ, ὅτε ὁ οὐράνιος ἔρως ἀνέφλεγε, Σοῦ τὴν ψυχὴν ἱερώτατε, καὶ κατηπαίγου, Πάτερ πορεύεσθαι εἰς τὸ στάδιον, τότε τὸν ἀείμνητον λόγον

ἐξέφηνας, δούλος ὑπάρχω τοῦ Κτίσαντος, καὶ διὰ τοῦτο, ὑπὸ χειρῶν ἀνόμων κτανθήσομαι, ἵνα τῇ πράξει ἀληθέστατος, οἰκονόμος φανῶ τοῦ Θεοῦ ἡμῶν, ὃν ἰκέτευσέ με σῶσαι, καὶ λαμπρῦναι τὸ Γένος ἡμῶν.

Ἔτερον. (Δίς).

Συνεσταυρώθης Χριστῷ Ἱερομάρτυς, ὅτε τὸν Θεόπνευστον λόγον ἀνέκραξας, τὸ ἐμὸν ἔθνος ἐκπέπτωκε, καὶ διὰ τοῦτο, θερμῶς ἐδίψησεν τὴν σωτηρίαν σου· ἐντεῦθεν Γρηγόριε, ἔρωτι θείῳ φλεχθείς, ὡς Μωϋσῆς τε διέδραμες, ἐκ γῆς Πατρώας, εἰς Πόλιν ἔφθασας βασιλεύουσαν, καὶ μαρτυρίου διαδήματι, ἐκοσμήθης Χριστῷ προσαγόμενος, ὃν ἰκέτευσέ με σῶσαι, καὶ ὑψῶσαι τὸ Ἔθνος ἡμῶν.

Δόξα. Ἦχος α΄.

Ω τῆς γενναίας, καὶ ἀδαμαντίνου σου ψυχῆς ἀξιωματὶ χάριστε Γρηγόριε! Σὺ γὰρ πρὸς τὸν Θεόν, καὶ τὸν πλησίον, ἀνένδοτον ἔχων τὴν ἀγάπην, ἔλεγες, οὐκ ἔστι μοι ἄνεσις, ἕως οὗ ἴδω, τὸ ἐμὸν Ἔθνος ἐλεύθερον ἐκ τῆς δουλείας τοῦ ἐχθροῦ τῆς Πίστεως. Ὅθεν Θεῷ πνεύματι φλεγόμενος ἐκ τούτου, τοὺς Δυσσεβεῖς Ἀγαρηνοὺς ἠρέθισας, κόσμου Σε θάπτον χωρίσαι, καὶ πρὸς τὸν ποθοῦμενον παραπέμψαι Χριστόν, ὃν ἰκέτευσέ με λυτρώσασθαι ἐκ τῆς δουλείας αὐτῶν, ἅπαν τὸ Γένος ἡμῶν.

Καὶ νῦν τῆς ἑορτῆς, ἡ Θεοτοκίον. Εἶτα τὸ Φῶς ἱλαρόν!

Ἀπόστιχα τοῦ μικροῦ ἑσπερινοῦ.

Ἦχος β΄. Οἶκος τοῦ Εὐφραθῆ.

Δεῦτε τῶν εὐσεβῶν, οἱ Παῖδες εὐφρανθῶμεν, ἐν τῇ τοῦ Ποιμενάρχου, μνήμῃ τοῦ Πανενδόξου, δόξαν, Θεῷ προσφέροντες.

Στίχος. Τίμιος ἐναντὶν Κυρίου.

Τέρπου ἡ Ὀδησσός, ἡ κεκτημένη Σκῆνος, τοῦ Νέου

Ἱεράρχου, ὃ ἔπεμψε πανσόφως, ἐκ θαλαττίων κόλπων, πρὸς Σε ἡ Θεῖα Πρόνοια.

Στίχος. Οἱ Ἱερεῖς σου Κύριε.

Εθνη τὰ μισαρὰ, Ἑβραίων, καὶ τῆς Ἀγαρ, ἐν Ὀδησσῷ τὴν δόξαν, τοῦ Θεοῦ Ποιμενάρχου, ἴδετε, καὶ αἰσχύνθητε.

Στίχος. Μακάριος ἀνὴρ ὁ φοβούμενος,

Ιστασο πρὸς Θεόν, Πρέσβυς ὁ Πατριάρχᾳ, ἵνα τὸ γένος σώζη, Ἑλλάδος, δι' ὃ θῦμα, ὑπὸ ἀνόμων γέγονας.

Δόξα. Ἦχος δ΄.

Ιερομάρτυς Γρηγόριε, τὸν Δεσπότην Χριστὸν ἐνδυσάμενος, μισθὸν ἐκομίσω τῆς ἱερουργίας τοῦ Εὐαγγελίου αὐτοῦ, τὸ τελειωθῆναι δι' αἵματος. Διὸ θῦμα γενόμενος τοῦ οὐρανόθεν Πατρὸς, ὑπὸ χειρῶν ἀνόμων τῶν Ἀγαρηνῶν, δι' ἀγχόνης ἐκτάνθη, καὶ ὑπὸ τῶν βδελυρῶν Ἰουδαίων συρθείς εἰς τὰς ὁδοὺς, καὶ ρύμας τῆς Πόλεως, ἐν τῷ βυθῷ τῆς θαλάσσης ἐβρίθης Ἱερώτατε, καὶ Μάρτυς Σεπτὸς ὑπὲρ τῆς Πίστεως, καὶ τῆς Ἐλευθερίας τοῦ Ἔθνους σου, ἐδείχθης. Διὸ πρέσβευε ὑπὲρ τούτου τὸν Θεόν, ἀθλητὰ Μακάριε.

Καὶ νῦν τῆς ἑορτῆς. Ἡ Θεοτοκίον.

Εἶτα τὸ νῦν ἀπολύεις. Τὸ Τρισάγιον.

Τὰ Ἀπολυτίκια, ὅρα εἰς τὸν μέγαν ἑσπερινόν.

φρόνησιν. Κρείσσον γὰρ αὐτὴν ἐμπορεύσθαι, ἢ χρυσίου καὶ ἀργυρίου
 ἠσαυρούς· τιμιωτέρα δὲ ἐστὶ λίθων πολυτελῶν, (οὐκ ἀντιτάσσεται αὐ-
 τῇ οὐδὲν πονηρὸν, εὐγνωστός ἐστὶ πᾶσι τοῖς ἐγγίζουσιν αὐτήν), πᾶν δὲ
 τίμιον, οὐκ ἄξιον αὐτῆς ἐστίν, ἐκ γὰρ τοῦ στόματος αὐτῆς ἐκπορεύεται
 δικαιοσύνη, νόμον δὲ καὶ ἔλσον ἐπὶ γλώσσης φορεῖ. Τοιγαροῦν ἀκού-
 σατέ μου ὦ τέκνα, σεμνὰ γὰρ ἔρω, καὶ μακάριος ἄνθρωπος, ὃς τὰς
 ἐμὰς ὁδοὺς φυλάξει· αἱ γὰρ ἔξοδοί μου, ἔξοδοι ζωῆς, καὶ ἐτοιμάζε-
 ται θέλησις παρὰ Κυρίου· διὰ τοῦτο παρακαλῶ ὑμᾶς, καὶ προίεμαι
 ἐμὴν φωνὴν υἱοῖς ἀνθρώπων· ὅτι ἐγὼ ἡ σοφία κατεσκευάσα βουλήν, καὶ
 γνῶσιν, καὶ ἔννοιαν, ἐγὼ ἐπεκαλεσάμην· ἐμὴ βουλή καὶ ἀσφάλεια, ἐμὴ
 φρόνησις, ἐμὴ δὲ ἰσχὺς· ἐγὼ τοὺς ἐμὲ φιλοῦντας ἀγαπῶ, οἱ δὲ ἐμὲ
 ζητούντες, εὐρήτουσι χάριν· νοήσατε τοίνυν ἄκακοι πανουργίαν, οἱ δὲ
 ἀπικίδευτοι ἔνθεσθε καρδίαν· εἰσακούσατέ μου, καὶ πάλιν σεμνὰ γὰρ
 ἔρω, καὶ ἀνοίγω ἀπὸ χειλέων ὀρθά, ὅτι ἀλήθειαν μελετήσει ὁ λάρουξ
 μου, ἐδδελυγμένα δὲ ἐναντίον ἐμοῦ χεῖλη ψευδῆ· μετὰ δικαιοσύνης
 πάντα τὰ ῥήματα τοῦ στόματός μου· οὐδὲν ἐν αὐτοῖς σκολιὸν, οὐδὲ
 τραχηλιῶδες· πάντα εὐθέα ἐστὶ τοῖς νοῦσι, καὶ ὀρθά τοῖς εὐρίσκουσι
 γνῶσιν· διδάσκω γὰρ ὑμῖν ἀληθῆ, ἵνα γένηται ἐν Κυρίῳ ἡ ἐλπίς ὑ-
 μῶν, καὶ πλησθῆσεσθε πνεύματος.

Προφητείας Ἡσαΐου τὸ Ἀνάγνωσμα.

Τὰδε λέγει Κύριος, πάντα τὰ ἔθνη συνήχθησαν ἅμα, καὶ συναχθή-
 σονται ἄρχοντες, ἐξ αὐτῶν. Τίς ἀναγγελεῖ ταῦτα ἐν αὐτοῖς; ἢ τὰ
 ἐξ ἀρχῆς, τίς ἀκουστά ποιήσει ὑμῖν; Ἀγαγέτωσαν τοὺς μάρτυρας
 αὐτῶν, καὶ δικαιοθῆτωσαν, καὶ εἰπάτωσαν ἀληθῆ. Γίνεσθέ μοι Μάρ-
 τυρες, καὶ ἐγὼ Μάρτυς Κύριος ὁ Θεός, καὶ ὁ Παῖς, ὃν ἐξελεξάμην ἵνα
 γνῶτε, καὶ πιστεύσπτε μοι, καὶ συνῆτε, ὅτι ἐγὼ εἰμι. Ἐμπροσθέν μου
 οὐκ ἐγένετο ἄλλος Θεός, καὶ μετ' ἐμὲ οὐκ ἔσται. Ἐγὼ εἰμι ὁ Θεός, καὶ
 οὐκ ἐστὶ πᾶρεξ ἐμοῦ ὁ σῶζων. Ἐγὼ ἀνήγγειλα, καὶ ἔσωσα, ὠνείδισα,
 καὶ οὐκ ἦν ἐν ὑμῖν ἀλλότριος. Ὑμεῖς ἐμοὶ Μάρτυρες, καὶ ἐγὼ Κύριος
 ὁ Θεός. Ὅτι ἀπ' ἀρχῆς ἐγὼ εἰμι, καὶ οὐκ ἐστὶν ὁ ἐκ τῶν χειρῶν μου
 ἐξαιρούμενος. Ποιήσω, καὶ τίς ἀποστρέψει αὐτό; Οὕτω λέγει Κύριος ὁ
 Θεός, ὁ λυτρούμενος ἡμᾶς ὁ Ἅγιος Ἰσραὴλ.

Σοφίας Σολομώντος τὸ Ἀνάγνωσμα.

Αναίτων ψυχῶν ἐν χειρὶ Θεοῦ, καὶ οὐ μὴ ἀλγεται αὐτῶν βᾶσανος·

Ἐδοξαν ἐν ὀφθαλμοῖς ἀφρόνων τεθῆναι, καὶ ἐλογίσθη κάκωσις ἡ ἔ-
 ξοδος αὐτῶν, καὶ ἡ ἀφ' ἡμῶν πορεία σύντριμμα, οἱ δὲ εἰσιν ἐν εἰ-
 ρήνῃ. Καὶ γὰρ ἐν ὕψει ἀνθρώπων ἐν καλοσθῶσιν, ἡ ἐλπίς αὐτῶν ἀ-
 θανασίας πλήρης· καὶ ὀλίγα παιδευθέντες, μεγάλα εὐεργετηθήσονται,
 ὅτι ὁ Θεός ἐπίειρασεν αὐτοὺς, καὶ εὗρεν αὐτοὺς ἀξίους ἑαυτοῦ, ὡς
 χρυσὸν ἐν χωνευτηρίῳ ἐδοκίμασεν αὐτούς, καὶ ὡς ὀλοκάρπωμα θυσίας
 προσεδέξατο αὐτούς, καὶ ἐν καιρῷ ἐπισκοπῆς αὐτῶν ἀναλαμβάνουσι,
 καὶ ὡς σπινθῆρες ἐν καλάμῃ διαδραμοῦνται· κρινούσιν ἔθνη καὶ κρα-
 τήσουσι λαῶν, καὶ βασιλεύσει αὐτῶν Κύριος εἰς τοὺς αἰῶνας. Οἱ πε-
 ποιθότες ἐπ' αὐτῷ, συνήσουσιν ἀλήθειαν, καὶ οἱ πιστοὶ ἐν ἀγάπῃ
 προσμενοῦσιν αὐτῷ, ὅτι χάρις καὶ ἔλεος ἐν τοῖς Ὁσίοις αὐτοῦ, καὶ
 ἐπισκοπῇ ἐν τοῖς ἐκλεκτοῖς αὐτοῦ.

(Ὁ Ἱερεὺς) Εἴπομεν πάντες.

Ἡ λιτή. Ἦχος α΄.

Χαῖρε, καὶ ἀγάλλου ἅπαν τὸ Γένος τῶν Πιστῶν, τοιοῦ-
 τον σχὸν ἀθλητῆν, φιλογενῆ, καὶ φιλόχριστον, παραδόντα
 τὸ αἷμα αὐτοῦ τοῖς Ἀγαρηνοῖς δι' ἀγχόνης. Εὐφραίνου, καὶ
 σκίρτα ἡ Ἐκκλησία τῶν πιστῶν, ἐν τοῖς κόλποις σου
 ἔχουσα, τὸν ἀληθῶς Ἱεράρχην, Νέον Ἱερομάρτυρα Γρη-
 γόριον, ὡς πρεσβευτὴν τῶν ψυχῶν ἡμῶν.

Ὁ αὐτός.

Θῦμα καθαρὸν, καὶ ἄμωμον ὀλοκάρπωμα, προσημέχθης
 τῷ Θεῷ τῶν ὄλων, ὑπὲρ τῆς ἐλευθερίας τοῦ Ἔθνους
 Σου, καὶ τῆς κινδυνευούσης ἠρησκείας τούτου, Νέος Ἱερο-
 μάρτυς Γρηγόριε. Διὸ παρῶρησιαν ἔχων, πρὸς αὐτὸν, ἔλεων
 ἡμῖν τοῖς ὑμνηταῖς σου ἀπέρρασαι, ταῖς σαῖς εὐπροσδέ-
 κτοις δεήσεσιν.

Ὁ αὐτός.

Ιερομάρτυς τοῦ Χριστοῦ, Πατριάρχᾳ Γρηγόριε, πρόσδεξαι
 τὰς ἐξ ἀνάγκων χειλέων προσαγομένας σοι εὐφημίας, καὶ
 δεήσεις, καὶ παράσχου ἡμῖν λύσιν τῶν ὀφλημάτων, ταῖς

πρὸς Θεὸν μεσιτείας Σου. Ἐχεις γὰρ τὴν παρρησίαν ὡς θεράπων γνήσιος αὐτοῦ, πρεσβεύειν ὑπὲρ ἡμῶν τῶν ἐκ πόθου τελούντων, τὴν Σεβάσμιον μνήμην σου.

Φ αιδρύνεται λαμπρῶς ἡ Πατρίς σου Ἐρῦμανθος, καὶ ἅπαν τὸ Γένος τῶν Ὀρθοδόξων, ἐπὶ τῇ σῇ Μνήμῃ, Νέε Ἱερομάρτυς τοῦ Χριστοῦ Γρηγόριε. Τῆς μὲν γὰρ γόνος ὑπάρχεις φύσει, τοῦ δὲ πολιούχου θέσει, καὶ Φρουρός. Ἀλλὰ καὶ πᾶσα ἡ Ἐκκλησία τῶν Ὀρθοδόξων, αὐχοῦσα ἐπὶ τούτῳ ἀγάλλεται, νέον Πρέσβυν σὲ κεκτημένη πρὸς Θεὸν, ἦν ἐν εἰρήνῃ, καὶ εὐσεβείᾳ, ταῖς πρὸς Αὐτὸν εὐπροσδέκτοις ἰκεσίαις Σου διαφύλαττε.

Ἦχος β'.

Τῆς Ἐρυμάνθου γόνος, καὶ βλάστημα κατὰ φύσιν ὑπάρχων Ἱερομάρτυς Γρηγόριε, νῦν δὲ υἱὸς κατὰ χάριν γενήσῃ τοῦ Προανάρχου Πατρὸς, καὶ σύγκληρος τοῦ Συνανάρχου Υἱοῦ, σύμμορφος δὲ τοῦ Παναγίου Πνεύματος, δι' ἣν ἐδέξω γηθοσύνης ἀγχόνῃν, ὑπὸ τοῦ δυσσεβοῦς καὶ σκληροῦ Ἀμαλήκ, διὰ τὴν σωτηρίαν τοῦ Ἔθνους Σου, καὶ τὴν διατήρησιν τῆς ἀμωμήτου θρησκείας τούτου. Διὸ μὴ παύσῃ πρεσβεύων ὑπὲρ τῶν πιστῶς ἐκτελούντων, τὴν σεβάσμιον Μνήμην σου.

Ἦχος β'.

Διὰ τὸ Ἔθνος τῶν Ἑλλήνων ὁ Πατριάρχης Γρηγόριος, Βασιλεῖ παρηνόμῳ περιστάται· σήμερον, μυστηριώδως ἐκφωνῶν «μὴ ὧ εὐσεβεῖς ταρχθῆτε». Ὁ γὰρ θάνατός μου, ἐκ ζυγοῦ μέλλει τοῦτο ἐκλυτρώσασθαι, ἵνα πρὸς τὴν εὐκλειαν, τὴν ἀρχαίαν οἱ πιστοὶ ἐπανέλθωσιν.

Ἦχος γ'.

Σήμερον ἡ κτίσις ὄρα πρᾶγμα φοικτόν, καὶ ἀνήκουστον,

ὄν γὰρ ἡ Ἐκκλησία κοινὸν Ποιμένα κεκτημένη ἐσέβητο, τοῦτον οἱ ἄνομοι, καὶ ἀσεβεῖς Ἰσμηλίται, διὰ ἀγχόνος ἐπὶ τοῦ ξύλου ἐπέμασαν. Κύριε ἐπίβλεψον ἀνάθεν, καὶ μὴ ἀνέχου τοιοῦτου ὀνειδούς, ἀλλὰ φώτισον αὐτούς, ὡς τὸ πάλαι τοὺς Βουλγάρους ἵνα ἀσπασθῶσι τὴν Εὐαγγελικὴν ὁδόν.

Ἦχος δ'.

Γένος τὸ παμμίαιρον, βδελυρὸν, καὶ μισαρὸν, ἐπὶ τὰς ῥύμας τῆς Νέας Ῥώμης ὁράται σῦρον Σῶμα Σεβάσμιον, καὶ ἐν τῷ μυχῷ τῆς θαλάσσης διὰ λίθων τοῦτο βυθίζον, ἵνα ἐκ παντὸς τρόπου τοῦτο ἀφανισθῇ. Ὅμως ὅπερ πράττουσι πρὸς τοῦτο, ῥυπαρίαν οὐκ ἐπιδέχεται, ὡς ὁ πανταχοῦ ἐκτεινόμενος Ἥλιος, ἀλλὰ πρὸς τὰ ἔθνη δεικνύουσιν, ὡς δὲ δυσσεβῶν τέκνα πέλουσιν.

Ἦχος πλ. δ'.

Δαρχιερέων, καὶ Πατριαρχῶν τὸ κλέος, καὶ Νεομαρτύρων τὸ ἀγλαΐσμα, Σὺ ὑπάρχεις, Νέε Ἱερομάρτυς Γρηγόριε· καὶ γὰρ χρίσμασιν ἱερατικοῖς τὸ Πανάγιον Πνεῦμα Σὲ ἔχρισεν, Πατὴρ τε, καὶ Υἱὸς, σὺν αὐτῷ στέμμασι μαρτυρικοῖς Σὲ ἐστεφάνωσε. Καὶ νῦν τῇ Παναγίᾳ Τριάδι παριστάμενος, ἰκεσίαν πρόσαγε ὑπὲρ τοῦ Ἔθνους σου.

Δόξα. Ἦχος πλ. δ'.

Δεῦτε πιστοὶ ἐκπλητόμενοι, ἴδωμεν σήμερον, τὰ τῆς παντοδυναμίου χειρὸς μεγαλεῖα. Ὅν γὰρ ἐν μυχοῖς θαλαττίοις, δυσσεβεῖς, καὶ παράνομοι ἐρύψαν, πρὸς τὴν Ὀδησὸν εὐδοῖ, καὶ παραδόξως ἐκπέμπει ὁ Ποιητὴς τῆς κτίσεως, ἐκεῖτε τοῦτον, οἱ εὐσεβεστάτοι· Ῥώσσοι, ἐπαξίως κηδεύουσι, δόξαν ἀναπέμποντες τῷ Ποιητῇ τοῦ παντός, θησαυροῦ τοιοῦτου, αὐτοὺς ἀξίους ποιήσαντι.

Καὶ νῦν. Θεοτοκίον. Μακαρίζομέν σε κληπ.

(ΑΚΟΛ. ΓΕΡΟΜ. ΓΡΗΓ.)

Τὰ ἀπόστιχα εἰς ἤχον πλ. α΄.

Χαίροις Ἀσκητικῶν ἀληθῶς.

Χαίροις Ἀρχιερεῦ τοῦ Χριστοῦ, ποιμένων πάντων, ὁ ποιμὴν δ πιστότατος, ὁ χαίρων, καὶ ἐκουσίως ὑπὲρ προβάτων τυθεὶς, τὴν ψυχὴν, ὡς λέγει, ὁ Θεάνθρωπος, πιστῶν χαίροις αὐχημα, εὐσεβούντων ἀγλάϊσμα, τῆς Ἐκκλησίας, ὁ Φωστῆρ ὁ πανθαύμαστος, ὁ πρὸς ἅπασαν, σφαίραν γῆς ἐκτεινόμενος, Μάρτυς ὁ πολυώδυνος, βροτὸς ὁ Ἀσώματος, ὁ ἐν τῷ κόσμῳ βιώσας, καὶ δείξας βίον ἰσάγγελον, τοῦ σώσαντος χαίροις, ἐκ δουλείας τὴν Ἑλλάδα, λύχνος ὁ ἄσβεστος,

Τίμιος ἐναντίον Κυρίου ὁ θάνατος

Τέρπου ἐνδεδυμένη λαμπρῶς, ἡ θεία Πόλις Κωνσταντίνου, τὴν σήμερον, ἡ πάλιν ἀξιωθεῖσα, μετὰ αἰῶνας πολλοὺς, ἐπὶ θρόνου πάλιν τοῦ χηρευόντος, λαβεῖν τὸν ὑπέρμαχον, εὐσεβείας Γρηγόριον, δι' οὗ Ἑλλάς τε, τὰς ἀλύσσους ἀπέρριψε, καὶ τὸ ἄπιστον, γένος Ἀγαρ κατήσχυνεν, ἅπασι χλευασόμενον, εἰς γῆν κιλυνοῦμενον, θρηνηλογοῦντες, ὡς φθάσαν, εἰς ἀκροτάτην ἀπόγνωσιν, ἧς ῥῦσαι Θεέ μου, τοὺς ἐν πίστει προσκυνοῦντας, τὸ Θεῖον Κράτος σου.

Οἱ Ἱερεῖς σου ἐνδύσονται δικαιοσύνην.

Αρόν σου τὴν φωνὴν ὦ Πατρίς, τοῦ Γρηγορίου καυχωμένη, καὶ κήρυξον, εἰς πᾶσαν τὴν οἰκουμένην, τὰς ὑπὲρ νοῦν ἀρετὰς, τοῦ χρυσαυγεστάτου τούτου Γόνου σου, ἐν αἷς ὑπὲρ ἄνθρωπον, ἐπὶ γῆς πεπολίτευται, καταλαμπρύνας τῆς σαρκὸς τὴν εὐτέλειαν, καὶ τὸν ἐνδοθεν, οὐχ ὀρώμενον ἄνθρωπον, ὅλον ἀναδειξάμενον, πυρσὸν ἐξαστράπτοντα, πρόσφ πολλῶν σεβασμίων, ἐν τοῖς σπινθίρσιν ὡς Ἥλιος, καὶ δόξη τῇ θεῷ, ἐντροφῶντα ἀενάως, τὴν ἀνεκλάλητον.

Δόξα. Ἦχος πλ. δ΄.

Οτε παρέστης τῷ παρανόμῳ Βασιλεῖ, καὶ παρεδόθης εἰς Ἀγχόνην παρ' αὐτοῦ Ἱερομάρτυς Γρηγόριε, αἰ Οὐρά-

ναι δυνάμεις, τοὺς στεφάνους σοὶ ἐπλεκον. Ὅτε δὲ ἐσύρθης ἐπὶ γῆς ὑπὸ τῶν δυσσεβῶν Ἰουδαίων, καὶ ἐν τῇ θαλάσῃ ἐρρίφθης ὑπ' αὐτῶν, ἀοράτως ἐκεῖναι τῇ κορυφῇ σου τούτους ἐτίθεντό, ἐκβοῶσαι ἀλλήλαις, δόξα Θεῷ τὸ Σε Ἱεράρχα διασώσαντι.

Δέσποινα πρόσδεξαι τὰς δεήσεις τῶν δούλων σου, καὶ λύτρωσαι ἡμᾶς, ἀπὸ πάσης ἀνάγκης, καὶ θλίψεως.

Καὶ Νῦν τῆς Ἑορτῆς ἡ Θεοτοκίον.

Νῦν ἀπολύεις

τὸ Τρισάγιον. Εἶτα τὰ Ἀπολυτίκια.

Ἦχος πλ. δ΄.

Εὐλογητὸς εἶ Χριστέ ὁ Θεὸς ἡμῶν, ὁ τὸν Θεῖον Πατριάρχην ἐνισχύσας, οὐρανόθεν ἐκπέμψας αὐτῷ βοήθειαν, καὶ δι' αὐτοῦ Ἑλλήνων Ἔθνος ἀνυψώσας, πρὸς προγόνων τὴν εὐκλειαν.

Ἔτερον εἰς Ἦχον γ΄.

τὴν ὠραιότητα τῆς Παρθενίας σου.

Η Πελοπόννησος ἡ Πολυθύμικτος, γεννησαμένη Σε, Μάρτυς Γρηγόριε, καὶ θερψαμένη καλλοναῖς, αὐγάζεται τῆς δόξης Σου, μᾶλλον δ' ἡ περιδοξος Ἀθηνῶν πόλις τέρπεται, ἐν τοῖς Κόλποις ἔχουσα, τὸ Σεβάσμιον Σκῆνός Σου. Διὰ καὶ γεγηθῦται κραυγάζουσι, δόξα Θεῷ τῷ Παντοκράτορι.

Καὶ νῦν τῆς Ἑορτῆς, ἡ Θεοτοκίον.

καλάμω, ἀπόφασιν ἔγραψεν, ἐκ ζυγοῦ τὸ ὁρθόδοξον, αὐτοῦ
γενος λυτρώσασθαι, ἵνα ἴδῃ τὰ σύμπαντα τὴν κραταιὰν αὐ-
τοῦ δύναμιν, καὶ πιστώσῃ, ὡς μόνον αὐτὸν Παντοδύναμον.

Ἔτερον. Ἦχος α΄.

Τὸν Τάρον σου Σωτήρ.

Θαυμάσιος ποιμὴν, εὐσεβῶς ἀνεδείχθης, Μαρτύρων ὁ στεβ-
ρός, Ἱεράρχα Παμμάκαρ, ἐκπλήττει γὰρ ἅπαντας, ἡ ἀγγό-
νη σου Πάνσεπτε, ἦν ὑπέμεινας, ὑπὲρ τοῦ Ἔθνους Σου τότε,
ὡς στεφρόψυχος, καὶ γνησιώτατος λάτρης, Χριστοῦ τοῦ Θεοῦ
ἡμῶν.

Ὅμοιον. Δόξα.

Βασάνων ἀλγεινὴν, ἀνδρικῶς ὑπομείνας, τὴν ἀπονον ζῶν,
ἐχομίσω Παμμάκαρ, Γρηγόριε ἔνδοξε, ἀθλητῶν ἐγκαλώπι-
σμα. Ὅθεν σήμερον, ἡ τῶν πιστῶν Ἐκκλησία, εορτάζουσα,
τὴν σὴν πανίερον μνήμην, ἐνθέως ἀγάλλεται.

Καὶ νῦν, Θεοτοκίον. Ἦχος δ΄.

Ὁ ὑψωθείς ἐν τῷ Σαυρῶ ἐκουσίως.

Καθάπερ μόνος ὁ Υἱός σου Παρθένε, τὴν τετραγράμματον
ἐπλούτησε κλῆσιν, τὴν κτίσει ἀκοινώνητον, ἀπάση, καὶ
φρικτὴν οὕτω Σὺ ἐπλούτησας, μόνη Ἀχραντε Κόρη, Θεο-
τόκου ὄνομα, ἀληθῶς, καὶ κυρίως. Καὶ Σὺ γὰρ μόνη τέτα-
κας Θεόν, ἐν ἀληθείᾳ ὑπὲρ πᾶσαν ἔννοιαν.

Οἱ Ἀνθραθμοί. Τὸ προκείμενον. Θαυμασὸς ὁ Θεὸς ἐν τοῖς ἄγλοις αὐτοῦ.

Στίχ. Τοῖς ἄγλοις τοῖς ἐν τῇ γῆ ἑθαυμάτωσεν ὁ Κύριος.

Εὐαγγέλιον κατὰ Λουκᾶν.

Ἐἶπεν ὁ Κύριος τοῖς ἐκυτοῦ Μαθηταῖς· πᾶς ὃς ἀν δημο-
χλογήσῃ ἐν ἐμοὶ ἔμπροσθεν τῶν ἀνθρώπων κλπ.» (ὄρα 6
Νοεμβρίου σελ. 184).

Εἶτα ὁ Πεντηκοστός. Δόξα. Ταῖς τοῦ Ἱεράρχου. Καὶ νῦν.

Ταῖς τῆς Θεοτόκου.

Τὸ ἰδιόμελλον.

Ἐλεήμων ἐλέησόν με ὁ Θεός κτλ.

Μιμούμενος τὸν ἐπὶ ξύλου κρεμασθέντα Χριστὸν τὸν
Θεὸν ἡμῶν, Νέε Ἱερομάρτυς Γρηγόριε, ἐπὶ ξύλου ἀπαγ-
χονισθεὶς, μετέωρος ἐκρέμασο, καὶ πρὸς αὐτὸν ἀναδραμῶν,
γηθοσύνως, τὸν τῆς νίκης στέφανον ἀνεδέξω, καὶ ταῖς ἀπ'
αἰῶνος Ἀγίοις συναγαλλόμενος, πρέσβευε ὑπὲρ τῶν πίστει,
καὶ πόθῳ τελούντων, τὴν πανένδοξον μνήμην Σου.

Εἶτα σῶσον ὁ Θεὸς τὸν λαόν σου. Καὶ μετὰ τοῦτο οἱ κανόνες,

Κανὼν τοῦ Ἱερομάρτυρος. Ὤδῃ α΄. Ἦχος α΄.

Ὤδῃν ἐπινίκιον ἄσωμεν πάντες.

Συνάχθητε σήμερον, ἐκ τῶν περάτων, Ἑλλάδος οἱ γνή-
σιοι, καὶ πανηγυρίσατε περιχαρῶς σὺν ἡμῖν, ἐν τῇ πανσέπτῃ
εορτῇ τοῦ Πατριάρχου ἡμῶν.

Σὲ Θεῖε Γρηγόριε, Ἑλλάς ἡ πᾶσα, γνωρίζει ὑπέρμαχον,
καὶ Σωτήρα κράζει Σε, θυσιασθέντα ὑπὲρ αὐτῆς πανη-
γυρίζουσα.

Πατρίς ἡ Ἐρύμανθος, τοῦ Πατριάρχου, μεγάλως εὐφράν-
θητι, ἐπὶ τὴν πανένδοξον μνήμην Γόνου τοῦ Σου, εἰς
γὰρ τὴν ὑψηλίον, νῦν Μακαρία Σὺ εἶ.

Θεοτοκίον.

Τὸ Φῶς ἡ κυήσασα, τὸν λυτρωτὴν μου, τοῦ σκότους με
λύτρωσαι, καὶ βασάνων Ἀχραντε τῶν αἰώνιων ἐκεῖ, ὅπως
σωζόμενος, ὑμῶν τὰ μεγαλεῖά σου.

Ὤδῃ γ΄. Στερωθήτω ἡ καρδιά μου.

Σμύρνη, καὶ Πάτρις, σὺν τῷ Ἀθωνι, πανταχοῦ ὑμεῖς
ἐκφωνήσατε, τὰς ἀνεκφράστους ἀρετὰς τοῦ Πατριάρχου, δι' ὧν
ἐλαμψεν, ὡς ἄλλος παμφαέστατος Ἥλιος.

Ενδεδυμένος ὁ Γρηγόριος, τῶν Πατριαρχῶν τὸ Πανά-
γιον Ἀμφιον, ὡς ὁ Ἀαρὼν τῷ Θεῷ εὐηρέστησε, πλη-
ρωτὴς Εὐαγγελίου, δειχθεὶς ἀκραιφνέστατος,

Αἰ τρεῖς ἐν θρόνῳ ἀναβάσεις Σου, θεῖε Πατριάρχα εἰκό-
νιζον, ὄντως τὴν σὴν Προφητικῶς, τριημερονύκτιον
ἀνάρτησιν, δι' ἧς γένος Ὁρθοδόξων, τὸν ζυγὸν ἀπετείναξε.

Θεοτοκίον.

Τὸ ἀπαραίτητον Κριτήριον, καὶ τὸ πῦρ ἐκεῖνο τὸ ἄσβεστον,
καὶ τὴν ἀπόφασιν ἀγνή, τὴν φρικτὴν τοῦ Υἱοῦ σου ὄλωσ
δέδοικα. Σπεῦσον, σῶσον πρὸ τοῦ τέλους, Ἀγαθὴ τὸν ἰκέ-
την Σου.

Αἵτησις. Καθίσματα. Ἦχος α΄.

Τὸν τάφον σου Σωτήρ.

Επέλαμψεν ἰδοῦ, ἡ ἅγια ἡμέρα, τῆς θείας ἑορτῆς, τοῦ
σοφοῦ Πατριάρχου, ἠρώων ἀπόγονοι, εὐσεβεστάτοι Ἑλλη-
νες, ταύτην σήμερον, περιχαρῶς ὁμοῦ πάντες, ἑορτάσωμεν,
τῆς γὰρ ἡμῶν σωτηρίας, Ἡ πρόξενος γέγονεν.

Ὅμοιον.

Αδάμας ὡς στερρὸς, ὡς ἀκλόνητος πύργος, ὡς ἄκμων ἀ-
καμπῆς, προσβολαῖς τῶν ἀνόμων, ὑπήνεγκας Γρηγόριε, καὶ
οὐδόλως εἰσδέδεξαι, τὴν ἀσέβειαν, τὴν δὲ ὀρθόδοξον πίστιν,
ἀνεκέρυξας, ἐν τῷ σταδίῳ γενναίως: διὸ σὲ γεραίρομεν.

Ὅμοιον. Δόξα.

Οβίος σου λαμπρὸς, καὶ θεάρεστος ὦφθη, τὸ τέλος ἱε-
ρόν, καὶ μακάριον ὄντως, τοῦ θείου δὲ λεψάνου σου, ἡ ἐ-
πάνοδος γέγονε, μεγαλόδοξος, καὶ θαυμασία ἐν κόσμῳ, ἱε-
ρώτατε, καὶ Ἀγιώτατε Πάτερ, ἦν πόθῳ ἑορτάζομεν.

Καὶ νῦν. Θεοτοκίον.

Παρθένος ἀληθῶς, πρὸ τοῦ τόκου Παρθέने, Παρθένος ἀ-
ἀληθῶς, ἐν τῷ τόκῳ Παρθέने, Παρθένος Ἀειπαρθένος, μετὰ
τόκον διέμεναις. Ὅθεν δέομαι, ὡς Βασιλεῖς τῶν Παρθένων,
παρθενεύειν με, νοῦ, ψυχῆς, σώματί τε, ἐνίσχυσον Δέσποινα.

ᾠδὴ δ΄. Ἐν πνεύματι προβλέπων.

Αγάλλου Νέα Ῥώμη, καὶ Σὺ νῦν μεθ' ἡμῶν, ὁ γὰρ λαμ-

πρύνας θρόνον Πατριαρχῶν, ἐν ταῖς τοῦ Κτίστου θείας, αὐ-
λαῖς χοροβατῶν, ἡμᾶς νῦν περισκέπει, ἐξ ἀοράτων, καὶ δρα-
τῶν ἐχθρῶν

Μετὰ τῶν Κορυφαίων, Συνόδου τε τῆς Σῆς, τὸν ἐν ὑψί-
στοις καθικέτευε Δεσπότην, ὑπὲρ τῶν ἐκτελούντων
τὴν Παναγίαν μνήμην σου.

Οἱ Ἄγγελοι τὸ Πνεῦμα, κατέχοντες τὸ Σὸν, σήμερον
χορεύουσιν, ἐπὶ τῶν Οὐρανῶν, ἡ δὲ χορεία τῶν Ὁρ-
θοδόξων, ἐγκεκτημένη τὸ ἱερόν καὶ θεῖον Σκηνός σου, στέμ-
μασιν ἐπαίνων λαμπρῶς εὐφημεῖ.

Θεοτοκίον.

Παρθένε Παναγία, Ἀμολυντε Σκηνὴν, μολυνθέντα πται-
σμασι, καθάρισόν με νῦν, καὶ δός μοι χεῖρα βοήθειας, ἵνα
κράζω, δόξα σοι Ἀγνή Θεοδόξαστε.

ᾠδὴ ε΄.

Τὸν φαινὸν ἡμῖν ἐξανάτειλον,

Συνευφρανθῶμεν οἱ Ὁρθόδοξοι ἅπαντες σήμερον, ὁ Πα-
τριάρχης γὰρ ἡμῶν, κατήσχυε τὸ ἄθεον φρύαγμα, τῆς
Ἀγαρ, θυσία γενόμενος.

Ποιμὴν πιστότατος ὁ Γρηγόριος, τοῦ Ἀρχιποίμενος ἐν-
δέδεικται, κληρωσάμενος σήμερον, τῶν πρωτοτόκων
ἐν Οὐρανῷ τὰ οἰκήματα, τὴν Ἑλλάδα λυτρωσάμενος ἐκ
τῆς δουλείας: διὸ φαιδρῶς μακαρίσωμεν.

Θεοτοκίον.

Λιμένα εὐδίων, καὶ ἀπόρθητον τεῖχος κεκτήμεθα, τὴν
πρεσβείαν σου Πανύμνητε ἐν περιστάσεσι, πάντοτε λυτρού-
μενοι, κινδύνων καὶ θλίψεων.

ᾠδὴ ς΄.

Τὸν Προφήτην Ἰωνᾶν.

Εν ἀγγόνην κρεμασθεῖς, ὁ Σοφώτατος Ποιμὴν, τῆς Ἑλ-
(ΛΚΟΛ. ΙΕΡΟΜ. ΓΡΗΓ.)

λάδος τὸν ζυγὸν, ἀπετείναξε χαμαί, καὶ ἔφερεν, εἰς τὴν ἀρχαίαν δόξαν, τὸ Ἔθνος αὐτοῦ.

Ιουδαίων εὐσεβῶν, οἱ παράνομοι λαοί, εἰ καὶ οὐρούσιν ἐν γῆ, Πατριάρχην τὸν Κλεινόν, δεικνύουσιν, οἷους τοιούτους ἔσχον Προπάτορας.

Βασιλεὺς Φιλευσεβῆς, ἐν τῇ πόλει Ὀδησσῶ, Σὲ κηδεύει ὡς εἰκός, τὸν ὑπέρμαχον πιστῶν, ἀπεδιδούς δόξαν τῷ Κρίστῃ, καὶ Τρισηλίῳ Θεῶ.

Θεοτοκίον.

Εκ παντοίων πειρασμῶν, καὶ κινδύνων χαλεπῶν, ἔλευ-
θήρωσον ἡμᾶς, τοὺς προστρέχοντας εἰς Σὲ, Πανύμνητε, ταῖς
σαῖς πρεσβείαις, Μῆτερ Χριστοῦ τοῦ Θεοῦ.

Κοντάκιον. Ἦχος γ'.

Ἐπεράντες σήμερον

Αθροισθέντες ἅπαντες, γνήσιοι παῖδες, τῆς Ἑλλάδος σή-
μερον, ἐπὶ τὴν πόλιν Ἀθηνῶν, τὸν Πατριάρχην Γρηγό-
ριον, ἄσμασι θείοις, λαμπρῶς ἑορτάσωμεν.

Ὁ Οἶκος.

Τὴν τῶν Προγόνων ἐκποθῶν δόξαν, ὁ Πατριάρχης ἀ-
ναλαβεῖν τὸ Ἔθνος τὸ τῆς Ἑλλάδος, ἐν τῇ ἀγχόνῃ ἀ-
ναρτηθῆναι ὑπέμεινεν, ὑπὸ Γένους ἀσεβοῦς, ἀθῶος ὡς ἔνο-
χος. Τοῦτον οὖν ὁ εὐσεβείας κλάδος Αὐτοκράτωρ δεξάμε-
νος, ἐπαξίως ἐνταφιάζει ἐν πόλει τῆς Ὀδέσσης. Ὅθεν οἱ
δι' αὐτοῦ λυτρωθέντες Ἕλληγες ὑπὸ τοῦ σκληροῦ ζυγοῦ,
καὶ σήμερον πάντες ἐν τῇ ἑορτῇ αὐτοῦ συναθροισθέντες, ἄ-
σμασι θείοις, λαμπρῶς ἑορτάσωμεν.

Τῇ 10 Ἀπριλίου μνήμην ἐπιτελοῦμεν τοῦ ἐν Ἁγίοις Πατρὸς ἡμῶν
Γρηγορίου τοῦ Ε'. τοῦ Νέου Ἱερομάρτυρος Ἀρχιεπισκόπου Κωνσταντι-
νουπόλεως, καὶ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου, τοῦ δι' ἀγχόνης μαρτυρή-
σαντος ἐν αὐτῇ, τὸ ἔτος 1821, ὑπὲρ τῆς ἐλευθερίας τοῦ εὐσεβοῦς
Πανελληνίου, ἐπὶ τῆς βασιλείας τοῦ Ἀσιάτου Σουλτάνου Μαχμούτη.

Στίχοι.

Ἐν ἀγχόνῃ κὴν τέθνηκας Πατριάρχα, ἡμῶς γε αἰεὶ ζῆς ἐν Ἐδέμ τῇ θεῷ.
Τῇ δεκάτῃ Πατριάρχης θῦμα γέγον' οὐνεκα Ἔθνος.

Ὁ Βίος αὐτοῦ διὰ στίχων σύντομος:

Ὁ λαμπρὸς οὗτος εὐσεβείας τε κλάδος,
Πατρίδα ἔσχε Πελοποννήσου γαίαν.
Ἐπ' εὐσεβῶν γούν γονέων φρεῖς, ὄντως
Χριστοῦ Μαθητῆς, γνησιώτατος ὤφθη,
Καὶ ἀνατραφεὶς τῷ φόβῳ τοῦ Κυρίου,
Ἐνηγάλισεν εὐσεβείας τε μαθήσεις.
Σμύρνη τὸ λοιπὸν τὴν σοφίαν ὄρωσα,
Καὶ βίον αὐτοῦ ἀγγελικόν, καὶ θεῖον,
Μητροπολίτην τοῦτον αὐτῆς ἐκλέγει
Ἀρετὰς οἶας, καὶ ἀγαθοεργίας,
Ἄς ἐκεῖ ἔπραξε, λεξάτω αὐτῇ μόνη,
Ἀμήχανον γὰρ ἕτερός τις κηρύξας.
Μετὰ δὲ ταῦτα ὁ θρόνος τε χερσῶν,
Τῶν Πατριαρχῶν Μεγάλης Ἐκκλησίας,
Τουτοῖσι καλεῖ ποιμένα, καὶ ψήφισει.
Πλήθος ἰδρώτων ὑπὲρ Ὀρθοδοξίας,
Καθ' ἡμέραν ἔχυνεν ἀμέτρῳ πόθῳ,
Ἴνα τὸ αὐτοῦ ποιμνιον στερεώσῃ,
Ἐπὶ διδασκαίῃς ταῖς σεπταῖς τοῦ Δεσπότη.
Δις ἀπεβλήθη τοῦ θρόνου ἀναίτιως,
Ἐπ' Ἀγαρνῶν ἀσεβῶν ἐξουσίας,
Καὶ ἐπ' Ἀθῶνος τοῦ Ὄρου, τ' ἀπῆλθε,
Καλεῖ μονάζων, δις τ' ἀνεκλήθη πάλιν,
Ἐπανακάμψαι, ἵνα λάβῃ τὸν θρόνον.
Ἐν τῇ τρίτῃ οὖν Πατριαρχίᾳ τούτου,
Καὶ ὁ κλονισμὸς συνέβη τῆς Ἑλλάδος,
Τότε ὁ Κλεινός, καὶ Γέρον Πατριάρχης,
Τὸν καθ' ἑαυτοῦ ἀριδῆλως προβλέπων,
Δειλίᾳ ἀνευ, θάνατον διὰ γένους,
Καρτεροθύμως τοῦ λαβεῖν ὑποφέρει,
Καὶ τοὺς σὺν αὐτῷ Ἱερεῖς καὶ Ποιμένας,
Ἀρξάμενός τε εἶναι πιστοὺς διδάσκει.
Ἦλθε τὸ λοιπὸν ἡ Ἁγία Ἥμέρα,
Ἐν ἣ Ἰησοῦς ἐξάνεστη τοῦ τάφου,
Καὶ ὁ Βασιλεὺς ἀσεβῶν Ἀσσυρίων,
Ὅρων κατ' αὐτοῦ τοὺς λαοὺς Ὀρθοδόξων.

Βουλομένους τε τὸν ζυγὸν διαβρόῃσαι,
τὸν Πατριάρχην ἀγχόνῃ κρεμᾶ τότε.
Τρεῖς δ' αὐτὸν ἀφείς ἡμέρας ἐν τῷ ξύλῳ
τοῖς ἀχαρίστοις ἐκδίδωσιν Ἑβραίοις.
Ὅθεν λαβόντες δ' αὐτὸν οἱ αἰμοβόροι,
πρῶτον σφύρουσιν ἐπὶ πάσας τὰς ῥύμας,
Πάσης Πόλιος, μετέπειτα δὲ ἔνδον,
ῥίπτουσιν αὐτὸν ἐν μυχοῖς θαλαττίοις,
τότε καὶ ἡ Πάνσοφος οἰκονομία,
τοῦ Παντάνακτος ἀβλαβῆ διασώζει,
εἰς χεῖρας αὐτὸν εὐσεβεῖς πεμπομένη.
Ὁ Πατριάρχης εὐδοούμενος τοίνυν,
πρὸς τὸ ἄσυλον καταφεύγει τῶν Ῥώσων,
Κάκεισε τοῦτον ὁ Ἄναξ εὐσεβείας,
θεοσέβαστος Παυλίδης τε ὁ ἔμφρων,
λεχθεὶς πρεπόντως, ἐν Ὁδησσῷ κηδεύει,
οὐκ ἐσείας Χριστὲ τοὺς πιστοὺς φρούρει.

ᾠδὴ ζ'.

Ἦ Κάκινος Σωτὴρ ἐδρσίετο.

Παρίσταντο οἱ Ἄγγελοι ἄνωθεν, ὀρώντες σε ὑψόθεν γη-
θόμενοι, θεόφρον Γρηγόριε, ὅτε καρτεροθύμως, ἐν τῇ ἀγ-
χόνῃ ἐκρέμασο.

Αἰ τάξεις τῶν Μαρτύρων ἠγάλλοντο, ὠρώσαι ἐν ὑψέ-
στοις ἐρχόμενον, μετὰ θριάμβου τὸ Πνεῦμά σου, τὸ
σὸν Παμμάρκα Γρηγόριε.

Θεὸς Πατριάρχης ἐκραύγαζεν, ὃς ἐν Οὐρανοῖς νῦν
ἀνέρχεται, ἄρατε οὖν τὰς πύλας, καὶ τοῦτον πάντες
δεξώμεθα.

Θεοτοκίον.

Ικέτευε ὃν ἔτεκες Κύριον, ὡς εὐσπλαγγνον τῇ φύσει ὑ-
πάρχοντα, θεογενήτορ σῶσαι, τὰς ψυχὰς τῶν ὑμνούντων Σε.

Τᾠδὴ η'. Ὅν φρίττουσιν Ἄγγελοι καὶ Οὐρανοί.
τὴν πόλιν ὧ Ἑλληνας, νῦν τε τῆς Ὁδησσῶ, κοινῶς
περιέλθωμεν, ὅπως σὺν τοῖς ἐκεῖ, ἐν τῇ τοῦ Ποιμενάρχου
πανσέπτῳ ἑορτῇ, λίαν εὐφρανθῶμεν, Θεῶ εὐχαριστοῦντες.

Ζωὴν βιωσάμενος ἐν γῇ Ἀγγελικῆν, ὁ θεὸς Γρηγόριος,
οἰκεῖ ἐν Οὐρανοῖς, καὶ ἐντροφεῖ δόξῃ ὄντως τε ἀψευ-
δεῖ, ἐστεφανωμένος, ἀειθαλεῖ στεφάνῳ.

Ον Σκῆνος ἐκίηδυσεν εἰκότως τε τὸ Σὸν, θεῖον Αὐτο-
κράτορα, ἐν πόλει Ὁδησσῶ, πρεσβείας σίης φρούρει.
Γρηγόριε σοφὲ, ὅτι τῆς Ἑλλάδος, ὑπέρμαχος ὑπάρχεις.

ᾠδὴ θ'.

Μεγάλυνον ψυχῆ μου, τὸν ἐν Ἱεράρχαις Γρηγόριον τὸν θεῖον.

τὴν Φωτοφόρον Νεφέλην.

Κατὰ τῶν νῦν δὲ ποθούντων, τὴν τυραννίαν Ἑλλάδος, μὴ
τὴν ἀράν τὴν σὴν Σοφὲ, βραδέως ἐκπέμψης, ὅπως βιοῦντες
σὺν αὐτῇ, καὶ τῷ νῦν αἰῶνι, καὶ μέλλοντι, ὑποστῶσι τι-
μωρίας τὰς πρεπούσας, ὡς ἐχθροὶ τῶν εὐσεβῶν.

Α Μεγάλυνον ψυχῆ μου, τὸν τῆς Ἐκκλησίας ὑπέρμαχον Φωστῆρα
ἄνωθεν πέμψον Παμμάρκα, τοῖς Βασιλεῦσι τοῦ ἔθνους,
τὴν εὐλογίαν νῦν τὴν σὴν, ὅπως μετὰ εἰρήνης, τοὺς Χρι-
στοφόρους εὐσεβῶν, λαοὺς ἐκάστοτε ποιμαίνουσιν, ὑπὲρ ὧν
ἐν τῷ ξύλῳ κατεκρίθης, δι' ἀγχόνης τε θανεῖν.

Λ Μεγάλυνον ψυχῆ μου τὸν ἐκ Δημητσάνης Γρηγόριον τὸν Νέον.
λοῖπὸν, Κλεινὲ Πατριάρχα, αἴτησαι λύσιν δοθῆναι, ἀμαρ-
τημάτων τῶν πολλῶν, καὶ ἐμοὶ τῷ σῷ λάτρῃ, ὅπως σωζό-
μενος ὑμῶν, τὸν μόνον ἕνα Θεὸν ἀχώριστον, ἐν τρισὶ τοῖς
Προσώποις τε Πατέρα, καὶ σὺν Πνεύματι Ἰῶν.

Θεοτοκίον.

Μεγάλυνον ψυχῆ μου τὴν τιμιωτέραν, καὶ ἐνδοξοτέραν τῶν Ἄνω

Στρατευμάτων.

Αγγὴ τὸ Φῶς ἡ τεκοῦσα, ἐσκοτισμένον με πάσαις, ταῖς
προσβολαῖς τοῦ πονηροῦ, καὶ κακίαις ἀπάσαις, καὶ παρορ-
γίζοντα Θεὸν, Πανάμωμε φῶτισον, ὀδηγοῦσα πρὸς καλὰς
ἐργασίας, ὡς αἰτία εὖσα, πάντων τῶν καλῶν.

Μετὰ δὲ τοὺς Εἰρημούς. Αἰτήσεις. Τὰ Ἐξαποστειλάρικα

Ἐπισκέψατο ἡμᾶς.

Δόξαν δώμεν οἱ πιστοὶ, τῷ ἐν Προσώποις τοῖς τρισὶ, μόνῳ Θεῷ Παμβασιλεῖ, τῷ ἐκλυτρώσαντι ἡμᾶς, διὰ τῆς ἀναστήσεως, Πατριάρχου τοῦ Θείου, ἐκ τοῦ ζυγοῦ τῶν Ἀγαρηνῶν.

Ἔτερον. Ὁ Οὐρανῶν τοῖς ἄστροις.

Τῆς Δημητριάδος ὁ Γόνος, καὶ καύχημα τῆς Ἑλλάδος, Γρηγόριε Ἰερομάρτυς, τῆς Ὀδησοῦ πολιούχε, τοὺς ἐκτελοῦντάς Σου σκέπε, τὴν σὴν Πανίερον μνήμην.

Ἔτερον. Γυναῖκες ἀκουτίσθητε

Χορεύει, καὶ ἀγάλλεται, τὸ Γένος τὸ Ὀρθόδοξον, ἐν τῇ παιδρᾷ πανηγύρει, τοῦ Ἐθνομάρτυρος τούτου, ὅστις εἰς κληρον ἔλαχε, τὸν τῆς ἀγχόνης θάνατον, ὑπὲρ Πατρίδος πασχούσης, καὶ Πίστεως Ὀρθοδόξου.

Θεοτοκίον.

Μαρία Κυριώνυμε, Σὴ μεσιτεία πάντοτε, μὴ διαλείπης χρωμένη, πρὸς τὸν ὃν ἔτεκες Κόρη, ὑπὲρ σῶν δούλων Πάναγνε, τῶν ὑμνητῶν τοῦ τόκου Σου· καὶ γὰρ ἰσχύεις Παρθένε, ὅσα καὶ βούλει ποιῆσαι, ὡς Μήτηρ τοῦ Βασιλέως.

Εἰς τοὺς Αἰνούς.

Ψάλλομεν στιχηρὰ προσόμοια τέσσαρα, εἰς ἦχον α΄.

Τῶν Οὐρανίων Ταγμάτων τὸ ἀγαλλίαμα.

Σήμερον χεῖρας κροτοῦσα, πανηγυρίζει παιδρῶς, ἡ τῶν Πιστῶν χορεῖα, καὶ σεμνύεται πᾶσα, τὴν μνήμην Γρηγορίου τοῦ Ἱεροῦ, καὶ τιμᾷ τὴν ἀγχόνην αὐτοῦ, ἣν ἐδέξατο ἀσμένως ὑπὲρ Χριστοῦ, τοῦ Νυμφίου τ' ὡς πολὺάθλος.

Τῶν φιλεόρτων τὰ πλήθη, δεῦτε συνδράμωμεν, καὶ μνήμην τὴν φωσφόρον, Γρηγορίου τοῦ Νέου, κροτήσωμεν ἐν ὕμνοις χαρμονικῶς, τὸν Σωτῆρα δοξάζοντες, τὸν θαυμαστώσαντα τοῦτον ἐν Οὐρανοῖς, καὶ ἐν γῆ, ὡς μέγαν Ἥλιον.

Τῆς ἀριφώτου Τριάδος, νῦν ἐλλαμπόμενος, θεουργικαῖς ἀκτίσι, Πατριάρχα Γενναῖε, πρέσβευε ἀπαύστως ὑπὲρ ἡμῶν, τῶν πιστῶς ἐκτελούντων σου, τὴν παναλόδημον μνήμην, καὶ ἐκ ψυχῆς, σεβαζόντων σου τὴν ἀθλήσειν.

Ηδέα κόσμου, καὶ κόσμον πάντα, κατέλιπες, Γρηγόριε ἐμφρόνως, Μωυσέως τῷ ξύλῳ· καὶ γὰρ τὴν κακούχίαν τῶν ἡδονῶν, Ἱεράρχα προέκρινας, καὶ τὸ θανεῖν ὑπὲρ Πίστεως ἡ τὸ ζῆν, καὶ Πατρίδος προετίμησας.

Δόξα. Ἦχος πλ. α΄.

Τὸν Οἰκομενικὸν Πατριάρχην, καὶ Νέον Ἱερομάρτυρα Γρηγόριον, τὸν ὑπὲρ τῆς ἐλευθερίας τοῦ ἔθνους αὐτοῦ, καὶ τῆς κινδυνεύουσας Ὀρησκείας τοῦ Χριστοῦ, γενναίως ὑπεράθλησαντα, δεῦτε εὐφημήσωμεν λέγοντες: Χαίροις ὦ ψυχὴ ἀδαμάντινε, ὁ ἀνυψώσας, καὶ δοξάσας τὴν Ἐκκλησίαν τοῦ Χριστοῦ διὰ τοῦ μαρτυρίου σου: Χαίροις ὁ τοῦ Δεσπότης Χριστοῦ, γνησιώτατος μαθητῆς, καὶ Ἀρχιερεὺς Ἱερώτατος: Χαίροις ὁ ποιμὴν ὁ καλὸς, ὁ τυθεὶς τὴν ψυχὴν ὑπὲρ τῶν προβάτων, ἀπαρχονισθεὶς δι' αὐτὰ, ἐν τῇ Νεᾷ Ῥώμῃ τῶν Ἑλλήνων, ὑπὸ τῶν ἀσεβῶν Ὀθωμανῶν, μείνας ἀπρωρημένος τριμερονύκτιον, καὶ ὑπὸ τῶν βδελυρῶν Ἰουδαίων συρθεὶς ἐν ταῖς ρύμαις αὐτῆς, ἐν τῇ θαλάσῃ ἐβυθίσθης ὑπ' αὐτῶν τῶν δυσσεβῶν, ὅπως ἐξαφχνισθῇ τὸ Ἱερώτατον Σῶμά Σου: Χαίροις τῆς Ἑλλάδος τὸ καύχημα, καὶ τοῦ Πανελληνίου τὸ ἀγλαῖσμα: διὸ ἐκτεινῶς ἰκέτευε ὑπὲρ τῶν ἐκτελούντων τὴν ἀεισέβαστον μνήμην σου.

Καὶ νῦν. Θεοτοκίον. Ἦχος ὁ αὐτός.

Μακαρίζομέν σε Θεοτόκε Παρθένε, καὶ δοξάζομέν σε οἱ πιστοὶ κατὰ χρέος, τὴν Πόλιν τὴν ἀσειστον, τὸ Τεῖχος τὸ ἀρρήκτον, τὴν Ἀρράγη προστασίαν, καὶ Καταφυγὴν τῶν ψυχῶν ἡμῶν.

Δοξολογία Μεγάλη.

Εἰς τὴν Λειτουργίαν τὰ Τυπικά, καὶ ἐκ τοῦ Κανόνος τοῦ Ἱερομάρτυρος ὡδὴ γ'· καὶ τῆς ἑορτῆς ἡ δ'.

Ἀπόστολος. Πρὸς Ἑβραίους Ἐπιστολὴ Παύλου.

«Ἀδελφοί. Τοιοῦτος ἡμῖν ἔπρεπεν Ἀρχιερεὺς, ὅσιος, ἀκακος, ἀμίαντος κλπ.» (ὄρα 13 Νοεμβρίου, σελ. 299).

Εὐαγγέλιον. Ἐκ τοῦ κατὰ Ματθαίον.

«Εἶπεν ὁ Κύριος τοῖς ἑαυτοῦ Μαθηταῖς, ὑμεῖς ἐστὲ τὸ φῶς τοῦ κόσμου κλπ.» (ὄρα εἰς τὴν Λειτουργίαν τῶν Τριῶν Ἱεραρχῶν, 30 Ἰανουαρίου, σελ. 204).

Β Κοινωνικόν. Ἐσαύτως. Μεγαλυνάρια ψαλλόμενα.
Βασιλεὺς παράνομος τὸν Κλεινὸν, κρεμᾷ Πατριάρχην, ἐν τῷ ξύλῳ παραφρονῶν, Βασιλεὺς δὲ πάλιν, φιλευσεβῆς δὲ τοῦτον, δεχόμενος κηδεύει, εἰς γῆν Ὁρθόδοξον.

Τ ἡς Πελοποννήσου θεῖος βλαστὸς, καὶ τῆς Ὁρθόδοξου Ἐκκλησίας ὁ θησαυρὸς, καὶ τοῦ Πανελληνίου, τὸ καύχημα τὸ Μέγα, Πατριαρχῶν τὸ Κλέος, Νέε Γρηγόριε.

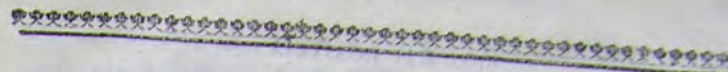
Δ εὔτε εὐφημήσωμεν οἱ λαοὶ, τὸν θεῖον Ποιμένα, καὶ ὑπέρομαχον τῶν πιστῶν, τὸν ὑπὲρ τοῦ Ἔθνους, καὶ τῆς Ὁρθοδοξίας, ἐν ξύλῳ ἠρτηθέντα, ὡς ὁ Δεσπότης Χριστός.

Τ ὃν Φωστῆρα πάντες τὸν φαινόν, τὸν ἐκ Δημητσάνης, ἀπαστρέψαντα αἰσθητῶς, ποιμένων τὴν δόξαν, καὶ κλέος τῶν Μαρτύρων, Γρηγόριον τὸν Νέον, ὕμνοις τιμήσωμεν.

Τ ὃν Ἱερομάρτυρα τοῦ Χριστοῦ, καὶ τοῦ Πανελληνίου, ἀπροσμάχητον βοηθόν, φύλακα καὶ ρύστην, τῶν ἐπικαλουμένων, Γρηγόριον τὸν Νέον πάντες ὑμνίσωμεν.

Τ οῖς Ἱερομάρτυσι, καὶ Σεπτοῖς, θείοις Ἱεράρχαις, συγχορεύων ἐν Οὐρανοῖς, Γρηγόριε Μάκαρ, ὁσίοις, καὶ δικαίοις, καὶ πᾶσι τοῖς ἁγίοις, ἡμῶν μνημόνευε:

Τ Ε Λ Ο Σ.

ΒΙΟΣ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΕΙΑ
ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΚΑΙ ΕΝΔΟΞΟΥ ΝΕΟΥ
ΙΕΡΟΜΑΡΤΥΡΟΥ
ΓΡΗΓΟΡΙΟΥ
ΤΟΥ ΠΕΜΠΤΟΥ
ΠΑΤΡΙΑΡΧΟΥ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥΠΟΛΕΩΣ

ΜΕΤΑΞΥ τῶν παλιγγίων καὶ χωρίων τῆς εὐάνδρου Ἀρκαδίας, χωρᾶς μεγάλης ἐν μέσῳ τῆς Πελοποννήσου καὶ τὸ πλεῖστον ἀρεινῆς, ἢ κατοικήσαν ἐξ ἀμνημονούτων χρόνων «Ἀρκαδίας (1) προσέλεγον», (εἰς τῶν ἀρχαίων τῆς χερσονήσου ταύτης λαῶν) διακρίνεται ἡ Δημητσάνα, κομὴ πόλις κατέχουσα περίπου τὴν θέσιν τῆς παλαιᾶς Θεισίας, ἢ τινος ἄλλης γείτονος τὸ πάλαι πόλεως, κατὰ τοὺς ἀρχαιολόγους· μετὰ δὲ ἡ πολίχνη αὕτη ἐπάνω τινὸς ῥάχους τῶν λεγομένων Ἀρκασιῶν ὄρεων παρὰ τὸν Λούσιον ποταμὸν, συμβάλλοντα εἰς τὸν Ἄλφειον.

Ἐκ δὲ τῶν σωζομένων ἱστορικῶν παραδόσεων φαίνεται, ὅτι ἡ Δημητσάνα ἐτρέφετο ἀπὸ τεχνῶν καὶ τῆς τοπικῆς βιομηχανίας, περὶ δὲ τὰ μέσα τῆς παρελθούσης ἑκατονταετηρίδος, δὴ πολῖται αὐτῆς, μαθηταὶ τῆς ἐν Σμύρῃ ἀξιολόγου Εὐαγγελικῆς σχολῆς, καθίδρυσαν πρὸς τὸ παράδειγμα ἐκείνης, ἐν τῇ ἰδίᾳ αὐτῶν πατρίδι, ὡς ἀνώτατον τῆς Πελοποννήσου Διδασκαλεῖον, τὴν μέχρι καὶ νῦν σωζομένην Σχολὴν τῆς Δημητσάνης (2), ἐξ ἧς διεδόθη πολὺ τὸ φῶς τῆς παιδείας εἰς τὴν Ἑλληνικὴν Χερσονήσον καὶ ἀλλαχοῦ.

Ἡ κομὴ πόλις Δημητσάνα καυχᾶται ὡς πατρίς πολλῶν Ἀρχιερέων, Ἀρχιεπισκόπων, Πατριαρχῶν, Διδασκάλων, Ἱατρῶν, πολιτικῶν προστάτων καὶ ἄλλων ἀγαθῶν ἀνδρῶν καὶ κοινοφελῶν· περιεχὲι δὲ τὴν

(1) Βυζαντινοὶ ἐλεγον οἱ ἀρχαῖοι τοὺς Ἀρκαδίας, εἴτα δὲ καὶ πρώτους (ἐν Πελοποννήσῳ) σπειραντας κερπὸν εἰς τροφήν.

(2) Βλ. ἐν ἐκτάσει τὰ περὶ τῆς Σχολῆς ταύτης· τὸ κατὰ τὸ 1817 ἐκδοθὲν ὑπὸ τοῦ ἐξιοτίμου Καθηγητοῦ Κ. Εἰθυμίου Καστόρη βιβλίον.

σήμερον χιλίας περίπου οικογενείας κατοίκων κτηματιῶν, ἐμπόρων, μεταπρατῶν, βιομηγάνων καὶ τινῶν ποιμένων καὶ γεωργῶν. Διαπρέπουσι δ' ἐν αὐτῇ καὶ λογιοὶ ἄνδρες ἐλευθερίου τυγχόντες ἀγωγῆς, καὶ τὰς διαφόρους τάξεις τῶν συμπολιτῶν ἐπικοσμοῦντες.

Ταύτης τῆς κωμωπόλεως γέννημα καὶ θρέμμα περιδοξὸν ὑπῆρξε καὶ ὁ κατὰ τὴν ἐναρξίν τοῦ ὑπὲρ ἀνεξαρτησίας ἱεροῦ ἀγῶνος μαρτυρικῶ θανάτῳ τὴν πατρίδα καὶ τὴν Ἐκκλησίαν τιμήσας Πατριάρχης Γρηγόριος, οὗ τὴν Βιογραφίαν συντάττομεν.

Ἐγεννήθη οὗτος ἐν ἔτει 1745, παρὰ πατρός μὲν Ἰωάννου Ἀγγελολοπούλου, μητρός δὲ Ἀσημένιας Παναγιωτοπούλου, Γεώργιος ἐν τῷ θεῷ βεπτίσματι ὀνομασθεὶς.

Καὶ πρῶτον ἐπαυδαυθῆ ἐν τῇ ἰδίᾳ πατρίδι τὰ πρῶτα στοιχεῖα τῶν ἐγκυκλίων Ἑλληνικῶν μαθημάτων καὶ τῆς ἐν Χριστῷ ζωῆς τὰς ἀπαρχὰς παρὰ τινὶ τῷ θεῷ καὶ ἀναδόχῳ αὐτοῦ Μελετίῳ ἱερομονάχῳ καὶ ἑτέρῳ διδασκάλῳ τῆς Δημητσάνης Ἀθανασίῳ ἱερομονάχῳ, τοῦ πικλῆν Ρουσοπούλῳ. Κατὰ δὲ τὸ 1765, ἤδη τὴν ἡλικίαν εἰκοσαέτης, πύθῃ τῆς ἱερᾶς παιδείας φλεγόμενος, ἀπεδήμησεν ἐκ τῆς Δημητσάνης μετὰ τοῦ διδασκάλου τοῦ Ρουσοπούλου καὶ ἀπῆλθεν εἰς Ἀθήνας, ἔνθα καὶ ἐμαθήτευσε δύο σχεδὸν ἔτη παρὰ τῷ τότε πολυμαθεῖ διδασκάλῳ τῶν Ἀθηνῶν Δημητρίῳ τῷ Βόδα.

Ἐξῆς δ' ἐν ἔτει 1767, αὐτὸς μὲν ἀπέπλευσεν εἰς Σμύρνην, ὁ δὲ συνοργάτης αὐτοῦ καὶ διδάσκαλος Ρουσόπουλος, παρκληθεὶς ὑπὸ τῶν Ἀθηναίων, κατέμεινεν ἐν Ἀθήναις διδάσκων ἐν τῇ Σχολῇ διὰ βίου μέχρι καὶ τῆς ἀποβιώσεως αὐτοῦ. Ἐτελεύτησε δὲ κατὰ τὸ 1780.

Ὁ δὲ Γεώργιος, ἀφικόμενος εἰς Σμύρνην, συνήκασε μετ' ἄλλου θεῖου αὐτοῦ Μελετίου, Ἐκκλησιαρχοῦ τελούντος ἐν τῷ ναῷ, ὑπηρετῶν αὐτῷ καὶ ἅμα διακοῦν καρποφόρος τὰ μαθήματα τῆς Εὐαγγελικῆς Σχολῆς· εἶτα δὲ μεταβάς εἰς τὰς Στροβάδας νήσους, διέτριψεν ἐπ' ὀλίγον ἔν τι μονηρίῳ βίου ἐναρέτου καταγωγῆς, καὶ τὸ μοναδικὸν ἐνδύεται σχῆμα, Γρηγόριος μετονομασθεὶς. Ἐκείθεν δὲ μετέβη εἰς Πάτμον καὶ διήκουσε Δανιὴλ ἐκείνον τὸν Κεραμέα, γυμναζόμενος περὶ τοὺς λόγους τῆς τε θείας καὶ ἀνθρωπίνης σοφίας μετ' ἐπιμελείας ἐνδελουχοῦς.

Ἦδη δὲ διανύσαντα τὸ στάδιον τῶν ἐν τῇ Σχολῇ τῆς Πάτμου σπουδασμάτων, προσκαλεῖ τὸν Γρηγόριον εἰς Σμύρνην ὁ τότε Μητροπολίτης Σμύρνης αἰδίδιμος Προκόπιος (Πελοπόννησος δὲ καὶ τοῦτον ἐγέννησε καὶ ἔθρεψε)· γινώσκων αὐτὸν ἐκ τῆς προηγουμένης ἐν Σμύρῃ διατριβῆς καὶ πληροφορηθεὶς τῶν τρίπων αὐτοῦ τὴν χρηστότητα καὶ τὴν κατὰ Θεὸν πολιτείαν, κοσμομένην καὶ διὰ παιδείας ἀληθινῆς. Καὶ δέχεται παλιν ἡ Σμύρνη τὸν Γρηγόριον, καὶ ὁ Μητροπολίτης προχειρίζει τοῦτον Ἀρχιδιάκονον.

Μετὰ τινα δὲ χρόνον, πολλῆς ἐν Πελοποννήσῳ ἐπικρατούσης ἀνωμα-

λίας ἐκ τῶν κατὰ τὸ 1770 συμβεβηκότων πολιτικῶν ἁδυστοχημάτων, μετακαλεῖ ὁ Γρηγόριος εἰς τὴν Σμύρνην τοὺς ἤδη γενητοὺς αὐτοῦ γονεῖς (οὗς καὶ μέχρι τελευτῆς αὐτῶν γηροτροφίαις περιεθάλψε), σὺν αὐτοῖς δὲ καὶ τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ Παναγιώτην (3) καὶ τὰς δύο ἀδελφάς· Ἄναν καὶ Ἐξκουστήν (4).

Τὸν δὲ Γρηγόριον μετ' οὐ πολλῆς προβιβάσεως ὁ Μητροπολίτης, ἀπέσειλεν εἰς τὴν πατρίδα του, ποθοῦντα νὰ ἴδῃ τὸ γενέθλιον ἔδαρος, καὶ τοὺς ἐκεῖ ἀπομεινάντας αὐτοῦ συγγενεῖς. Ἐβλῶν δὲ εἰς Δημητσάνην καὶ εὐρὼν τὴν Σχολὴν αὐτῆς κατὰ θυμὸν, Σχολαρχοῦντος τοῦ μητροῦ Ἀγαπίου Παπαντωνοπούλου, φιλοδόμησεν ἰδίαις δαπάναις ἐν αὐτῇ οὐκ εὐρύχωρα δωμάτια πρὸς κατοικίαν ἁμισθῶν τῶν προσερχομένων ἔξωθεν ἀπόρων μαθητῶν. Ἐνταῦθεν δὲ μετέβη κατ' ἐντολὴν τοῦ Μητροπολίτου Προκοπίου εἰς τὴν τούτου πατρίδα, χωρίον λεγόμενον Σαμπάζικα, παρὰ ταῖς Καλάμαις κείμενον, ἵνα παρευρεθῇ χάριν συγγενικῆς ἀγάπης εἰς τὴν στεφάνωσιν ἀνεψιοῦ του τινός.

(3) Οὗτος ἐνυμφεῦθη ἐν Σμύρῃ τὴν Αἰκατεσίην Τύμπα, ἀνήκουσαν εἰς γνωστὴν ἐπ' ἀρετῇ οἰκογένειαν, μετοικήσασαν πρὸ χρόνων εἰς Σμύρνην ἀπὸ Τυονάβου τῆς Βεσσαλίας, καὶ βιώσας ἐν πάσῃ τιμῇ καὶ ὑπολήσει, ἀπέθωσεν ἐν γῆρᾳ βαθεῖ κατὰ τὸ 1830. Τῆς δὲ τούτου καὶ ἀνεψιῆ τοῦ μακαρίτου Γρηγορίου εἰσὶν οἱ Κ. Ἰωάννης καὶ Γεώργιος Ἀγγελόπουλος, ὃν αὐτὸς μὲν ὑπηρετεῖ ἐν Ἑλλάδι εἰς τὸν Βασιλικὸν στρατὸν ὡς ἄρχος τῶ ἀξιώματι, ὁ δ' ἐμπορεύεται ἐν Κωνσταντινουπόλει καὶ διακρίνεται ἐπ' ἀγαθότητι. Προσβύτερος ἀδελφὸς τούτων ὑπῆρξεν ὁ ἀμύριος Ἑλληνικῆς καὶ Εὐρωπαϊκῆς παιδείας ἐκκρατῆς, ὅστις διέτριψε καὶ εἰς Βιέννην χάριν σπουδῆς. Τούτων εἶχε μετ' ἑαυτοῦ ὁ αἰδίδιμος κατὰ τὴν γ'. Πατριαρχεῖαν καὶ διέμεινε παρ' αὐτῷ μέχρι τέλους ὁ ἀγαθὸς ἀνεψιός. Εὐρέθη δὲ καὶ οὗτος εἰς τὴν φρικτὴν ἐκείνην περίστασιν τῆς μαρτυρικῆς τοῦ θεοῦ τελευτῆς καὶ ἐφυλακίσθη. Διεσθῆναι δὲ εἰς Ἑλλάδα ὡς ἐκ θαύματος διαφυγὸν ἐκ τῆς φυλακῆς, καὶ τέλος ἐτελεύτησεν ἐν Σύρῳ τῷ 1826.

(4) Ἐκ τούτων ἡ μὲν Ἄνα συνζεύχθη μετὰ τοῦ Ἰω. Πατροπούλου τοῦ ἐκ Λαγγῆ δύο τῆς Καρυταίνης, ἡ δὲ Ἐξκουστή τὸν Ἰω. Καρυτινὸν. Ἀμύριτεροι δ' ἔσονται οὗτος καὶ θυγατέρας. Ἐκ θυγατρὸς τῆς Ἄνης νυμφευθείσης τὸν ἐκ Σμύρνης Ἰω. Παππαδόπουλον εἰσὶν οἱ ἀδελφοὶ Παππαδόπουλοι, ἔξ ὧν ὁ μὲν Γεώργιος ὑπηρετεῖ ἐν Ἑλλάδι ὡς Μητάρχος εἰς τὴν Β. Χερσοφουλῆν, οἱ δὲ ἕτεροι ἀδελφοὶ αὐτοῦ κατοικοῦντες εἰς Σμύρνην μακρόχρονται τὸ ἐμπόριον διακρινόμενοι ἐπὶ τιμιότητι καὶ φιλογενεῖα. Ἐκ δὲ θυγατρὸς τῆς Ἐξκουστῆς εἶναι υἱὸς ὁ κατὰ τὴν δ'. Πατριαρχεῖαν του διατελέσας Δευτερίουαν Δανιὴλ, λόγων πρόφικος καὶ τῆς τοῦ θεοῦ ἀρετῆς, ὅστις ἠκολούθησε τὸν αἰδίδιμον εἰς τὸ ὄρος ἐπὶ τῆς δευτέρας ἑξορίας του. Κατὰ τὴν γ'. αὐτοῦ Πατριαρχεῖαν ἐχειροτόνησεν οὗτον Μητροπολίτην Τριπόλεως (τῷ 1819), ὅπου ὑπῆρξε καὶ οὗτος εἰς τὸν πέντε Ἀρχιεπίσκopus, τοὺς ὑποῖους ὁ Πισσῶς τῆς Πελοποννήσου ἐφυλακίσεν εἰς τὴν σιστανὴν τῆς Τριπόλεως εἰρκτην τῷ 1824 κατ' ἀρχῆς τοῦ Φεβρουαρίου, δολίως κρατήσας ὡς ἐνέχυρον, καθὼ προὑποπέσας ἔξ εἰκότων καὶ σμυμίον κινήματα πρὸς ἀποστασίαν. Κατὰ δὲ τὸ 1822 ἐλευθερωθεὶς τῆς Τριπόλεως ἐξῆλθεν ἐκ τῆς φυλακῆς οἱ ἐπιζήσαντες φυλακωμένοι, ἐν αἷς καὶ ὁ αἰδίδιμος Δανιὴλ, οὗ τινος ἡ ἀρετὴ καὶ ὁ ὑπὲρ τῆς Ἐκκλησίας ἔλλος διέλαμψε καὶ δι' ὅλης τῆς ἐπαναστάσεως, καὶ μέχρι τοῦ 1832, ὅτε ἐκοιμήθη ἐν Κυρίῳ. Ἐτερος δὲ ἀνεψιός τοῦ αἰδίδιμου ὑπῆρξε Διονύσιος ὁ Μητροπολίτης Ἀθηνῶν ἐπὶ τῆς δ'. αὐτοῦ Πατριαρχεῖας χειροτονηθεὶς καὶ οὗτος ἐπίσημος διὰ τὴν ἀρετὴν. ἐτελεύτησε δὲ τῷ 1823 καὶ ἐτάφη ἐν Ἀθήναις. Ταῦτα καὶ περὶ τῶν συγγενῶν τοῦ αἰδίδιμου Γρηγορίου κατὰ περιόχουσι. Κατὰ γὰρ τὸν ἐπιτόμα σόφον, «Ἄνδρῶν ἀγαθῶν καὶ οἱ φίλοι ζῆλωται καὶ οἱ ἐκ γένους προσήκοντες».

Ἐκπληρώσας δὲ τὴν ἐντολὴν ταύτην τοῦ Μητροπολίτου, ἐπανήλθεν εἰς Ἀμυπησάναν, καὶ μετὰ ὀλιγοχρόνιον ἐκεῖ διατριβὴν ἀναχωρεῖ εἰς Σμύρνην (5).

Τῷ 1784 ὁ Σμύρνης Προκόπιος ἐκλήθη εἰς τὸν Πατριαρχικὸν Θρόνον. Πρὶν δὲ ἢ φθάσῃ εἰς Κωνσταντινούπολιν, εἶχεν ἤδη προτείνει εἰς τὴν Σύνοδον ὁ Ἱγερμὸν Ἰψηλάντης ὡς διάδοχον τοῦ Προκοπίου εἰς τὴν τῆς Σμύρνης Μητροπολὶν Ναθαναήλ τινὰ ἱερομόναχον, λόγιον, διδάσκοντα ἐν τῇ οἰκίᾳ αὐτοῦ. Ἀλλὰ μετὰ μῆνα ἀρικόμενος ἐκ τῆς Σμύρνης ὁ Προκόπιος καὶ ἐνθρονισθεὶς, ἐπήνεσε μὲν τὸν Ναθαναήλ καὶ εἰς τὴν πρώτην χηρεύουσαν Ἐπαρχίαν ἔκρινεν ἐπομένως νὰ χειροτονηθῇ, τῆς δὲ Σμύρνης ποιμένα προέτεινεν εἰς τὴν Σύνοδον τὸν Γρηγόριον τὴν τε παιδείαν καὶ τὴν ἀρετὴν αὐτοῦ μαρτυρήσας, καὶ τὴν παρὰ τοῖς κατοικοῖς τῆς πόλεως ἐκείνης μεγάλην αὐτοῦ ὑπόληψιν καὶ ἀγάπην. Ὅθεν καὶ ψήφῳ κοινῇ τῆς Ἁγίας Συνόδου κυροῦται ἡ τοῦ Γρηγορίου ἐκλογή καὶ προσκαλεῖται οὗτος ἀπὸ Σμύρνης καὶ χειροτονεῖται τοῦ Προκοπίου διάδοχος. Οἱ δὲ Σμυρναῖοι, ὅτε ἤκουσαν τὸν Γρηγόριον ἀναβάντα τὸν τῆς Μητροπόλεως θρόνον, ἐπλήθησαν χαρᾶς καὶ μετ' ὀλίγον ἐλθόντα προσυπάντησαν πανδήμως.

Ἡ τρισκαίδεκαετής ἐν Σμύρνη ποιμαντορία του οὐχὶ μόνον ἐδικαίωσε τὰς ἐλπίδας τῶν Σμυρναίων, ἀλλὰ ὑπερέβη αὐτάς. Τὰ πράγματα μικροῦσιν τὴν ἀλήθειαν τῶν λεγομένων.

Καὶ πρῶτον μὲν οὐ διέλιπε συνεχῶς κηρύττων τὸν θεῖον λόγον πρὸς διδασκαλίαν τῆς λογικῆς αὐτοῦ ποιμνῆς. Ὀλιθόμενος δὲ τὴν ψυχὴν ἐξ ἀρχῆς διὰ τὴν ἐν Σμύρνη καὶ τοῖς χωρίοις ὀλιγότητα τῶν θείων ναῶν, ὥρμησε πρὸς τὴν τοσαύτην ἐλλείψασιν θεραπειᾶν. Πολλοὶ δὲ καὶ ἀνυπερέβλητοι δυσκολίαι παρεμπόδιζον τοὺς Σμυρναίους εἰς Ἐκκλησιῶν οἰκοδομήν, ἀλλ' ὁ Γρηγόριος, ζήλου πληθεὶς, ἀνεζώσατο τὸν περὶ τούτου ἀγῶνα. Καὶ πρῶτον μὲν δυνάμει προνομίου, δίδομένου τοῖς Ἐπισκόποις παρὰ τῆς Ὀθωμανικῆς ἐξουσίας, συνίστησιν εἰς δύο χωρία μικροῦς εὐκτήριους οἴκους, τοὺς ὁποίους ἔπειτα μετ' ἐπιτηδειότητος καὶ φρονιμῶν προπαρσκευῶν μετεμόρφωσεν εἰς εὐρυχωροτάτους ναοὺς. Κατὰ δὲ τὴν Σμύρνην μίαν μόνον ὑπῆρχε καλὴ καὶ ὀλόκληρος, ἀλλὰ στενόχωρος Ἐκκλησία, καὶ ἄλλη τις ἢ τῆς Ἁγίας Φωτεινῆς, σεσαθρωμένη καὶ τὸ πλεῖστον ἐκ κηροπάνου ἐστειγασμένη, ὥστε οἱ ἐκκλησιαζόμενοι ἐβρέχοντο κατὰ τὸν χειμῶνα. Ταύτην λοιπὸν ὁ Γρηγόριος διὰ πόνησιν ἀνθρώπων καὶ μεσιτείᾳ τῶν ἐν Κωνσταντινουπόλει δυνατῶν ὁμογενῶν ἐνέκτισεν ἐκ βάζων ἀνεγείρας λαμπρὰν καὶ μεγάλην, οἷα βλέπεται θυμαζομένη καὶ τὴν σήμερον.

(5) Τότε ἐπὶ τῆς Πρωτοσυγγείας του παρεβασιν εἰς τὴν κοινὴν γλῶσσαν ὁ Γρηγόριος καὶ τοὺς περὶ ἱεροσύνης λόγους τοῦ Χρυσοστόμου, εὖς καὶ ἱερίων ἐν Βενετίᾳ τῷ 1782. (Bl. Mod. Κατάλογ. Πατρ. σελ. 263.)

Μὴ ἀνεχόμενος δὲ νὰ βλέπῃ συρμένους εἰς τὰς ὁδοὺς ὑπὸ τῶν χαρτοδοτῶν (χαρτιστῶν) τὸν Κλήρον τῆς Σμύρνης, ἀπῆλλαξεν αὐτὸν ἐκ τοῦ βιαίου τούτου δασμοῦ, συμφωνήσας νὰ πληρώνηται ἀπὸ τοῦ κοινῶς τῆς πόλεως ὠρισμένη τις ποσότης διὰ τὸν κεφαλικὸν φόρον ὅλων τῶν Κληρικῶν.

Ἐπειδὴ δὲ οἷς καὶ τανῦν συμβαίνει, πολλοὶ ὀρθόδοξοι, ἔχοντας πρὸς ἀλλήλους διαφορὰς, ἐνήγρον τοὺς ἀντιδίκους των εἰς τὰ ἐξωτερικὰ Δικαστήρια καὶ πολλάκις ἐζημιούντο, ὁ ποιμὴν ὁ καλὸς βαρέως ἔφερε τὸ πρᾶγμα. Πρὸς θεραπείαν λοιπὸν καὶ τούτου προσέκλειε πολλάκις τοὺς διαφερομένους καὶ ἐνουθετεῖ καὶ διήλλατεν εἰρηνοποιῶν καὶ συνεβίβαζεν ἀποδίδων ἐκάστῳ τὸ δίκαιον, καὶ οὕτω εἰς τὴν πειστικὴν καὶ ἡσυχον φωνὴν του ἐπραῦνοντο τὰ πάθη καὶ ἐπεραιούντο αἱ μεταξὺ τῶν ὀρθοδόξων διαφοραί.

Ἀξιωμακρινέμευτον δὲ κάκεινο τὸ ἔργον τοῦ ἀοιδίου, τὸ ὅποιον ἀποδεικνύει τὸν Εὐαγγελικὸν αὐτοῦ χαρακτήρα. Συνέβη ποτὲ ἐν Σμύρνη ἔρις μεταξὺ τῆς κοινότητος τῶν χριστιανῶν, ὁ δὲ Μητροπολίτης πειρώμενος νὰ συμβιδάσῃ τοὺς ἐρίζοντας, σύρεται εἰς τὸ ἔτερον τῶν διαφερομένων μερῶν, τὸ ἔχον τὸ ἀδίκον. Συνιδὼν δὲ μετ' οὐ πολὺ τὸ παράπτωμά του, ὁμιλεῖ ἐπ' Ἐκκλησίας ἀπὸ τοῦ Θρόνου λόγον περὶ ὁμονοίας καὶ καταβαίνει «φορῶν τὴν ἀρχιερατικὴν στολὴν, τὸ σχῆμα ταπεινός, τὴν καρδίαν συντετριμμένης, πλήρης δακρῶν τοὺς ὀφθαλμοὺς ὁμολογεῖ τὸ ἀμάρτημα, καὶ προσπίπτει καὶ ζητεῖ παρὰ πάντων τὴν συγχώρησιν (6).

Πολλῶν καὶ ἀγαθῶν πράξεων καὶ παραδειγματικῶν ἀρετῶν πλήρης ἦ ἐν Σμύρνη τρισκαίδεκαετής ποιμαντορία του.

Κατὰ δὲ τὸ 1798 ἐπὶ Πατριάρχου Γερασίμου Γ' τοῦ ἀπὸ Λέρων μετέστη μετακληθεὶς εἰς Κωνσταντινούπολιν, ἀφῆσας εἰς τὴν Σμύρνην Ἐπιτροπὸν του τὸν ἐνάρετον ἐφημέριον Λεόντιον, καὶ συνεδρίαζεν εἰς τὴν Σύνοδον. Τότε διαταχθεὶς ἐγκαινίασε τὸν ὑπὸ τοῦ αἰμνήστου Πρίγγιπτος Ἰψηλάντου ἀνεγερθέντα καὶ σωζόμενον μέχρι σήμερον ἐν τῇ ἀκμαζούσῃ Ἑλληνοεμπορικῇ Σχολῇ τῆς νήσου Χάλκης ναὸν τοῦ ἁγίου Ἰωάννου, κείμενον παρὰ τῷ ἐτέρω τῷ τῆς Κοιμηθῆσας τῆς Θεοτόκου, οἰκοδομηθέντι καὶ σωζόμενῳ ἐπίσης ἀκεραίῳ παρὰ τοῦ προτελευταίου Ἀυτοκράτορος τῆς Βασιλευσούσης Παλαιολόγου.

Μετ' οὐ πολὺν δὲ χρόνον ἐπέστρεψεν εἰς τὸ ποιμνίον του.

Ἦδη δὲ παραιτηθέντος τῆς Πατριαρχικῆς τοῦ ἐν μακαρίᾳ τῇ λήξει Γερασίμου, ψήφῳ κοινῇ καὶ ἀποφάσει Συνδικῆ καλεῖται εἰς τὸν Θρόνον αὐτὸν ὁ ἀπὸ Σμύρνης Γρηγόριος ὁ Β' καὶ γίνεται καὶ οὗτος ἀξίος διάδοχος τοῦ τε ὁμωνύμου Μεγάλου Γρηγορίου καὶ τῶν ἄλλων θείων

(6) Βλ. Οἶκον Ἐπιτάφ. λόγον. § 4.

Πατέρων τῶν κοσμησάντων τὸν Πατριαρχικὸν τῆς Κωνσταντινουπόλεως Θρόνον.

Πρὶν δὲ προβῶμεν εἰς τὴν ἀφήγησιν τῶν κατὰ τὴν Πατριαρχίαν του πράξεων, σημειοῦμεν ἐνταῦθα ὀλίγα τινὰ περὶ τοῦ σωματικοῦ καὶ τοῦ ἡθικοῦ αὐτοῦ χαρακτήρος, ὡς καὶ ταῦτα συμβάλλοντα εἰς διάγνωσιν τῆς ἀξίας αὐτοῦ.

Ἵπῃρχεν ὁ Γρηγόριος τὸ ἀνάστημα ὑψηλός, ισχνός, τὸ σῶμα, γλαυκός, τοὺς ὀφθαλμούς συνάμα δὲ καὶ μέλας κύκλος περιέτρεχε τὴν κόρην ἡρέμα στεφανῶν· τὸ δὲ βλέμμα γοργόν καὶ ὀξύ μετὰ τῆς λαμπρότητος, ὅθεν διεφάνετο καὶ τὸ γοργόν καὶ γρήγορον τῆς διανοίας εἰς τὸ περὶ τὰς Ἐκκλησιαστικὰς αὐτοῦ πράξεις ἐνεργὸν καὶ δραστήριον, περὶ οὗ λέγομεν καὶ ἐν ταῖς ἐξῆς.

Τὰ δὲ περὶ τὴν διαίταν, πρέποντα εἰς τὴν ὑψηλὴν αὐτοῦ ἀρετὴν. Καθάρσιος καὶ λιτός περὶ τὴν ἐνδυμασίαν, καὶ πρὸς τοιαύτην λιτότητα πρέετρεπεν αὐστηρῶς πάντας τοὺς κληρικούς, ἐπιλέγων τὸ Εὐαγγελικόν «Ἰδοὺ οἱ τὰ μαλακὰ φοροῦντες ἐν ταῖς οἰκίαις τῶν Βασιλέων εἰσίν.»

Περὶ δὲ τὴν τροφὴν ὀλιγαρκῆς καὶ ἀσκητικῆς, ὡσάκις ἐγευματίεζεν, ἡ εἰδείναι καθ' ἑαυτόν. Ὅτε δὲ ξένους ἢ ἄλλους γνωστούς εἰστία, λαμπρὰν τὴν τράπεζαν παρετίθη, μόλις αὐτὸς ἀπογευόμενος τῶν ποικίλων φαγητῶν, ἵνα μὴ φανῆ νηστευτὴς αὐτὸς μετὰ τῶν ἐστιωμένων.

Πλήρης δὲ ὢν τῆς θείας ἀγάπης, ὑπῆρχεν ἀκμάτος καὶ εἰς τὸν ἱερόν ἀγῶνα τῆς προσευχῆς. Τὸ ἑσπέρας μετὰ τὴν κοινὴν ἀνάγνωσιν τοῦ ἀποδείπνου, ἀνεχώρει εἰς τὸν μικρὸν αὐτοῦ κοιτώνα, ὅπου ἀριερούτο πολλὰν ὥραν εἰς νοεράν μάλιστα προσευχὴν, ἐξῶ σαρκός, καὶ τοῦ κόσμου γενόμενος, καὶ μόνος μόνῳ Θεῷ προσομιλῶν. Ἐπειτα κατὰ μικρὸν ἀπέπαυε τὸ σῶμα· καὶ πάλιν «μετανοήτιον ἐξηγήσατο» (κατὰ τὸν Προφήτην), «τοῦ ἐξομολογήσασθαι τῷ ὀνόματι Κυρίου.» Καὶ πάλιν μικρὸν ἐπινυστάξας, «προέβηκε» τὸν ὄρθρον, μελετῶν καὶ ἀπαγγέλλων τὰ λόγια τοῦ Θεοῦ, καὶ συνῆγε τοὺς περὶ αὐτὸν εἰς ἐκπλήρωσιν τῆς ἐκκλησιαστικῆς ἀκολουθίας. Καὶ κατ' αὐτὴν δὲ τὴν ἡμέραν, ὡσάκις κατὰ τύχην ἔμενε μόνος, ἤρεε τοὺς ὀφθαλμούς του πρὸς τὸν κατοικοῦντα ἐν τῷ οὐρανῷ. Καὶ ἀπλῶς εἰπεῖν τὴν προσευχὴν εἶχε καὶ τροφὴν καὶ τρυφὴν τῆς φιλοθέου ψυχῆς· αὐτοῦ καὶ ὁδηγὸν εἰς τὰ πρακτέα καὶ σύντροφον εἰς τοὺς ἀγῶνας τῶν πατριαρχικῶν μεριμνῶν.

Ἄτυπος καὶ ταπεινός τῆ καρδίᾳ συγκατέβαινε πρὸς παραμυθίαν καὶ τῶν τῆς ἐσχάτης τάξεως ὀλιβομένων. Οὐδὲ προσήλθε κανεὶς πρὸς αὐτόν, ὅς τις παρεβλέφθη ὡς ὀχληρὸς, ἢ καὶ ἀνεχώρησεν ἀπαρηγόρητος, εἴτε διὰ λόγου, εἴτε δι' ἔργου, ὡσάκις ὑπῆρχε δυνατὴ ἢ ἐμπρακτος βοήθεια.

Πρὸς τῷ πνεύματι καὶ εἰρηνικός, καὶ ὑπομονητικὸς ἐργάτης τῆς ἀρετῆς, ἀλλ' ἐν ταύτῳ καὶ ζηλωτὴς καὶ μέχρις ὀξυθυμίας θερμουργός, πρὸς

πράξεις καὶ περιστάσεις, ὅσαι ταχεῖαν ἀπήτουν οἰκονομίαν. Ἄνοπτος καὶ ἀκέραιος ὡς «ἡ περιστέρα», ἀλλ' ἐν ταύτῳ καὶ «φρόνιμος ὡς ὁ ὄφις» (κατὰ τὸ Εὐαγγελικόν), συγκρούτων καὶ διατηρῶν ἀτρωτὸν τὸ κεφάλαιον τῆς ἐν πίστει σωτηρίας καὶ ἑαυτοῦ καὶ τοῦ πλησίον. Ἀμνησίκαιος καὶ πρόθυμος πρὸς συγχώρησιν καὶ τῶν ἰδίων σφαλμάτων αὐστηρὸς δικαστὴς, ἐπεικὴς δὲ καὶ ἥπιος πρὸς τὰ τοῦ πλησίον. Ἄλλ' ἐν ταύτῳ καὶ ἄκαμπτος καὶ ἀνένδοτος πρὸς ἀπαιτήσεις ἀνίους καὶ ἀτρέμητος ὑπερασπιστὴς τοῦ δικαίου. Ἄργυρίου, ἢ χρυσοῦ, ἢ ἱματισμοῦ, οὐδενὸς ἐπεθύμει, μιμούμενος κατὰ τὸ δυνατὸν, τὸν Ἀπόστολον. Τοῦτο δὲ τὸ ἀφιλάργυρον αὐτοῦ ἦθος καὶ ὅλος ἀφιλοχρήματον εἶχε καὶ τινα χαρίεντα διὰ τὴν ἀφέλειαν χαρακτῆρα. Οὐ μόνον οὐδέποτε ἐκράτει χρήματα παρ' ἑαυτῷ, οὐδὲ βαλάντιον ἐβάσταζεν, ἀλλ' οὐδὲ τὴν ἐμπειρίαν εἶχεν εἰς ἀριθμησὴν ἀργυρίων. Καὶ τὴν δὲ γνωρίζων τὴν τιμὴν τῶν τρεχόντων νομισμάτων, ἐν κατὰ τύχην ἤθελε νὰ συγκεφαλαιώσῃ ποσότητα χρηματικὴν, ἐσύγχυσε τὴν περὶ τὸ ἀριθμεῖν συνήθη αὐτοῦ ἔξιν, καὶ συνῆγε τὸ κεφάλαιον ἀείποτε λανθασμένον. Οὕτως ὁ μακάριος τὸν παρὰ τοῖς πολλοῖς πολυζήτητον πλοῦτον περιφροῶν «οὔτε ἐν λόγῳ εἶχεν, οὔτ' ἐν ἀριθμῷ.»

Τῶν δὲ συνήθως συναγομένων ἐκ τῆς Πατριαρχίας εἰσοδημάτων τὸ Ταμίειον κατεῖχεν ὁ πιστός αὐτοῦ Ἀρχιδιάκονος. Ἄλλ' εἰς τοῦτο συνέβαινε πρᾶγμα πάντῃ διάφορον παρ' ὅ,τι ἔλεγεν ἐκεῖνος ὁ σοφὸς τῆς ἀρχαιότητος Σιμωνίδης περὶ τοῦ ἰδίου αὐτοῦ κιβωτίου. Ἐκεῖνος εἶπεν ἀστείως, ὅτι δύο κιβωτοὺς ἔχων, τὴν μὲν τῶν χρημάτων τὴν δὲ τῶν χαρίτων, ταύτην μὲν ἀνοίγων εὕρισκε κενὴν τὴν δὲ τῶν χρημάτων πλήρη. Ὁ δὲ αἰδιμὸς Πατριάρχης ἐν εἰγὲ κιβώτιον, τὸ αὐτὸ καὶ τῶν χρημάτων, τὸ αὐτὸ καὶ τῶν χαρίτων· τούτων μὲν ἀείποτε πλήρης, τῶν δὲ χρημάτων συχνῶς ἐκκενούμενον. Ὅσα εἰσοδήματα συνήγοντο κατὰ καιροὺς, ταῦτα πάντα, πλὴν τῶν ἀναγκαίων διὰ τροφὴν τῶν τοῦ Πατριαρχείου δαπανημάτων, διεμοίραζεν εἰς πένητας καὶ ὀρφανούς. Πεντοίαν ἐνδεῶν εἶδη, καὶ χῆραι καὶ γέροντες, καὶ χωλοὶ καὶ τυρλοὶ, καὶ ἀνάπηροι τὸ σῶμα συνέτρεχον πολλὰκις εἰς τὸ Πατριαρχεῖον καὶ ἐλάμβανον παρὰ τοῦ Ἀρχιδιακόνου τὴν ἀνάλογον βοήθειαν. Ἐπειδὴ δὲ τὸ φιλόπτωχον κιβώτιον πολλὰκις εὕρισκετο γέμον μὲν τῶν ἐκ τῆς ἐλεημοσύνης οὐρανίων χαρίτων χρημάτων δὲ κενόν, προσελθὼν ποτε ὁ Ἀρχιδιάκονος εἶπε πρὸς τὸν Πατριάρχην τὴν ἀπορίαν. Ὁ δὲ παροξυνθεὶς «Ἀπελθὼν, δάνεισαι, εἶπε, τί περιμένεις;» Ἐκεῖνος δὲ συστελλομένος κινήσας ὁ Πατριάρχης τὴν κεφαλὴν, «Φεῦ, εἶπεν, ἐντρέπεσαι, καθωφαίνεται νὰ ζητήσῃς δάνειον, ἵνα δανείσῃς τῷ Θεῷ. «Ὁ γὰρ ἐλεῶν πτωχόν, δανείζει Θεῷ.»

Ἄλλοτε δὲ πάλιν προσελθούσης χάρας πτωχῆς μετὰ τῆς ἐν ὄρεϊ γάμου κόρης, καὶ κλαιούσης, ὅτι νυμφίος εὕρθεθαι ζητεῖ προίκα, ἀνατάς

ὁ Πατριάρχης ἐξήγαγε πολύτιμον ζώον (ἐκ λαχοῦριου) τὴν ὁποίαν εἶχε στείλει πρὸς αὐτὸν ἐξ εὐλαβείας εἰς τῶν ἀρχόντων, καὶ ἔδωκεν αὐτὴν πρὸς θεραπείαν τῆς παρούσης ἀνάγκης. Καὶ πάντα δὲ τὰ τοιαῦτα πολύτιμα δωρήματα πρὸς ἐνδειξίν τιμῆς προσφερόμενα εἰς αὐτὸν, ἐγίνοντο κληρονομία πτωχῶν (ἐφρόντιζε δὲ μάλιστα περὶ τῶν νέων κορῶν καὶ χηρῶν, ὅσας ἡ πενία πολλάκις ἐκινδύνευε νὰ βίβη εἰς τὸ βράχθρον τῆς ἀτιμίας)

Καὶ ἐπλήρου μὲν κατὰ τὸ δυνατόν τὴν ἀπαντὶ τῷ αἰτοῦντί σε δίδου», κυριακὴν ἐντολήν, ἀλλὰ καὶ μετὰ τῆς προσηκούσης διακρίσεως, ἀποβλέπων οὐχὶ πρὸς τὰ πρόσωπα, ἀλλὰ καὶ πρὸς τὰς ἐκάστου ἀνάγκας καὶ περιστάσεις. Ἀπόδειξις δὲ τούτου καὶ τὸ ἐξῆς ἀνεκδότον. Συνέστανε ποτε εἰς τὸν Πατριάρχην ὁ δευτερεύων ἀνεψιὸς του συγγενῆ τινος πενόμενον. Ὁ δὲ διέταξεν, ἵνα δοθῶσι καὶ εἰς αὐτὸν ὅσα καὶ εἰς ἄλλους τοιοῦτους ἐδίδοτο χρήματα. Ἐπειδὴ δὲ ὁ ἀνεψιὸς ὑπέμνησε τὴν συγγενεὶν, ἀλλὰ σὺ, εἶπεν, ἐλησμόνησας ὅτι ὁ Πατριάρχης πάσης πατριᾶς χριστιανῶν ὀφείλει νὰ ᾖ πατήρ, μὴ προτιμῶν τὸν κατὰ σάρκα συγγενῆ παρὰ τ' ἄλλα πνευματικὰ αὐτοῦ τέκνα, ὅταν ἔχωσι χρεῖαν βοήθειας. «Πάντας τοὺς πτωχοὺς καὶ τοὺς ταπεινοὺς καὶ ἐλαχίστους ὠνόμασεν ὁ Κύριος ἀδελφούς.» Ἀλλ' ἵνα μὴ μακρύνωμεν τὸν λόγον ἐκτιθέμενος κατὰ μέρος παραδείγματα τοῦ Ἐκκλησιαστικοῦ καὶ ἠθικοῦ αὐτοῦ χαρακτῆρος, ὑποσυνάπτομεν τὴν ἐξῆς ὡραίαν καὶ ὅσον σύντομον, τὸσον περιεκτικὴν περιγραφὴν. «Τὸ σεμνὸν καὶ αὐστηρὸν τοῦ ἡθους, ἡ λιτὴ δίαιτα, ἡ ταπεινὴ στολή, τὸ ἀριλόγηρον τοῦ τρόπου, ὁ πρὸς τὴν Πίστιν ἔνθερμος ζῆλος, ἡ περὶ τὴν κοσμιότητα τῶν Ἐκκλησιαστικῶν ἀδυσώπητος ἠξυδερκεία, ἡ ὀξύτητα περὶ τὰ ἔργα δραστηριότης, τὸ ὀξύθυμον καὶ βραγδαῖον, καὶ πρὸς τοὺς κινδύνους καταρρονητικὸν αἰ ἀκαμπτοῦ αὐτοῦ ἰδέαι καὶ ἡ ἀνένδοτος περὶ τὰ καλὰ καὶ ἀτρόμητος πεισιμονὴ ἀπεδείκνυον σεβαστὸν καὶ φοβερὸν τὸν Γρηγόριον» (7).

Ἀλλ' ἂς ἴδωμεν καὶ τινος τῶν ἐπιστημοτέρων πράξεων τῆς τριπλῆς αὐτοῦ Πατριαρχείας.

Α'. ΠΑΤΡΙΑΡΧΕΙΑ.

ἌΜΑ ἀνῆλθεν εἰς τὸν Πατριαρχικὸν Ὄρθρον ἔστρεψε παντοῦ τὸ διοικητικὸν αὐτοῦ βλέμμα, ὅπως ἴδῃ τὰς παρούσας ἀνάγκας τῆς ἐμπιστευθείσης αὐτῷ Ἐκκλησίας. Καὶ πρῶτον παρατήρησεν, ὅτι τὸ Πατριαρχεῖον ὑπῆρχε σεσαθρωμένον (ὡς ἐκ τῶν ἐνόνητων ὑπὸ τοῦ μακαρίτου Ἱερεμίου πρὸ 100 σχεδὸν ἡδὴ ἐνικυτῶν (τῷ 1716) ἀνοικοδομηθῆν ἐκ τῆς κατὰ τὸ 1707 ἢ 1710 συμβάσεως μεγάλης πυρκαϊᾶς). Πρῶτον λοιπὸν ἀνεζώθη ἀγῶνα τὴν ἀνέγερσιν τοῦ Πατριαρχείου καὶ προβάλλει τὸ βούλευμα εἰς τὴν Ἱερὰν Σύνοδον. Ἐπειδὴ δὲ τινος τῶν ἀρχιερέων συνα-

(7) Βλ. Μαθῆ Κατάλογ. Πατριάρχ. σελ. 263.

μολογούν μὲν ὡς ἀναγκαῖον τὸ πρᾶγμα ἐροῦσίντο δὲ τὸν ὄγκον τῆς ἀπαιτουμένης δαπάνης, «Ὁρθῶς, εἶπεν ὁ Πατριάρχης, ἀδελφοί, λογίσεσθε, τὰ πρὸς οικοδομὴν ἀναγκαῖα, διότι «Ὅστις θέλει πόρον οικοδομηῆσαι, πρῶτον καθίσει, ψηφίζει τὰ περὶ τὴν δαπάνην, εἰ ἔχει τὰ πρὸς ἀπαρτισμὸν.» Τούτου δὲ τὸν ψηφισμὸν κἀγὼ, ἀδελφοί, ὡς καὶ ὑμεῖς, ἐσυλογίσθη καὶ εὐρήκα πόρον, ὅστις οὐ μόνον ἀρέσει, ἀλλὰ καὶ περισσεύσει. Καὶ εὐθὺς λαβὼν χάρτην κατέγραψε πρῶτος αὐτὸς ἱκανὴν ποσότητα χρημάτων, εἶτα δὲ καὶ ἕκαστος τῶν παρόντων Ἀρχιερέων ἀπέστειλε δὲ καὶ πρὸς τοὺς τὰς ἐπαρχίας αὐτῶν κατοικοῦντας ἐργασκλούς ἐπιστολάς, δι' ὧν προσεκάλει εἰς τὴν συνδρομὴν καὶ Ἀρχιερεῖς, καὶ ἱερεῖς, καὶ διακόνους, καὶ μοναστήρια, καὶ συνεισέφερεν ἕκαστος προθυμῶς τὸ κατὰ δύναμιν Ἐκ δὲ τούτου συνήχθη ποσότης ἱκανὴ χρημάτων καὶ ἀνοικοδομήθη τὸ Πατριαρχεῖον ἐκ βῆθρων μετὰ τῶν περὶ κελίων, εὐρύχωρον, ὅσον ἡ τοποθεσία συνεχώρει, καθὼς ἐστὶ τὴν σήμερον. Ἐπερίτευσαν δὲ καὶ χρήματα, τὰ ὅποια ἐχρησίμυσαν εἰς ἄλλο ἔργον κοινωφελέστατον.

Μετὰ τὴν ἀνακαίνισιν τοῦ Πατριαρχείου δεῦτερον κατόρθωμα τῆς μεγαλονοίας τοῦ Πατριάρχου ὑπῆρξεν ἡ σύστασις Ἑλληνικοῦ Τυπογραφείου ἐν αὐτοῖς τοῖς Πατριαρχείοις. Ἀλλ' ἐπειδὴ προέβλεπε δυσκόλιαν τινὰ τῆς πρὸς τοῦτο ἀδείας ἐκ μέρους τῆς ἐξουσίας, ἀνέτερον εἰς αὐτὴν τὸ ἀπαραίτητον τῆς ἀνάγκης, ἵνα συστηθῆ Τυπογραφεῖον ὑπὲρ τὰ ὄμματα τῆς Ἐκκλησίας, ὅπως ἐν αὐτῷ τυπογραφῶνται τὰ θρησκευτικὰ βιβλία τῆς πίστεως, καὶ οὐχὶ (καθὼς γίνεται τὴν σήμερον) εἰς διάφορα μέρη τῆς Εὐρώπης, ὅπου δύνανται καὶ νὰ νοθευθῶσι, καὶ ἐπομένως τὰ συμβῶσι σκάνδαλα καὶ ταραχαὶ εἰς τοὺς χριστιανικοὺς ὑπηκόους τοῦ Ὁθωμανικοῦ Κράτους (8). Πρὸς δὲ ταῦτα τὴν δικαίαν καὶ συνετὴν αἴτησιν τοῦ Πατριάρχου ἐπένευσεν καὶ ἡ Κυβέρνησις· οὕτω δὲ συνέζη τὸ καὶ νῦν διαμένον καὶ πρὸς τὸ τελειότερον προχθὲν Ἑλληνικὸν Τυπογραφεῖον· καὶ εἶδε πάλιν ἡ βασιλεύουσα Κωνσταντινουπόλις Ἑλληνικὸν Τυπογραφεῖον μετὰ διακοσίας περίπου ἐνικυτούς, ἀρ' οὗ τὸ πρῶτον συσταθὲν κατέστράφη (9). Ἐτυποῦντο δὲ εἰς αὐτὰ βιβλία

(8) Βλ. Ἱστορ. Κοσμ. Τόμ. 12. σελ. 508.

(9) Πρῶτος ὁ Πατριάρχης Κύριλλος ὁ Α' ὁ Λούκαρις, συνέστησεν ἐν Κωνσταντινουπόλει Τυπογραφεῖον Ἑλληνικὸν κατὰ τὸ 1624 ὑπὸ τὴν ἐπιστασίαν μοναχικοῦ τινος Γρηγορίου Κιρκουαίου Μιταξᾶ, καὶ ἐξῆλθε τ' ἀναγκαῖα τῆς εὐσεβοῦς διδασκαλίας βιβλία, ἀνικρῶν ὅσα κωκώδεα βιβλία διασκόρπιζον ἀρήνως καὶ δίνεμαν δωρεὰν οἱ ἰσχυροὶ. Οὗτοι βλέποντες βάρυν παλιμῶν τὸν Πατριάρχην, διαβάλλουσι αὐτὸν εἰς τοὺς κρατούντας ὡς ὑβριστὴν τῆς Μωχαιδικῆς θρησκείας, καὶ ἐπαρουσίασαν ὡς ἀπόδειξιν Κρητικὸν σύνταγμα τοῦ Πατριάρχου Κυριλλοῦ, τὸ ὅποῦν αὐτός ἐν Ἀνδινῶν εἶχεν ἐκδώσει πρότερον πρὸ τῆς Πατριαρχείας του. Τούτου δὲ τὸ βιβλίον ἔλαγον οἱ Ἰσουλταὶ, ὅτι τότε πρὸ ἐλλήνων ἐξῆλθεν ὁ Πατριάρχης ἐν τῷ τῆς Κωνσταντινουπόλεως Τυπογραφείῳ.

Ἐκκλησιαστικά, καὶ λογοκριτὰς ἐπὶ τῶν τυπωθησομένων ἐπέστησεν ὁ Πατριάρχης. Κατεσκευάσθη δὲ καὶ σφραγίς, τιθεμένη ἐπὶ τῶν ἐκδιδόμενων βιβλίων, φέρουσα δικέφαλον ἀετὸν καὶ τὰ ἄκρα στοιχεῖα τοῦ ὀνόματος τοῦ κατὰ καιρὸν Πατριάρχου (ὡς φέρει καὶ τὴν σήμερον), καὶ γύρωθεν ἐπιγραφὴν «Πατριαρχικὸν Τυπογραφεῖον» καὶ τὸ ἔτος τῆς Πατριαρχείας.

Μετὰ τὰς πρώτας ταύτας πράξεις, αἰτίνες ἀποδεικνύουσι τὸ μεγαλεπίβολον τοῦ ἀνδρός, ἠσχολήθη περὶ τὴν ἐνίσχυσιν τῆς ἀπαράβατου διατηρήσεως καὶ φυλακῆς τῆς τῶν ἱερῶν κανόνων ἀκριβείας. Καὶ τόμον συνέταξε Συνοδικὸν καὶ ἐπιστολάς ἐξέδιδε συχνάκις καὶ ἐγκυκλίους πρὸς τοὺς ὑπὸ τὸν Οἰκουμενικὸν Θρόνον Ἀρχιερεῖς, διατάττων τὴν κανονικὴν διοίκησιν τῶν Ἐκκλησιῶν ἀπηγόρευσε τὸ νὰ χειροτονῶνται Ἀρχιερεῖς μὴ ἔχοντες τὴν ἀπαιτουμένην ἡλικίαν καὶ ἀξιοσύνην· περιώρισε τὰς περιττὰς καὶ ἀπολύτους χειροτονίας τῶν ἱερέων, θεσπίσας ἵνα μὴ χειροτονῶνται χωρὶς νὰ ἔχωσιν Ἐκκλησίας καὶ ἄνευ προηγουμένης δοκιμασίας, μὴδὲ νὰ ἐξέρχωνται τῶν ἰδίων τόπων ἄνευ αἰτίας δεδικοιολογημένης ὑπὸ τοῦ ἰδίου Ἀρχιερέως τῶν ἀπηγόρευσε τοὺς κατὰ τέπους Κληρικούς νὰ μὴ ἀναμιγνύωνται εἰς τὰ κοσμικά, ὡς καὶ τοὺς κοσμικοὺς εἰς τὰ Ἐκκλησιαστικά.

Δι' ἰδιαιτέρων δὲ ἐγκυκλιῶν διαταγῶν πρόετρεψεν ὅλους τοὺς Ἀρχιερεῖς νὰ τηρῶσιν ἀκριβῶς τοὺς ἱεροὺς κανόνας περὶ τοῦ γάμου μυστήριον· καὶ νὰ μὴ δίδωσι προχειρῶς διαζύγια, (παρεκτὸς ἀποδειγμένης αἰτίας, ἀπαιτούσης τὴν διάζευξιν ἐξ ἀνάγκης)· ἀλλὰ νὰ σπουδάζωσιν ὅσον δύνανται νὰ διαλλάττωσι τοὺς διαφερομένους συζύγους διὰ συχνῶν συμβουλῶν καὶ νὰ τοὺς νοουθετῶσιν, αἴροντες ἐκ μέσου τὰς ἀλόγους αἰτίας τῆς διχονοίας.

Εἰσήγαγεν ἐπομένως αὐστηρὰν τάξιν εἰς ἅπαντα τὰ ὑπὸ τὴν δικαιοδοσίαν του μοναστήρια, ὅσα ἦσαν ἐκ τῶν τότε περιστατικῶν εἰς πολλὴν ἀνωμαλίαν· καὶ σιγίλλια ἐξέδωκεν εἰς αὐτὰ καὶ κατεγράψαν κατὰ τὴν τάξιν ἐν τῷ Κώδικι τῆς Ἐκκλησίας. Διέταξε δὲ πρὸς τοὺς νὰ δίδωσι καὶ τὰ μοναστήρια ἑτησίως ἐν χρηματικῶν ποσῶν, ἀνάλογον τῆς καταστάσεως αὐτῶν, εἰς τὸ κοινὸν τῆς Μεγάλης Ἐκκλησίας.

Ἔσται λοιπὸν ἡ ἐξουσία κατὰ τοῦ Κυρίλλου καὶ πέμπε ἠπλίτας, αἰτίνες καταδύσαν τὸ Τυπογραφεῖον καὶ μετέβαλον εἰς κόνιν τὰ στοιχεῖα, μόλις διαφυγόντος τοῦ Τυπογράφου Μεταξῆ, ὡς καὶ αὐτοῦ τοῦ Πατριάρχου διασωθέντος εἰς τὴν οἰκίαν τοῦ Πρέσβους τῆς Βελγικῆς καὶ μείναντος πάλιν εἰς τὸν θρόνον μεσιτείας αὐτοῦ. (βλ. ἐκτενέστερον ἐν Μαθῆ Κατάλογ. Πατρ. σελ. 493). Καὶ μετὰ ταῦτα δὲ ἐφάνη Τυπογραφεῖον ἐν Κωνσταντινουπόλει ἐπὶ Κυρίλλου τοῦ Ἐ. πατριαρχεύοντος, ὅπου ἐξέδοθη καὶ ἡ Πραγματογραφία τοῦ 1756. Ἀλλ' ἐκεῖνο τὸ Τυπογραφεῖον ὑπῆρχε κυρίως τῶν Ἀρμενίων πρὸς ἐκδόσιν βιβλίων Ἀρμενικῶν ἐπισταυόντος τινος Βοσζην, εἰς δὲ καὶ χαρακτῆρας Ἑλληνικῶς, αἰτίνες ἐσώζοντο καὶ μέχρι τοῦ 1788, ὅτε ἐξεδόθησαν αἱ ἐπὶ Σαμουὴλ (τῷ 1768) θεσπισθεῖσαι «Διατάξεις Γάμων (πρὸς Παναγιώτη Κυριακίδη τῷ Βυζαντίῳ, δίχως σημειώσεως τόπου).

Ἐφρόντιζε δὲ μετὰ ζήλου καὶ νὰ ἀνεγείρονται ἢ νὰ ἀνακαινίζωνται Ἐκκλησίαι κατὰ τόπους, ἀδείξ τῆς Ἐξουσίας συνεργούντων καὶ τῶν ἐν τοῖς πράγμασι τότε ἰσχυρῶν ὁμογενῶν.

Καὶ ταῦτα μὲν ἦσαν τὰ περὶ τὸν κλῆρον τῆς Ἐκκλησίας φροντισμὰτα τοῦ Πατριάρχου Γρηγορίου. Κατὰ δὲ τὸ 1798 διέσωσε τὴν Ἀμβρακίαν ὅλην ἀπὸ τοῦ επικραμασθέντος ὀλέθρου. Ἐκράτου εἰς τὴν Ἐπτάνησον τότε οἱ Γάλλοι· οὗτοι δὲ πέμποντες κήρυκας ἐλευθερίας εἰς τὴν Πρέβεζαν καὶ τὰ παράλια τῆς Ἄρτης ἀνῆρέθισον τὸν κουροτέρων τὰ φρονήματα πρὸς ταραχὴν τῶν καθεστώτων καίτινες ἐξ αὐτῶν ἐφόρεσαν καὶ τὸ παράσημον τῆς Γαλλικῆς Δημοκρατίας (κονκάρδαν). Μανθάνει ταῦτα ὁ γείτων Πασᾶς τῶν Ἰωαννίνων Ἀλῆς καὶ καταγγέλλει εἰς τὴν Ὑ. Πύλν, παριστάνων τὸ πρᾶγμα ὡς αὐτόχρημα ἀποστασίαν καὶ παρέχων ἐκυτὸν ἄκλητον καὶ πρόθυμον πρὸς σωφρονισμόν τῶν ἀτακτούντων. Ἐν δὲ Ὀθωμανικῇ Κυβέρνῃσι, γνωρίζουσα τοῦ τυράννου τούτου τοὺς φιλαρχικὸς σκοποὺς, αὐτὸν μὲν ἐπέλευσεν ἡσυχάζειν, ἄλλον δὲ Πασᾶν ἠτοίμαξε ν' ἀποστείλῃ μετὰ πολυαριθμοῦ στρατοῦ εἰς τὴν Ἀμβρακίαν πρὸς ἀποκατάστασιν τῆς ἡσυχίας. Τοῦτο πληροφοροῦντες ὁ Γρηγόριος παρὰ τῶν ἐν τοῖς πράγμασι ὁμογενῶν καὶ προτραπείς ὑπ' αὐτῶν, γράφει πρὸς τὴν Πύλν ἀναφορὰν μεσιτεῶν καὶ παρακαλῶν ἵνα διοριθῆ ἡ Ἐκκλησία πρὸς κατάπαυσιν τῶν λεγομένων ταραχῶν, τὰς ὁποίας αὐτὸς νομίζει μᾶλλον ὑποψίας, προελθούσας ἐκ τῆς τῶν Γάλλων γειτονίας. Ἀσμένως ἐπένευσεν ἡ Πύλν εἰς τὴν μεσιτείαν τοῦ Πατριάρχου. Παρευθείς δὲ ὁ αἰδιδίμος, ἐκλέξας ἄριστον ἄνδρα καὶ ἐπὶ φρονήσει καὶ παιδείᾳ ἐπίσημον, τὸν ἴδιον αὐτοῦ Πρωτοσύγγελον, Ἰωαννίκιον τὸν Βυζάντιον, ἀποστέλλει τοῦτον εἰς Ἄρταν, ἐξαρχικῶς μετὰ τῶν προσηκόντων γραμμάτων τῆς Ἐκκλησίας. Κακείνος ἀπελθὼν καὶ πάντα μετὰ συνέσεως οἰκονομήσας ἐπέστρεψε φέρων ἅμα μὲν ἰλάμι (ἀνφορὰν) τοῦ Μολᾶ (Κοιτοῦ) τῆς Ἄρτης, μαρτυροῦν ὅτι κατ' ἐκείνους τοὺς τόπους ἐπικρατεῖ ἄκρα ἡσυχία καὶ οὐδεὶς φόβος ταραχῆς· ἅμα δὲ καὶ πανδήμους ἀναφορὰς τῶν λαῶν βεβαιούντων τὴν πίστην αὐτῶν ὑπακοὴν εἰς ὁ ὑπόκεινται Κράτος. Καὶ τοῦτο παραστήσαντος τοῦ Πατριάρχου εἰς τὴν Πύλν, ἐπληροπορήθη μὲν αὐτὴ ἀπὸ τε τῶν γραμμάτων καὶ ἀπὸ στόματος ἐκείνου τῆς ἀταραξίας τοῦ τόπου ἐκείνου, καὶ διεσκεδάσθησαν αἱ τοῦ Ἀλῆ διαβολαὶ ὡς καπνός· ἀπῆλλάγη δὲ καὶ ἡ Ἀμβρακία ἀπὸ τοῦ επικραμασθέντος φοβεροῦ κινδύνου τῆς κατ' αὐτῆς ἐστρατείας τῶν Ὀθωμανῶν καὶ τῶν ἐξ αὐτῆς ἐπαπειλουμένων δεινῶν (10).

Μετέπειτα δὲ συμβαίνει τὸ ἐξῆς. Παρθένός τις, Διάκονος, λόγιος ἄνθρωπος καὶ Ἑβραϊκῶν γλωσσῶν ἐγκρατής, ἐρχεται μετὰ συστα-

(10) βλ. Μαθῆ Κατάλογ. Πατρ. σελ. 266.

τικῶν γραμμάτων εἰς Ἐλασσῶνα ὡς δῆθεν περιηγητῆς τῶν Ἑλληνικῶν χωρῶν καὶ παροικίας εἰς τὴν Μητρόπολιν, γίνεται τοῦ Ἐλασσῶνος Παρθενίου Ἀρχιδιάκονος παρ' ᾧ καὶ διέμεινεν ἔτος ἓν. Ἐπειτα δὲ ἀνεχώρησεν εἰς Κωνσταντινούπολιν, καὶ παραστάς εἰς τὸν Πατριάρχην καὶ τὴν Σύνοδον ἐδείκνυε παραίτησιν εἰς αὐτὸν τοῦ Ἐλασσῶνος (πλαστήν), ἐσφραγισμένην καὶ διὰ τῆς σφραγίδος ἐκείνου. Ἐπειδὴ δὲ ἤκουσεν, ὅτι τοιαύτη προσωπικὴ παραίτησις κωλύεται ὑπὸ τῶν θείων κανόνων, ἀνεχώρησε καταλιπὼν καὶ τὸ ἔγγραφο τῆς ψευδοπαραίτησεως. Μετὰ δὲ μῆνα περίπου παρελθὼν πάλιν εἰς τὴν Σύνοδον, ἔφερεν ἀναφορὰν τῶν Ἐλασσωνιτῶν πρὸς τὴν Ἐκκλησίαν, ἀναγγέλουσαν τὴν τελευτὴν τοῦ γέροντος Ἀρχιερέως αὐτῶν, συνάμα δὲ μετὰ τῆς ἀναφορᾶς καὶ διάταγμα τῆς ἀδελφῆς τοῦ Σουλτάνου, τὸ ὁποῖον ἐκόμιζεν εἰς τῶν θεραπόντων τοῦ παλατίου προστάζον τὸν Πατριάρχην, ἵνα τὸν Παρθένιον καὶ μὴ ἄλλον καταστήσῃ Ἐλασσῶνος Ἀρχιερέα. Ὁ δὲ Πατριάρχης, ἀποδεξάμενος τὸ διάταγμα μετὰ τῆς προσηκούσης τιμῆς, καὶ παρακαθίσας πλησίον τοῦ τὸν κομιστὴν ἐφιλοφρονήσατο κατὰ τὸ προσῆκον, τὸν δὲ Διάκονον ἀρ' οὗ ἔδωκε τὴν ἀναφορὰν, προσέταξε γὰρ ἐξέλθῃ πρὸς ὦραν ἐκτός τοῦ οἰκήματος, ἐν ᾧ ἔτυχε καθήμενος, καὶ πρὸς τὸν θεράποντα εἶπεν, ὅτι, «ὁ ἄνθρωπος οὗτος ὑπάρχει ἐγκληματίας» (ἐνοῶν τὸ «Ὁ μὴ εἰσερχόμενος διὰ διὰ τῆς θύρας» κλπ.) καὶ εἶναι ἀδύνατον κατὰ τὸ θρησκευμὰ μας νὰ γείνη Ἀρχιερέως. Ταῦτα εἰπὼν καὶ καλῶς πληροφρήσας τὸν ἀπεσταλμένον ἐξάπεστειλε, παρηκολούθησε δὲ καὶ ὁ Διάκονος. Ὁ δὲ Πατριάρχης συγγρόνως ἀνήγγειλεν ἐγγράφως καὶ πρὸς τὸν Ἀρχισατράπην τὸ συμβεβηκός, καὶ ἄμα συναθροίσας τὴν Σύνοδον τῇ ἐπαύριον χειροτονεῖ Ἐλασσῶνος τὸν προειρημένον Πρωτοσύγγελον Ἰωαννίκιον (ὑποπτεύσας μὴ καὶ δεύτερον ἐπακληθῆ ἢ διαταγῆ.) Ἐπιστεύθη δὲ καὶ ἡ τῶν Ἐλασσωνιτῶν ἀναφορὰ ὡς γνησία καὶ ἀληθής· ἀλλὰ μόλις παρήλθον 15 ἡμέραι καὶ ἔρχεται ἐπιστολὴ τοῦ γέροντος Ἐλασσῶνος, δι' ἧς ἀπέστειλε τὰς συνήθεις προσφορὰς εἰς τὴν Ἐκκλησίαν. Ἐμῖνε λοιπὸν ὁ αἰοίδιμος Ἰωαννίκιος Ἀρχιερέως χωρὶς Ἐπισκοπῆς ἐπὶ μῆνας τρεῖς. Τότε δὲ τελευτήσαντος ἀληθῶς τοῦ γέροντος Ἐλασσῶνος αὐτὸς μὲν ἀπῆλθεν εἰς τὴν προφανῶς Θεοῦθεν λαχούσαν αὐτῷ ἐπαρχίαν, ὁ δὲ πλαστογράφος ἐκεῖνος, ὡς ἀπέτυχεν, ἄφαντος ἐγένετο.

Βλέπων ὁ αἰοίδιμος Πατριάρχης τὴν ἐν Κωνσταντινουπόλει σφόδρῶν πολλῶν Ἀρχιερέων ἄνευ ἀνάγκης προσελθόντων, ἀπέπειμψεν αὐτοὺς εἰς τὰς ἱεράς αὐτῶν ποιμένας, ἵνα ποιμένωσιν ἕκαστος τὸν λαὸν τῆς εἰς ἣν ἐχειροτονήθησαν Ἐκκλησίας. Καὶ ἐξ αὐτῶν δὲ τῶν ἐγκρίτων Ἀρχιερέων ἐξάπεστειλέ τινας εἰς τὰς λαχούσας αὐτῶν ἐπαρχίας. Ἐντεύθεν βαρῆς ἐφάνη καὶ τυραννικός, δυσπρόστης δὲ καὶ πρὸς τινος τῶν πολιτικῶν, καὶ ἴσως, καθὼς τινες ἐνόμισαν ὠφελεῖν ὁ αἰοί-

διμος νὰ μετρίσῃ ὅπωςδήποτε τὸ λαὸν αὐστηρὸν καὶ ταχυεργὸν τοῦ χθους ἐνδίδων οικονομικῶς ἐνίοτε πρὸς τὰ ἀβλαβέστερα, καὶ συμπεριλαμβάνων καὶ τὸν χρόνον βοηθῶν πρὸς θεραπείαν τῶν ταύτης χηρῶν τῶν. Ἄλλ' αὐτὸς ἤθελεν ὑπὸ ζήλου νὰ καταστήσῃ τοὺς πάντας ἐν ὀλίγῳ χρόνῳ παρομοίους ἑαυτοῦ, διὸ καὶ παρόξυνεν οὐκ ὀλίγους. Ἀπέθανε δὲ τότε καὶ ὁ σφόδρα τιμῶν καὶ σεβόμενος καὶ προσπατεῖων αὐτὸν Ἱερειῶν τῆς Βλαχίας Γεώργιος ὁ Χαντζερός. Συκοφαντεῖται λοιπὸν ὁ Γρηγόριος εἰς τὴν Πύλνιν ὡς ἄνθρωπος βίαιος καὶ ἀνάκτος εἰς διατήρησιν τῆς τῶν λαῶν ὑποταγῆς (ὡς ἔγραφε τὰ κατ' αὐτοῦ Βαζυρικὸν Διάταγμα,) καὶ ἐξορίζεται εἰς τὸν Ἀθῶνα, πατριαρχεύσας ἔτος ἓν καὶ μῆνας ἕξ.

Ἀλλὰ τί ἐκ τούτου πρὸς τὸν ἀδάμαντα ἐργάτην τῆς ἀρετῆς; μήπως ἠθύμησεν, ἢ ἐξέπεσεν ἐκ τοῦ ὕψους τῆς ἀληθοῦς μεγαλοφροσύνης; Πολλοῦ γε καὶ δεῖ· χαίρων καὶ ἀγαλλόμενος διέπλεε τὰ κύματα τῆς θαλάσσης, ἐπόμενος εὐχαρίστως ὅπου τὸν ὠδήγει ὁ δάκτυλος τοῦ Θεοῦ· καὶ πάλιν ἐξηκολούθει τὴν πνευματικὴν αὐτοῦ γύμνασιν ἐρχόμενος ὑπὲρ τῶν ἐπιφρατῶν καὶ ἀναλογιζόμενος τὸν μακαρισμὸν, δι' οὗ ὁ Κύριος ἐμακάρισε τοὺς «διωκομένους ἕνεκεν αὐτοῦ καὶ τοῦ Εὐαγγελίου».

Ἐλθὼν δὲ εἰς τὸ ἀγιώνυμον Ὄρος, ἐξελέξατο πρὸς κατοικίαν τὸ μοναστήριον τῶν Ἰβήρων. κατοίκει δ' ἐνίοτε καὶ εἰς Αἰάραν, ἀπολαύων πανταχοῦ τὴν φίλνιν ἐλευθερίαν τῶν ἀσκητικῶν ἀγώνων. Ἐκήρυττε δὲ συνεχῶς καὶ τὸν θεῖον λόγον ἐπ' Ἐκκλησίας, καὶ τὰς ἐνίοτε προστυγγανούσας διαφορὰς ἐν τισὶ μοναστηρίοις καθορθάσει, τύπος γινόμενος καὶ ὑπογραμμὸς τῆς μοναχικῆς ζωῆς. Κηρύττουσι δὲ καὶ μέχρι σήμερον οἱ Ἀγιορεῖται, καὶ κηρύττουσι διὰ παντός τὴν θεσιότητα τῆς πολιτείας τοῦ Πατριάρχου, δι' ἣν καὶ ὡς κοινὸν πατέρα καὶ διδάσκαλον αὐτὸν ἐσέβοντο. Καὶ αὐτοὶ δὲ οἱ κατὰ καιροὺς ἐρχόμενοι προσκυνηταὶ ἐθεώρουν αὐτὸν ὡς ἅγιον ἄνθρωπον τοῦ Θεοῦ (11) Ὅτι δὲ καὶ περὶ τοὺς λόγους ἐμελέτα καὶ σενέγραψεν, αὐτὸς ἡμῶν δηλώσει ἐν τοῖς ἕξῃς.

Διαμένων δὲ, καθὼς προείπομεν, ἐν τῷ μοναστηρίῳ τῶν Ἰβήρων, οὐδὲ τὰς ἄλλας τοῦ Ἀθῶνος μόνας ἀνεπισκέπτους παρέδλεπε. Περιηγεῖτο δὲ καὶ εἰς αὐτὰς ἀπαξ τοῦ ἐνιαυτοῦ ἐξερχόμενος, καὶ εἰς τὰς Σκήτας (10 οὐσας τὸν ἀριθμὸν). Καὶ συνεφιλοσόφει μετὰ τῶν πατέρων τὴν ἀνωτάτην φιλοσοφίαν, καὶ συνηγωνίζετο τοὺς ἀγῶνας τοὺς πνευματικούς, καὶ συμπροσθύχετο συνεκκλησιαζόμενος, καὶ συναγρυπνῶν, καὶ συναναμιγνύων τὰ γλυκερὰ τῆς κατανύξεως δάκρυα. Καὶ εἶπου τι κατ' ἔλλειψιν τοῦ καθήκοντος γινόμενον παρετῆρει, ὑπεμνήσκει τὴν διόρθωσιν· προσέφερε δὲ καὶ λογίαν (εἰσφορὰν) πρὸς κοινωνίαν

(11) Βλ. Ἰστ. Κούμα. Τόμος 12. σελ. 629.

τῶν πτωχοτέρων πάντα τὰ χρήματα ὅσα ἐπερίσσειον ἀπὸ τῆς πενήτης αὐτοῦ δικτροφῆς ἐκ τῶν ἐτησίων αὐτῷ παρὰ τῆς Μεγάλης Ἐκκλησίας (κατὰ τὸ σύνθημα) πεμπομένων (500 γροσίων κατὰ μῆνα) καὶ ἐξ ὅσων ἐπεμπεν αὐτῷ ἡ εὐγνωμοσύνη τῶν ὑπ' αὐτοῦ ὁπωςδήποτε εὐεργετηθέντων κατὰ τὴν παρελθούσαν Πατριαρχεῖαν.

Καὶ τοιαύτη μὲν ἐγένετο ἡ κατὰ τὸν Ἄθωνα ἐξαετής τοῦ Πατριάρχου Γρηγορίου ἐξορία μὲν κατὰ τὸ φαινόμενον, ἐπιδημία δὲ πραγματικῶς ἐπίσημος καὶ εὐφρόσυνος, καὶ, ὡς ἂν εἴποις, ἔνδοξος μετάβασις νικηφόρου τριταγωνιστοῦ ἀπὸ πανηγύρεως εἰς πανήγυριν, ἀπὸ τῶν Ὀλυμπίων εἰς τὰ Ἰσθμιά.

Β'. ΠΑΤΡΙΑΡΧΕΙΑ.

Ἦδη δὲ τῆς ἑξαετίας συμπληρωθείσης κατὰ μῆνα Σεπτέμβριον τοῦ 1806 ἔτους, παραιτεῖται μὲν ὁ τότε Πατριάρχης Καλλίνικος, ἀνακαλεῖται δὲ ἐκ τοῦ Ἄθωνος ὁ Γρηγόριος, καὶ συμπροπέμπουσι τὸν πατέρα τὸν κοινὸν μετὰ δακρύων οἱ πρόφην συμμονασταὶ συνελθόντες, καὶ ἀσκηταὶ καὶ μιγάδες, ὑποδέχεται δὲ τοῦτον ἡ Βασιλεύουσα πόλις, καὶ εἰσέρχεται πάλιν εἰς τὴν Πατριαρχικῶν ἀγώνων τὸ θέατρον ἐπιθερμὸς ἀπὸ τῶν προτέρων ἀγωνισμάτων.

Καὶ πρῶτον μὲν παρακαλεῖ τοὺς συνάθλους Ἀρχιερεῖς, ἵνα συνεργησάντων προθύμως εἰς τὰς τεταγμένας τῆς Ἱερᾶς Συνόδου συναξίαι· ἂν δὲ τινες κωλυθῶσιν ἐξ ἀνάγκης νὰ στέλλωσιν τὰς γνώμας αὐτῶν ἐγγράφως πρὸς οἰκονομίαν ὁμόφωνον τῶν προσπιπτόντων πραγμάτων τῆς Ἐκκλησίας. Ἐὰν δὲ ποτε παρακαλεῖτο παρὰ τινος τῶν ἐν ἰσχύϊ πολιτικῶν εἰς πράξιν ἀδικον αὐτῷ φαινόμενης, ἀνανεύων μετὰ μεσιδιᾶματος, ἐδείκνυε πρὸς ἀπόκρισιν ἣν εἶχε πλησίον κλεῖδα τοῦ κελλίου, ὅπου κατόκει εἰς τὴν ἐν Ἄθωνι διατριβὴν του, χαριέντως ὑποδύλων, ὅτι πάλιν ἔτοιμος ὑπάρχει πρὸς ἐξορίαν, ταύτην μᾶλλον προτιμῶν παρὰ τὴν παράβασιν τῶν ἱερῶν κανόνων.

Εὐρὼν δὲ τότε νεωστὶ συνεστηκῆεν τὴν ἐν Ξηρο-Κρήνη (Κουρουτ-Τζεσμέ) μεγάλην καὶ κοινωφελῆ τοῦ γένους Σχολήν, ἐθαύμαζε πολυτάλεις εὐλογῶν καὶ ἐνισχύων καὶ διδασκάλους καὶ μαθητάς. Γράφει δὲ καὶ ἐγκυκλίους πρὸς πόλεις καὶ χώρας, παρορμῶν πρὸς σύστασιν νέων καὶ βελτίωσιν τῶν ὑπαρχόντων Σχολείων (12). Καὶ περὶ ἄλλων δὲ καθηκόντων ἐπεμπεν ἐγκυκλίους πρὸς τοὺς κατὰ τόπον Ἀρχιερεῖς, καὶ καθηγουμένους, καὶ μάλιστα περὶ τῶν Μοναστηρίων, ἄλλων τε καὶ τῶν τοῦ Ἄθωνος, ἀνακηρύττων τοὺς περὶ τὴν μοναδικὴν πολιτείαν τεταγμένους ὅρους καὶ κανόνας τῶν ἁγίων Συνόδων· ἀπηγόρευσε δὲ Συνοδικῶς καὶ τὴν ἐπὶ ψιλῷ ὀνόματι χειροτονίαν Ἀρχιερέων.

(12) Ἐξεδόθη καὶ διὰ τύπου πολὺ ὕστερον αὕτη ἡ καλλίστη περὶ τῶν Σχολείων ἐγκύκλιος ἐπιστολὴ ἐν τῷ Ἁγίῳ Ἑρμῇ τοῦ 1819 ἔτους σελ. 202.

Τότε συσκευάμενος μετὰ τῶν Συνοδικῶν ἔλυσε τὸν πρὸ πολλοῦ (τῷ 1767 ἐπὶ Πατριάρχου Σαμουὴλ) ἐκδεδομένον κατὰ τῶν τραχωμάτων ἀφορισμὸν ὡς πολλῶν ἐνόχων εἰς αὐτὸν γενομένον ἐξ ἀνάγκης, ὡς ἴδη ἐπικρατησάσης τῆς κακίστης συνήθειας τοῦ τραχώματος (13). Κατὰ τοῦ ἀνδραποδίδου τούτου ἔθους (δι' οὗ τὸν ἱερὸν γάμον ἐμπορεύονται πρὸς χρηματισμὸν, καὶ φαίνεται ὅτι ἡ νόμψη ἀγοράζει τὸν γαμβρὸν καὶ οὗτος ὡς ἀνδραπόδον εὐφήμεως ἀπεμπολῶν αὐτὸς ἐαυτὸν) κατὰ τοῦτου τοῦ ἔθους ὑπάρχει ἐκδεδομένης καὶ λόγος τοῦ αὐδύμου Πατριάρχου Σαμουὴλ τοῦ Α'. καὶ αἱ ἀνωτέρω μνημονευθεῖσαι «Διαταγαὶ Γάμων». Ἄλλ' ὁ μακάριος Γρηγόριος συγχωρῶν τοὺς εἰς τὸν ἀφορισμὸν ὑποπεσόντας, περιέγραψεν ἑμὸς καὶ τὴν κατάχρησιν καὶ τὴν ἐκ πλεονεξίας ὑπέβασιν τῶν τραχωμάτων, δι' ὧν πολλάκις οἱ γονεῖς τῆς κόρης ἀποβαίνουσι πτωχοί, ἀδικοῦσι δὲ καὶ τὰ ἄλλα τέκνα των, ἂν ἔχωσι.

Διέταξε δὲ καὶ τοὺς ὄρους τῆς Ἐφορείας, καθ' ἣν οἱ ἐνδημοῦντες Ἀρχιερεῖς ἐφορεύουσι τοὺς ἐξω διαμένοντας ἐν ταῖς ἐπαρχίαις αὐτῶν, ἐπιστατοῦντες εἰς τὰς πρὸς τὴν Ἐκκλησίαν αὐτῶν ἀναφορὰς περὶ τῶν προσπιπτόντων περιστατικῶν. Ἐπειδὴ δὲ τινες τῶν νεοχειροτονητῶν Ἀρχιερέων, μέλλοντες νὰ ἀπέλθωσιν εἰς ἐπαρχίας των, ἐθελούσαντο χρήματα, ἐθέσπισεν, ὅτι τὰ τοιαῦτα δανείσματα δὲν γνωρίζει ἡ Ἐκκλησία· κἀν τινες τῶν τοιούτων Ἀρχιερέων ἀποθάνωσι, πρὶν ἢ ἀποδώσωσι τὰ χρέη των, ζημιοῦνται ταῦτα οἱ δανεισταί, μηδὲν ἔχοντες δικαίωμα ἐπὶ τῶν καταληφθέντων τοῦ ἀποθανόντος πραγμάτων, ἄπερ ἀνήκουσιν εἰς τὴν ἐποψίαν τῆς Ἐκκλησίας.

Καὶ τῶν ἐν Κωνσταντινουπόλει δὲ καὶ ἐν τοῖς προαστείαις Ἐκκλησιῶν τὴν ἐπιστασίαν καὶ οἰκονομίαν κατέστησε πρὸ τὸ εὐρυθμότερον. Ἄλλὰ καὶ περὶ τῆς φίλης ἐν τοῖς Πατριαρχείοις Τυπογραφίας, ἂν πρῶτος καθίδρυσεν, πολλὴν ἐπυεῖτο φροντίδα. Ἐπειδὴ δὲ «τὸν κοπιώοντα γεωργὸν δεῖ πρῶτον τῶν καρπῶν μεταλαμβάνειν» ἀπῆλυσεν ὁ μακάριος καὶ τινα καρποφορίαν ἐκ τούτου τοῦ ἔργου τῶν ἰδίων αὐτοῦ φροντισμάτων, καὶ κατὰ τὸ δεύτερον ἔτος τῆς 6'. ταύτης Πατριαρχείας ἐξέδωκε τὴν «Ἐξήγησιν τῶν εἰς τὴν ἐξαήμερον ἑνδεκα ὁμιλιῶν τοῦ ἐν Ἁγίοις Θεοφύρου Πατρὸς ἡμῶν Βασιλείου τοῦ Μεγάλου ἐν τῷ τοῦ Πατριαρχείου τῆς Κωνσταντινουπόλεως Τυπογραφείου ἔτει 1807». Συνέταξε δὲ ταύτην τὴν ἐξηγητικὴν παράφρασιν τῆς εξαήμερου ἐν ταῖς

(13) Τράχωμα λέγουσιν οἱ Κωνσταντινουπολιταὶ μάλιστα τὰς ἐν τοῖς συνοικισίοις διδομένας τῷ γαμβρῷ παρὰ τῆς νόμψης χρηματικὰς ἐπιδόσεις. Ἡ δὲ λέξις φαίνεται (καθὼς ἐκρίνε τις τῶν καθ' ἡμᾶς φιλολόγων) παρεφθαρμένη παρὰ τὸ ἑλληνικώτερον τράχμα (τράχωμα), ὡς ἐν εἰποῖς χάριν ὄθιν τραχημάτων (τραγαλίων τῆς τραπέζης εἰς τὴν νόμψην διδομένων (κατὰ τὸ ἑλληνικὸν ἔθρον ἢ προῖς, ἐκ τοῦ ἔθω, τρώγω, ἔθων), ἢ κατὰ τὸ λατινικὸν τράκτωμα, οἶον, σύνθημα, συμφώνημα.

ται ὁ Γρηγόριος διὰ Βαζυρικοῦ Διατάγματος, πατριαρχεύσας τὸ δευτέρον ὀλόκληρα δύο ἔτη.

Αὐτὸς δὲ τὴν παραίτησιν αὐτοῦ μετὰ χαρᾶς, ἐξήλθε παρευθὺς ἐν τῆς Βασιλευούσης καὶ μετέβη εἰς τὴν Πρίγκηπον Νῆσον ἀδεία τῆς ἐξουσίας, ὅπου καὶ διέτριψε μῆνας τινάς ἐν τῷ Μονιδρίῳ τοῦ Χριστοῦ ἡσυχάζων καὶ μονάζων «ὡς στρουθίον μονάζον ἐπὶ δώματος», μόνους δὲ τοὺς πένητας προσεδέχετο ἀπὸ τῶν ὀλίγων ὧν εἶχε χρημάτων πενηθῶς αὐτοὺς παραμυθῶν. Ἐπειδὴ δὲ καὶ χῆραι δύο πάμπτωχοι προσήλθον, κόρας εἰς ὄραν γάμου συνεπαγόμεναι, προσέταξεν αὐτὰς νὰ περιμείνωσι, καὶ ἀναστὰς ἐκβάλλει ἐκ τοῦ κιβωτίου τὴν Σουλτανικὴν ὄρασαν, τὴν πολυτιμὸν σαμουρόγουναν, καὶ διατρέσας αὐτὴν εἰς δύο, ἔδωκεν εἰς ἑκατέραν τῶν χηρῶν ἀνὰ ἓν μερίδιον ἵνα ταῦτα πωλήσωσι καὶ μεταχειρισθῶσι τὰ χρήματα πρὸς προκισμὸν τῶν θυγατέρων αὐτῶν. Ἐν δὲ τούτοις ἐκπίπτει καὶ ὁ Καλλίνικος τῆς Πατριαρχείας (δέκα μῆνας μόλις πατριαρχεύσας) πατριαρχεῖ δὲ ὁ ἀπὸ Μιτυλήνης Ἱερεμίας (τῷ 1809), ὁ δὲ Γρηγόριος ἐξορίζεται πάλιν ὑπὸ τῆς ἐξουσίας εἰς Ἄθωνα (18). Ἄμα δὲ λαβὼν ὁ αἰδίδιμος τῆς ἐξουσίας αὐτοῦ τὴν διαταγὴν, «Ἐπίστρεψον» (ἀνέκραξε τὸ ψαλμικόν) «ἐπίστρεψον, ψυχῆ μου, εἰς τὴν ἀνάπαυσίν σου». Καὶ πάλιν ἐπανῆλθεν εἰς τὴν μονὴν τῶν Ἰβήρων, πρόχειρον ἔχων καὶ τὴν κλεῖδα τοῦ κελλίου, τὴν ὁποίαν τυπικῶς εἰδείκνυε, χαριεντιζόμενος ἐπὶ τῆς ἑ. αὐτοῦ Πατριαρχείας, (ὡς προείπομεν ἀνωτέρω), καὶ «τὴν κλεῖδα τῆς γνώσεως» τῶν θείων Γραφῶν, διανοίγων αὐτὰς, καὶ ἐξηγῶν, καὶ διδάσκων συγχάκεις τὸν θεῖον λόγον πρὸς τοὺς συναγωνιζομένους συμμαναστὰς Ἀγιορείτας, καὶ συνδικῶν μετ' αὐτῶν ἀγαπητὸς καὶ σεβαστὸς, καθὼς καὶ πρότερον. Διέτριψε δὲ ταύτην τὴν φεράν ἐν τῷ ἀγωνίῳ Ὅρει μίαν ὀλόκληρον δεκάδα ἑναυτῶν.

Γ'. ΠΑΤΡΙΑΡΧΕΙΑ.

Κατὰ δὲ τὸ τέλος τοῦ 1818 (Δεκεμβρίου 13) παραιτηθέντος τοῦ αἰδίδιμου Κυρίλλου, ἐκλέγεται καὶ προσκαλεῖται ὁ Γρηγόριος ἐκ τοῦ Ἄθωνος εἰς τὴν τρίτην καὶ τελευταίαν Πατριαρχεῖαν. Καὶ ἔρχεται εἰς Κωνσταντινούπολιν τῷ 1819 Ἰανουαρίου 19 ἐν δὲ τῷ μεταξὺ διεύθυνε τὴν Πατριαρχεῖαν ὡς Τοποτηρητὴς ὁ προμνημονευθεὶς αἰδίδιμος Ἰωαννίκιος (ὁ μετὰ δεκαετῆ ποιμαντορίαν τῆς Ἐλασσῶνος εἰς τὴν Φιλιππούπολιν προβιβασθεὶς). Ἀναλαβὼν δὲ τὰς ἡνίας τῆς Πατριαρχείας ὁ Γρηγόριος, διόκει πάλιν τὴν Ἐκκλησίαν κατὰ τὸν αὐτοῦ τρόπον πρὸς τὴν κοινὴν ὠφέλειαν ἀποσκοπῶν. Καὶ πρῶτον μὲν ἐκδίδωσι καὶ δευτέραν ἐγκύκλιον περὶ Σχολείων διαταγὴν, προτρέπων τοὺς πάντας πρὸς τὴν ἄλλαν παιδείαν, καὶ μάλιστα πρὸς τὴν σπουδὴν

τῆς Ἑλληνικῆς, διότι ἤκουσεν ὅτι ἐν τισὶ τῆς Ἑλλάδος Σχολείοις οἱ μαθηταὶ μᾶλλον ἤρεσκοντο εἰς τὰς καινοφανεῖς διδασκαλίας τῆς νεωτέρας φιλοσοφίας, ἀμελοῦντες τὴν τῆς θείας τῶν Ἑλλήνων γλώσσης ἀκριβῆ καὶ λιπαρὰν ἐκμάθησιν. Ταύτην δὲ τὴν ὀλεθρίαν διὰ τοὺς Ἑλληνας ἀμέλειαν κωλύων ὁ Πατριάρχης, προέτρεψεν ἅπαντας καὶ διδασκάλους καὶ μαθητὰς ἔρχεσθαι ἀμφιλαρῶς τῆς πατρίδας φωνῆς, καὶ μὴ, χάριν τάχα τῆς φιλοσοφίας, τὴν μητέρα καὶ τροφὸν τῆς φιλοσοφίας περιρροεῖν. Καὶ αὐτὴν δὲ τὴν φιλοσοφίαν φιλοσόφως σπουδάζειν συνεβούλευε, τὰ κάλλιστα καὶ χρήσιμα εἰς τὸν βίον ἐξ ἐκάστης ἐπιστήμης ἐκλέγοντας, καὶ τὴν πατροπαράδοτον εὐτέθειαν ἀπὸ πάσης ζήνης καὶ ψυχοβλαβοῦς διδασκαλίας ἀλώθητον διατηροῦντας. Παρώτρυνε δὲ τὸν Πατριάρχην πρὸς τὴν τοιαύτην ἐγκύκλιον οὐ μόνον ὁ πολὺς ὑπὲρ τῆς ἀληθινῆς καὶ ὀρθοδόξου Ἑλληνικῆς προποσῆς παιδείας ζῆλος, ἀλλὰ καὶ τινεῖς ἐπαρίστεροι ψευδοφρημίαι παρὰ τισὶ τῶν κρατούντων ἐτι ἀπὸ τῆς προλαβούσης καταδρομῆς τῆς ἐν Κυθωνίαις Σχολῆς διαδοθείσα, ὅτι δῆθεν οἱ Ἕλληνες ἐν τοῖς Σχολείοις σπουδάζουσι τὰ Τακτικὰ (εἰς τοῦτο μετεπλάσθη ἡ σπουδὴ τῶν φυσικῶν καὶ Μαθηματικῶν ἐπιστημῶν). Καὶ τοιαῦτα μὲν καὶ αὐτὰ ἡ ἐγκύκλιος (19).

Μετᾶπειτα δὲ τὸ γρηγόρον ὄμμα τῆς πατρικῆς ποιμαντορίας τοῦ Πατριάρχου πρὸς ἄλλον ἀπειδὲ φιλόανθρωπον σκοπὸν. Τὴν μεγάλην Κωνσταντινούπολιν κατοικοῦσι καὶ πολλοὶ πτωχοὶ καὶ πένητες, πολλὴν πάσχοντες ἀπορίαν ἐκ τε τῆς βαρείας τῶν ἀναγκαιῶν τιμῆς καὶ συχάκεις ἐκ τῶν ἐπισυμβαδουσῶν πυρκαϊῶν. Αὐξάνουσι δὲ τοῦτον τὸν ἀριθμὸν καὶ ἄλλοι ξένοι πολλὰκις ἐκ τῶν ἐξω μερῶν συρρέοντες εἰς τὴν βασιλεύουσαν καὶ ζητοῦντες πόρον ζωῆς. Παρακαλοῦμεν χήρας καὶ ὄρανα καὶ τοὺς ἐν φυλακαῖς δι' ἐγκλήματα ταλαιπωρούμενους καὶ χιλιεταὶ μὲν συχάκεις βοήθεια εἰς τοὺς ἐν ἀνάγκαις ἐκ τε τῶν εὐπορούντων καὶ τῶν κατὰ συνοικίας Ἐκκλησιῶν, ἀλλὰ καὶ αἱ Ἐκκλησίαι πτωχοὶ καὶ οἱ εὐποροῦντες μέτριοι. Ταῦτα συνιδὼν ὁ Γρηγόριος παραλαμβάνει συναντιλήπτωρα τὸν τότε Μέγαν Διερμηνέα Ἰωάννην τὸν Καλλιμάχην καὶ τινεῖς ἄλλους τῶν ἐπιστημῶν, καὶ συνιστᾷ τὸ «Κιβώτιον τοῦ Ἐλῶους» ὀνομασθῆναι, εἰς οὗ τινος τὴν σύστασιν κατεβλήθη ἰκανὰ κεφάλαια καὶ οἱ Ἀρχιερεῖς, καὶ οἱ Μεγιστάνες, καὶ μεγαλέμποροι ὁμογενεῖς, καὶ αὐταὶ αἱ δύο τῆς Βλαχίας καὶ Μολδαβίας ἡγεμονίαι διετάχθη δὲ καὶ τὸ κοινὸν τῆς Ἐκκλησίας, ἵνα συνεισφέρῃ κατ' ἔτος ὀρισμένην τινα ποσότητα, συναντιλαμβανομένου καὶ τοῦ Πατριαρχείου τῶν Ἱεροσολύμων. Ἀλλὰ καὶ τῶν νεοχειροτονητῶν Ἀρχιερέων ἕκαστος εἰσφέρει τὸ ἀνάλογον εἰς τοῦτο τὸ ἱερὸν γαζοφυλάκιον τῆς ἐλεημοσύνης. Διωρίσθησαν δὲ καὶ ἐπίτροποι ἐπιστατοῦντες εἰς τε τὴν συναξίν τῶν εἰσοδημα-

(19) Ἴδε καὶ ταύτην ἐκδομένην ἐν τῷ Λογίῳ Ἐρημῆ τοῦ ἔτους 1819. Βλ. καὶ Μαθὰ Κατάλογ. Πατριαρ. σελ. 279, ὅπου ἐξελίγεται καὶ ἡ παρά τινας συμφωνητικὰ τοῦ αἰδίδιμου Γρηγορίου, ὡς τάχα μισοσόφου καὶ μισομαθεῖς.

των τοῦ Κιθωτίου καὶ τὴν τούτων εἰς τοὺς χερίζοντας διανομὴν. Διατίθενται δὲ τὰ ἐλεῆ καὶ ἄλλοτε τυχοῦσης περιστάσεως, καὶ μάλιστα δις τοῦ ἔτους, ἐγγυζούσης τῆς ἑορτῆς τοῦ Χριστογένων καὶ τοῦ Πάσχα (20).

Περὶ δὲ τὰ τέλη τοῦ 1820 φήμεις ὑπόκωφος διέτρεχε, προαγγέλλουσα πόλεμον ἐκ τοῦ βορῶα καταβαίνοντα. Καὶ τινες τῶν οικειῶν προσελθόντες, ἔλεγον πρὸς τὸν Πατριάρχην, ὅτι ἐν τοιαύταις περιπτώσεσιν, ἀρὰ γε δὲν εἶναι ἐπικίνδυνος ἡ Πατριαρχία; κάκεῖνος ἀπεκρίθη ἄλλὰ καὶ ἄλλοτε, οὐ πρὸ πολλοῦ τοῦ χρόνου, πόλεμοι ἦσαν καὶ ὁ Πατριάρχης δὲν ἐκινδύνευσεν. Εἰ δέ τι συμβαίνει εἰς ἐμὲ, γεννηθῆτω τὸ θέλημα τοῦ Κυρίου. Αὐτὸς εἶπεν ὅτι «Ὁ μισθωτὸς καὶ οὐκ ὢν ποιμὴν, φεύγει! Ὁ δὲ ποιμὴν ὁ καλὸς τὴν ψυχὴν αὐτοῦ τίθεισιν ὑπὲρ πᾶν προβάτων».

Ἦδη δὲ τοῦ Ὑψηλάντου εἰσελθόντος εἰς τὴν Μολδαυίαν (τῇ 10 Φεβρουαρίου) φονεύονται οἱ ἐν Γαλατσίῳ τυχόντες ἔμποροι Τοῦρκοι καὶ μετὰ τινὰς ἡμέρας ἔρχεται ἡ ἀγγελία εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν. Τότε πλήθος Ὁθωμανῶν, δισχιδίων καὶ ἐπέκεινα, καὶ ἄνδρες, καὶ γυναῖκες, καὶ νέοι, καὶ γέροντες, καὶ παιδιὰ συρρέουσιν εἰς τὴν Πύλιν, ἐκραυγάζον ἀπαιτοῦντες ἐκδίκησιν τοῦ αἵματος τῶν ὑπὸ τῶν ἀπίστων (Χριστιανῶν) φονευθέντων συγγενῶν αὐτῶν. Καὶ ὁ Βεζύρης ἐξελθὼν μόλις ἔπεισε τὸν ὄχλον νὰ διαλυθῆ, ὑποσχεθεὶς τὴν ἐκδίκησιν.

Καὶ πρῶτον μὲν ἀρχομένου τοῦ Μαρτίου τῇ Τετράδῃ τῆς β'. Κυριακῆς τῶν Νηστειῶν καταβιβάζεται εἰς τὴν φυλακὴν τοῦ ἀρχιεπισκοπού (Βοσταντζιμπασί) ὁ αἰδιδιμος τῆς Ἐφέσου Μητροπολίτης Διονύσιος ὁ Καλλιάρχης (ὅστις εἶχεν ἀδελφὸν ἕνα τῶν Ἀρχόντων τῆς Ἡγεμονίας τῆς Μολδαυίας) καὶ τὴν ἐπαύριον ἀποκεφαλίζονται ὅσοι τῶν ἐν Κωνσταντινουπόλει εὐγενῶν εἶχον συγγενεὶς εἰς Μολδοβλαχίαν. Κατὰ δὲ τὴν γ'. ἑβδομάδα τῶν Νηστειῶν ἀπάγονται εἰς τὴν φυλακὴν ἄλλοι δύο τῶν συνοδικῶν Ἀρχιερέων, ὁ Νικομηδείας Ἀθανάσιος, καὶ ὁ Δέρκων Γρηγόριος. Ἰκετεῖει περὶ τῶν τριῶν τούτων Ἱεραρχῶν ὁ Πατριάρχης δι' ἀνάφορᾶς πρὸς τὴν Πύλιν μαρτυρούμενος περὶ τῆς αὐτῶν ἀθωότητος. Ἀλλ' ἐν τῷ περιμένει ἀπόκρισιν μαθάνει, ὅτι καὶ ἄλλον Ἀρχιερέα, τὸν Ἀγγιλάου Εὐγένειον, ἔσπερον δέσμιον ἐκ τῆς ἐπαρχίας του καὶ ἀπήγαγον εἰς τὴν εἰρημένην εἰρκτήν. Ἐκτοτε ὁ μακάριος, παρατηρῶν τὴν ὁσημέραι αἰξανομένην ὁρμὴν τῆς πολιτικῆς κατὰ τῆς Ἐκκλησίας ὀργῆς, καὶ τὰ ἐξ αὐτῆς παρεπόμενα προσεθάνθη καὶ τὸ ἴδιον αὐτοῦ τέλος. Ἀλλ' ἔμεινεν ἀτρόμητος, ἀπεκδεχόμενος εὐχαρίστως τὴν ἐκπλήρωσιν τῆς θείας βουλῆς.

Περὶ δὲ τὴν ἑσπέραν τῆς β'. Κυριακῆς τῶν Νηστειῶν προσεκληθὼν ὁ Πατριάρχης, ἵνα μεταβῆ εἰς τοῦ Ὑπουργοῦ τῶν Βῆστωρικῶν τῆς Πύλης, ὅπου εὔρεν ἐν τῷ προδύμῳ παραμένοντα καὶ τὸν Μέγαν Διερχητῆν, τὸν ἀείμνηστον Κωνσταντῖνον Μουρούζην, προσκεκλημένον ἐπίσης

καὶ ἀγνοῦντα τὴν αἰτίαν τῆς προσκλήσεως. Εἰσελθόντας δὲ μετ' ὀλίγον ἀμφοτέρους εἰς τὸ δωμάτιον, ὑπεδέχθη μετὰ τῆς συνήθους φιλοφροσύνης ὁ Ὑπουργός, μετ' ὀλίγας δὲ στιγμὰς ἀπευθίνων λόγον πρὸς τὸν Πατριάρχην εἶπεν, «Αὐτοκρατορικὸν διάταγμα ἐκδοθὲν πρὸ μικροῦ, ὀρίζει ἵνα οἱ ἐν Γαλατῶ τῆς Κωνσταντινουπόλεως διαμένοντες ἐπτὰ ἀντιπρόσωποι τῆς Σερβίας (21) ὑπάρχουσιν ὑπὲρ τὴν αὐστηρὰν ἐπιτήρησιν σου (τοῦ Πατριάρχου), πρατηρῆς δὲ καὶ τὰ διαβήματα αὐτῶν». Ὁ δὲ Πατριάρχης μετὰ τῆς συνήθους ἐτοιμότητος ἀπάντησε πρὸς τὸν Ὑπουργὸν ἐκφράζων τὸ ἀδύνατον ἢ δυσχερὲς τῆς ἐκπλήρωσεως τοῦ πράγματος, ὡς κατοικοῦντων τῶν ἀντιπροσώπων τούτων εἰς οἰκίαν ἀπόκεντρον, ὅπου πύλιζοντο διὰ τε ζιτῆρας καὶ θαλάσσης. Τὰς παρατηρήσεις ταύτας ἀκούσας ὁ Ὑπουργός, τῷ εἶπεν ὅτι θέλει τὰς ὑποβάλλει εἰς τὸν Σουλτάνον. Καὶ ὁ Πατριάρχης ἀνεχώρησε. Τῇ δὲ ἐπαύριον ἐξῆλθε διαταγὴ περὶ τῶν Σέρβων νὰ μετακίωσιν καὶ φυλακθῶσιν ἐν τῷ τοῦ Πατριαρχεῖος, ὅπου διέμεινον μέχρι τῆς τελευτῆς τοῦ Ἱερομάρτυρος, καὶ μετὰ τινὰς ἑβδομάδας ἀπολυθέντες ἀνεχώρησαν.

Ἦδη δὲ δικοινοῦντο καὶ τὰ τῆς Ἑταιρείας ὑπὸ τινων προδοτῶν καὶ μάλιστα ὑπὸ τοῦ (κατὰ δυστυχίαν Πελοποννησίου) Ἀσπμάκη. Καὶ ἐξ αὐτῆς τῆς Πελοποννήσου ἔγραψεν ὑπονοίας τινὰς ἀφ' οὗ τότε Πατρός τοῦ Μωρέως» διὰ τὰς ὁποίας ἐπροσκάλει τοὺς προκρίτους τῆς Πελοποννήσου καὶ τοὺς Ἀρχιερεῖς ἐπὶ σκοπῷ νὰ τοὺς κρατήσῃ ὡς ἐνέχυρα (τὸ ὅποιον καὶ ἔκαμε φυλακίσας ὀλίγους τινὰς προσελθόντας ἐκ τῶν προκρίτων καὶ πέντε ἐκ τῶν Ἀρχιερέων). Μετακαλεῖται λοιπὸν ὁ Πατριάρχης μετὰ τοῦ Μεγάλου Διερχητῆρος εἰς τὴν Πύλιν καὶ ἐρωτᾷ αὐτοὺς ὁ Βεζύρης, «ἂν ἐξ ἀκοῆς γνωρίζουσιν εἰς κανένα τόπον τῶν ἐξωμεριτῶν συμμορίαν τινα ἐπιβουλεύουσαν τὴν κοινὴν ἡσυχίαν τῶν ὑπηκόων». (ἀπεύθυνε δὲ τὸν λόγον πρὸς τὸν Πατριάρχην) «οὐχὶ Ὑψηλότατε» (ἀπεκρίθησαν ἀμφοτέρω) «δὲν ἠκούσαμεν, οὐδὲ γνωρίζομεν τοιοῦτό τι. «Καὶ γίνεσθε ἐγγυηταί» (ἐπανέλαθεν ὁ Βεζύρης ἀφορῶν πρὸς τὸν Πατριάρχην) «περὶ τῆς κοινῆς ἡσυχίας τῶν ὑπηκόων» Ἄλλ' ὁ Πατριάρχης (εἶπεν ὁ γραικός) θεωρούμενος παρὰ τῇ Ὑ. Πύλῃ ὡς ἐθνάρχης, θεωρεῖται πάντως καὶ ὡς ἐγγυητὴς τῆς ἡσυχίας τῶν Χριστιανῶν ὑπηκόων, ὅσον ἐξαρτᾶται ἐκ τῆς πνευματικῆς αὐτοῦ ἐπιστασίας ὑπάρχουσι δὲ καὶ οἱ κατὰ τόπον Διοικηταὶ τῆς Ὑ. Κυβερνήσεως, οἵτινες ἐπαγγυηνοῦσιν εἰς τὴν κοινὴν ἡσυχίαν». Ταῦτα ἐρωτήσας καὶ ἀκούσας ὁ Βεζύρης, ἀπέλυσεν αὐτοὺς φιλοφρόνως.

Μετὰ τινὰς ἡμέρας ἀναχωρήσαντος ἐξαιρέτως τοῦ πρώτου Ἡγεμόνος

(21) Μεταξὺ τῶν ἀντιπροσώπων τούτων ὑπῆρχον εἰς Ἀρχιερεὺς καὶ ὁ ἀείμνηστος Ἀμβρόσιος Πετρονίδης, Πρωτοπουργός τοῦ Ἡγεμόνος τῆς Σερβίας, πολυτίμος ἀνὴρ διὰ τε τὴν εὐσέβειαν καὶ τὴν πολυμαθειαν καὶ τὴν πολιτικὴν αὐτοῦ σύνεσιν ὑπῆρχε δὲ μεταξὺ τῶν ἄλλων γλωσσῶν, ἐγκρατὴς καὶ τῆς Ἑλληνικῆς, καὶ τὰ μάλιστα φιλέλληνα. Ἀπέβησε δὲ τῷ 1862 περικαλὴν ἐν τῇ Ἰζουμπαλῇ συνοικίᾳ καὶ ἐτάφη ἐνδοξῶς.

(20) Βλ. Δόγ. Ἐμψν 1820, σελ. 451.

Ἀλεξάνδρου τοῦ Χαντζερῆ πανοικί ἐκ τοῦ Βαλτᾶ-Λιμανίου (χωρίον τοῦ Βοσπόρου, ὅπου κατ'ὄκει), ἐκδίδεται διάταγμα νὰ μετακινήσῃσιν ἐντὸς τοῦ Φαναρίου πᾶσαι αἱ ἐν Βοσπόρῳ κατοικοῦσαι ἡγεμονικαὶ καὶ ἀρχοντικαὶ οἰκογένειαι. Καὶ αὐταὶ μὲν μετφικίζοντο. Ὁ δὲ ἀκάματος Γρηγόριος, σπουδάζων νὰ οικονομήσῃ τὰ ἀνοικονόμητα, συγκροτεῖ συμβούλιον μετὰ τῶν ἐγκρίτων τοῦ γένους, διὰ νὰ συσχεθῶσι περὶ τοῦ τί ποιήσῃσιν. Ἐπεκρίθη λοιπὸν ἐν τῇ συνελεύσει ταύτῃ, ἵνα ὑποβάλλωσιν ἀναφορὰν εἰς τὴν Πύλιν, δι' ἧς ἅπαντες οἱ τοῦ γένους πρόκριτοι νὰ ἐγγυῶνται ὑπὲρ ἀλλήλων περὶ τῆς ἐν Κωνσταντινουπόλει διαμονῆς αὐτῶν, ὡς πιστοὶ τῆς βασιλείας ὑπῆκοι, καὶ περὶ τῆς συμπράξεως αὐτῶν, ἐφ' ὅσον δυνήθωσιν, εἰς ἀποκατάστασιν πῆς κοινῆς ἡτυχίας.

Τὴν ἀλληλέγγυον ἀναφορὰν ταύτην μετὰ τριῶν Ἀρχιερέων συνωδευμένος ὁ Πατριάρχης ἀπέβη εἰς τὴν Πύλιν νὰ δώσῃ εἰς τὸν Βεζύρην (Μαρτίου 10 τῆ Κυριακῆ τῆς Σταυροπροσηνύσεως). Μὴ εὐρεθέντος ὁμοῦ ἐκεῖ τοῦ Διερχομένου (ἔχοντος συνέντευξιν εἰς Ὁρτάκωϊ μετὰ τοῦ Ἰντερουντζίου), ἠναγκάσθη ὁ Πατριάρχης νὰ παρουσιασθῇ εἰς τὸν Κεχαγιᾶν (Τοποτηρητὴν) τοῦ Ἰπουργοῦ Ζενῆπ Ἐβρέτην ὀνομαζόμενον καὶ τὰ μάλιστα Χριστιανομάχον. Ὁ Μουσουλιμᾶνος αὗτος, ὑποδεχθεὶς κατ' ἀρχὰς φιλοφρόνως τὸν Πατριάρχην καὶ τοὺς Ἀρχιερεῖς, λέγει ἔπειτα ἀποτόμως εἰς αὐτόν. «Πατριάρχα τῶν Ῥωμαίων, πῶς σὲ ἐράνησαν τὰ τῆς ἐπαναστάσεως τοῦ ἔθνους σου;» Ὁ Πατριάρχης ἀπεκρίθη, ὅτι «μὲ μεγάλην ἀπορίαν καὶ ἄμετρον λύπην ἤκουσε τὰς συμβάτας τοπικὰς παραχὰς, αἵτινες ἀντίκεινται πρὸς τὴν τῶν ὑπηκόων ὀφειλομένην πίστιν καὶ ὑπακοὴν εἰς τὴν ἄνωθεν ἐφ' ἡμᾶς τεταγμένην κραταιὰν βασιλείαν· ἀντιβαίνουσι δὲ καὶ εἰς τὰς ἐντολάς τῆς Ἐκκλησίας καὶ τοῦ Εὐαγγελίου ὅπου ὁ Θεὸς ἡμῶν μᾶς προστάζει. «Πᾶσα ψυχὴ ἐξουσίας ὑπερεχούσας ὑποτασσέσθω τὸν Βασιλεῖα τιμᾶτε». Ἐν δὲ τῷ μεταξύ τούτῳ προσκαλεῖται ὁ Πατριάρχης νὰ ἀναβῇ εἰς τὸ οἶκον τοῦ Μεγάλου Βεζύρου Ἀλῆ-Πασᾶ, καὶ εἰσελθὼν μετὰ τῶν Ἀρχιερέων (ὧν εἰς ἣν καὶ ὁ Θεσσαλονίκης) ἔδωκε τὴν ἀναφορὰν ὑπεδέξατο δὲ αὐτοὺς φιλοφρόνως ὁ μέγας Ἀρχιστράτης, καὶ καθίσας τὸν Πατριάρχην ἀνεγνώσθη τὴν ἀναφορὰν καὶ λίαν εὐμενῶς πρὸς αὐτὸν ἀποβλέψας. «Πολὺ καλὰ», εἶπεν ἔπειτα μεταξύ λόγων ἄλλων, ἀδιαφόρων γενομένων, ἀνέφερεν ὅτι ὑπῆρξεν ἄλλοτε Πασᾶς τῆς Πελοποννήσου καὶ ἐνθυμεῖται τὸν τόπον ἐκεῖνον, καὶ παρεῦθε ἐρωτᾷ τὸν Πατριάρχην, «ποία ἡ πατρίς σου;» Ὁ δὲ ἀπήντησεν εὐθύς ὅτι «ἡ Πελοπόννησος, Δημητσάνα λέγεται ὁ τόπος μου». Καὶ ὁ Βεζύρης ἀποβλέψας πρὸς τὸν Θεσσαλονίκης, «Βέβαια, (λέγει) πολὺν καιρὸν ἔχει ὁ γέρον Πατριάρχης, ἀφ' οὗ δὲν εἶδε τὴν πατρίδα του». «Ναί, Ὑψηλότατε, (ἀπεκρίθη ὁ Θεσσαλονίκης) ἐπὶ παιδίον ἀνεχώρησεν ἐκεῖθεν». Καὶ ὁ Βεζύρης ὑπεμεγείλασεν ἔπειτα, μικρὸν ἐπισχὼν καὶ σύνους φανεῖς, λέγει πρὸς τὸν ἀτρόμητον Γρηγόριον. «Πατριάρχα τῶν Ῥωμαίων ἄδεται λόγος, ὅτι εἰς τὰς συμ-

θάσας ἐν τῇ Μολδοβλαχίᾳ παραχὰς εἶχε μέρος καὶ ὁ Κλήρως, (διὸτε ἔγεινε γνωστὸν, ὅτι τὸν Ὑψηλάντην περιέζωσε τὴν βουφάαν ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ ὁ Μητροπολίτης τῆς Μολδαβίας). Ὁ δὲ μετὰ φωνῆς ἐνθουνοῦ καὶ ἰλαρᾶς, ἀλλ' ὅστις (ἀπεκρίθη), ὅστις Ὑψηλότατε, τῶν καθ' ἡμᾶς Ἐκκλησιαστικῶν ἀνίσταται καὶ σιχνοῖ ἀνταρσίαν ἐναντίον τῆς τῆς κραταιᾶς Βασιλείας, τοῦτον τὸ θρήσκυμά μας (αἰνὴ) καθαρεῖ ἀπὸ τοῦ Ἐκκλησιαστικῆ του ἀξίωμα καὶ ἡ ἐξουσία τὸν τιμωρεῖ, καλῶς καὶ πάντα ἄλλον ἀποστάτην. Ἐλπίζω δὲ, Ὑψηλότατε, ὅτι ἡ κραταιὰ Βασιλεία ταχέως καὶ ἐν ῥοπῇ ὀφθαλμοῦ θέλει καταπαύσει τὰς ἀβουρομῆτους καὶ τοπικὰς ταύτας παραχὰς, καὶ διὰ τῶν ἀνήκτων ὕλων τῆς καὶ διὰ τῆς συνήθους τῆς πρὸς τοὺς ἀμαρτήσαντας φιλανθρωπίας, ὅταν ἐπιστρέψαντες ὁμολογήσῃσι τὸ ἐκ παρερροσύνης ἀμαρτημά των». «Ἰσαλάχ», (Θεοῦ βοηθούσης), ἀπεκρίθη ὁ Βεζύρης, καὶ μετ' ὀλίγον «καλῶς ἤλλατε» εἶπε πρὸς τὸν Πατριάρχην καὶ τοὺς περὶ αὐτόν, καὶ οὗτοι ἀνεχώρησαν.

Περὶ δὲ τὰ μέσα τῆς δ' ἐβδομάδος τῶν Νηστεῶν ἐργαται διάταγμα πρὸς τὸν Πατριάρχην νὰ στείλῃ εἰς τὴν Πύλιν τρεῖς ἐκ τῶν Ἀρχιερέων τὸν Θεσσαλονίκης, τὸν Ἀδριανουπόλεως, καὶ τὸν Τουρνόου, διὰ νὰ σταθῶσι μετὰ τῶν ἄλλων καὶ αὐτοὶ ὡς ἐνέχυρα ἀσφαλείας. Καὶ μετεκάλεσεν αὐτοὺς ὁ Πατριάρχης· οἱ δὲ ἦλθον περὶ τὸ γεῦμα καὶ ἀφ' οὗ συνέφαγε μετ' αὐτῶν μετὰ τινος περὶ τῶν παρόντων κακῶν ὀδνηρᾶς συνομιλίας, ἀναστάς μὲ φωνὴν τεθλιμμένην, «Ἀδελφοί, (λέγει) οὕτως ἠθέλησεν ὁ Κύριος νὰ δείξῃ εἰς ἡμᾶς πολλὰ καὶ σκληρὰ. Ἄρτοφ ὀδύνης ἡμᾶς ψομίζει καὶ ποτίζει οἶνον κατανύξεως. Ἰδοὺ τοῦτο τὸ διάταγμα προσηκαλεῖ καὶ τοὺς τρεῖς ὑμᾶς νὰ ὑπάγετε σήμερον κατ' εὐθείαν εἰς τὴν Πόρταν, κάμειεν εἰς τὴν σουλακὴν μετὰ τῶν ἄλλων ἀδελφῶν νὰ σταθῆτε ὡς ἐνέχυρα. Τὶ δὲ τὸ ἀποθησόμενον, καὶ εἰς ὑμᾶς καὶ εἰς ἐμὲ, Κύριος οἶδεν. Εἰ δὲ καὶ ἀποθήσεται ἡμῖν εἰς μαρτύριον, δὲν θέλω πάντως βραδύνει νὰ σὲς ἀκολοθήσω κἀγὼ». Καὶ ταῦτα εἰπὼν ἔκλαυσε πικρῶς· συνεθρήνον δὲ μετὰ τῶν Ἀρχιερέων καὶ οἱ παρεστηκότες. Καὶ προσελθόντες οἱ Ἀρχιερεῖς, ἐποίησαν μετὰ τοῦ Πατριάρχου τὸν τελευταῖον ἐπὶ γῆς ἐν Χριστῷ ἀσπασμὸν, καὶ κλίναντες τὰς κεφαλὰς, ἀπῆλθον εἰς τὸν πρὸς ὄν ἕρον.

Κατὰ δὲ τὴν 20 Μαρτίου ἡ Πύλη παραδίδει εἰς τὸν Μέγαν Διερχομινέα Διάταγμα «περὶ ἀμνηστίας» νὰ τὸ ἐξελληνίσῃ, διὰ νὰ ἀναγνωσθῶσιν ἀμφότερα καὶ τὸ πρωτότυπον καὶ ἡ μετάφρασις εἰς τὴν Ἐκκλησίαν εἰς ἐπήκουον πάντων συγχρόνως δὲ νὰ κοινοποιήσῃ καὶ πρὸς τὸν Πατριάρχην καθ' ὑψηλὴν διαταγὴν νὰ ἐκδώσῃ ἐξάπαντος ἀφορισμὸν ἐναντίον τοῦ Ὑψηλάντου καὶ τῶν μετ' αὐτοῦ συναποστάντων, συγχωρήσῃ δὲ καὶ τὸν ὄρκον τῶν ἐταιριστῶν καὶ τοὺς ἐπὶ μετανοίᾳ προσερχομένους ἀποδέχῃται προθύμως, καὶ τούτων ἀπαγγέλλῃ τὰ ὀνόματα, ἵνα τῆς προσήκουσας ἀπολαύσῃσιν ἀσφαλείας διὰ τὴν εἰλικρινῆ

καὶ πιστὴν αὐτῶν ὑπικουότητα. Διότι (ἔλεγεν ὁ Βεζύρης) ἡ ἐλπίς τῆς ἐκ τοῦ τοιοῦτου γράμματος περιμενομένης ἰσχυρίας ἀνέβκαλε τὸ κατὰ τῶν ὑπικῶν Γραικῶν ἐπιχειροῦμενον ξίφος τοῦ Σουλτάνου. Καὶ ὁ μὲν Πατριάρχης λαβὼν τὴν διαταγὴν, ἐκέλευσε νὰ συνταχθῆ τὸ ἀπαιτούμενον γράμμα, ὁ δὲ Μέγας Διευρηνεὺς φέρει τὸ διάταγμα τῆς ἀμνηστείας καταρῶμενον μὲν τοὺς περὶ τὸν Ἰψηλάντην ἀποστάτας, ἀμνηστεῖον δὲ τοὺς ἄλλους ἑταιριστάς, ὅσοι πάλιν ἐπανέλθωσιν εἰς τὴν προτέρην αὐτῶν ὑπακοήν.

Καὶ δὴ τῆ 23 Μαρτίου (τῆ Ε΄ Κυριακῆ τῶν Νηστειῶν) συνελθόντων εἰς τὴν Μεγάλην Ἐκκλησίαν ἀπάντων τῶν προκρίτων τοῦ γένους καὶ ἡγεμόνων, καὶ τῶν δύο Διευρηνεῶν, καὶ τῶν λοιπῶν ἀρχόντων καὶ τῶν Ἀρχιερέων, συμπάρντος καὶ τοῦ Πατριάρχου τῶν Ἱεροσολύμων Πολυκάρπου, πρῶτον μὲν ἀναγινώσκειται τὸ Διάταγμα ἀπὸ τοῦ ἀμβωνος Γουρμιστί, εἶτα δὲ καὶ Ἑλληνιστὶ ὑπ' Ἀρχιερέως, ἱσταμένου παρὰ τὸν ὄρονον τοῦ Πατριάρχου. Μετὰ ταῦτα ἀναγινώσκειται τὸ διάταγμα ἀφοριστικὸν ἀφ' οὗ τοῦτο πρότερον ἐνώπιον πάντων ὑπεγράφει παρὰ τῶν δύο Πατριάρχων καὶ τῶν ἄλλων Ἀρχιερέων ἐπὶ τῆς Ἀγίας Τραπέζης, καὶ ταῦτα ὑπέμεινεν ὁ Πατριάρχης πρὸς σωτηρίαν τῶν πολυπαθῶν ὑπικῶν, οἵτινες ἐκινδύνουν τῷ ὄντι νὰ πέσωσιν ἐν στόματι μαχαίρας. Ἦσαν δὲ παρόντες καὶ Τοῦρκοι Κρητικοί, γνωρίζοντες τὴν Ἑλληνικὴν γλῶσσαν, διὰ νὰ παρατηρήσωσιν, ἂν καὶ τ' ἄλλα τὰ παραγγελθέντα ἐγράφθησαν ἀκριβῶς κατὰ τὴν διαταγὴν. Τότε διετάχθησαν καὶ τρεῖς Ἀρχιερεῖς ν' ἀπέλθωσι μετὰ ταταρῶν εἰς τὰ ὑποπτα μέρη τοῦ Κράτους, δύο μὲν εἰς τὰς νήσους, ὁ δὲ τρίτος εἰς τὴν Ἑλλάδα, διὰ νὰ κηρύξωσιν εἰρήνην καὶ ἀναγνώσωσι τὸ τε διάταγμα τῆς ἀμνηστείας καὶ τὸ προειρημένον γράμμα καὶ ἐγκύκλιον Συνοδικὴν ἐπιστολὴν, νουθετοῦσαν τοὺς λαοὺς τὰ πρὸς εἰρήνην.

Περὶ δὲ τὸ ἐσπέρας τοῦ Σαββάτου τοῦ Λαζάρου (Μαρτίου 31) ἔρχεται εἰς τὴν Πύλιν ἡ ἀγγελία τῆς ἐπαναστάσεως τῆς Πελοποννήσου· ἐπειδὴ δὲ ὑπόπτειεν ἡ Πύλις ὅτι καὶ κατ' αὐτὴν τὴν Κωνσταντινούπολιν ὑπῆρχε πλῆθος ἑταιριστῶν, προπαρασκευασμένων πρὸς ἐπανάστασιν, προετοιμάσασα τὸν ἐλλιμενίζοντα στόλον καὶ στρατὸν Γενιτσαρῶν ἐτοιμῶν πρὸς σφαγὴν τῶν Χριστιανῶν, ἠθέλησε νὰ δώσῃ ἀφορμὴν πρὸς ἐκρήξιν τῆς μελετωμένης ἐγχειρήσεως τῶν ἑταιριστῶν. Καὶ δὴ περὶ ὄρθρον βαθὺν τῆς Κυριακῆς τῶν Βαΐων (Ἀπριλίου 4.) ἐξεληθόντες ἐκ τῶν Σχολείων (Μεδρεσέδων) σωροὶ τροφίμων σπουδαστῶν (σοφτάδων, ὡς οἴκοθεν κινηθέντων διὰ πολλὴν θεοβλάβειαν) συρρέουσι μετ' ἀλλαλαγμῶν εἰς τὴν τότε μικρὰν Ἐκκλησίαν τῆς Ζωοδόχου Πηγῆς, καὶ πυρπολήσαντες καὶ κατασκάψαντες αὐτήν, ἐπανήλθον εἰς τὰ οἰκία. Ὁ δὲ Πατριάρχης κατ' ἐκείνην τὴν ὥραν διένειμε κατὰ τὸ σὺνθεσ τὰ Βαΐα εἰς τοὺς Χριστιανούς ἐν τῇ Μεγάλῃ Ἐκκλησίᾳ, καὶ τις ἐλθὼν ἀνήγγειλεν αὐτῷ κρυφίως πρὸς τὸ οὐδ' τὸ συμβεβηκόσ.

αὐτὸς δὲ σιωπήσας, διένειμε πάλιν ἀταράχως τὰ Βαΐα. Μετὰ τὸ τέλος τῆς ἱερᾶς λειτουργίας ἀναβὰς εἰς τὸ Πατριαρχεῖον μετὰ τῶν παρεμύθεντων Ἀρχιερέων κεινοποιεῖ πρὸς αὐτοὺς τὸ συμβάν τῆς Ζωοδόχου Πηγῆς. Ἐπειδὴ δὲ ἐκεῖνοι ἐξεσττικότες ἐπρώτων, τί σημαίνει ταῦτος «Ἀρχαὶ ὠδύνων καὶ ταῦτα (λέγει πρὸς αὐτοὺς ὁ Γρηγόριος) καὶ ἴσως ἦκει τὸ τέλος».

Μετ' οὐ πολὺ ἔρχεται πρὸς αὐτὸν διαταγὴ νὰ σταίῃ εἰς τὴν Πύλιν τὸν κατάλογον τῶν ἐν τῷ Φαναρίῳ κατοικοῦντων Γραικῶν οἰκογενειῶν, τῶν τε ἄλλων καὶ τῶν ἀρχοντικῶν, ἀκριβῶς περιέχοντα τὸν ἀριθμὸν τῶν προσώπων καὶ ὄνομα καὶ πατρίδα ἐκάστου. Ὁ δὲ Πατριάρχης ἀπεκρίθη, ὅτι τοιοῦτον κατάλογον δὲν ἔχει τὸ Πατριαρχεῖον. Ἐρχεται λοιπὸν καὶ δευτέρα διαταγὴ νὰ δώσῃ δύο ἑφημέριους, οἵτινες θέλουσιν συνοδεύσει τρεῖς Γενιτσαρῶν (ὧν οἱ δύο ἦσαν Κρητικοὶ γνωρίζοντες τὰ Ἑλληνικὰ), διὰ νὰ δεικνύωσιν (οἱ ἑφημέριοι) εἰς αὐτοὺς τὰς οἰκίας τῶν ὑπικῶν, καὶ συνερχόμενοι μετ' αὐτῶν νὰ συγκαλῶσιν ὅλα τῆς οἰκογενείας τὰ μέλη ὁμοῦ καὶ τοὺς ὑπρόετας, οἱ δὲ Τοῦρκοι νὰ κἀνωσι τὴν καταγραφὴν. Ἐδῶκε λοιπὸν ὁ Πατριάρχης τοὺς ἑφημέριους καὶ ἐξῆλθον οἱ καταγραφεῖς εἰς τὴν δικταταγμένην καταμετρησιν.

Τὸ δὲ πρωὶ τῆς Μεγάλης Δευτέρας (Ἀπριλίου 2) ἀποκρημαίνεται πλῆσιον τῆς μεγάλης Πύλης τοῦ παλατίου (Μπάπ-Χουμαϊῶν) ὁ αἰθιδιμος καὶ φιλογενέστατος, καὶ δὴ καὶ ἔσχατος τῶν ἐξ ἡγεμονικῶν οἰκογενειῶν ἐκλεγομένων μεγάλων Διευρηνεῶν, Κωνσταντῖνος ὁ Μουρούζης. Ὁ δ' ἔμαθε καὶ τοῦτο ὁ Πατριάρχης ἐδάκρυσε καὶ διετάξεν, ἵνα τελεσθῆ ἐπ' ἐκκλησίας ἡ συνήθης νεκρώσιμος ἀκολουθία, ἐφεξῆς δὲ καὶ τὰ μνημόσυνα τοῦ μακαρίου, παραγγελίας πρὸς τοὺς καὶ νὰ ἀγοράσωσι παρὰ τοῦ δημίου τὸ πτώμα καὶ θάψωσιν αὐτὸ διὰ νυκτός, ὅπου δυνήθωσι. Κατὰ τὴν αὐτὴν ἡμέραν ἐσφάγησαν ἢ ἐκρεμάθησαν καὶ ἄλλοι τινες τῶν ἐπισήμων, ὅσοι μάλιστα κατήγοντο ἐκ τῆς Πελοποννήσου καὶ ἄλλους δὲ ἀπέκτεινον τοὺς τυχόντας ὁδοῦ πάρεργον. Συνήγον δὲ καὶ τὰ ὄπλα, καὶ μάλιστα ἐκ τῶν ἐν τῷ Βοσπόρῳ χωρίων, ἀνασκάπτοντες καὶ τοὺς τάφους καὶ βρυσανίζοντες τοὺς ἐν ἡλικίᾳ.

Ἐκ δὲ τῶν Ἐκκλησιαστικῶν οὐδεὶς οὐδαμοῦ ἠνδραγαθήθη. Τὰ σράγια ταῦτα ἦσαν ὠρισμένα νὰ διαπράττωνται κατὰ μικρὸν, ἀφ' οὗ πρῶτον θυσιάσθῃ ὁ ἀρχιεπιμὴν· καθότι ὑποπεύοντο μήπως ἂν ἐπέπειπε τὸ ξίφος καὶ εἰς Κληρικούς, φηθήεις τὸ αὐτὸ καὶ ὁ Πατριάρχης κρυβῆ καὶ διαφύγῃ. Ἀλλ' ἐκεῖνος ἡτύχησεν κατέβαινεν εἰς τὴν Ἐκκλησίαν καὶ ἤκουε τὴν ἀκολουθίαν τῶν συνήθων ἀγρυπνιῶν τῆς Μεγάλης ἐβδομάδος (ἐβλάλλοντο δὲ τὸ πρωὶ, διότι τίς τῶν Χριστιανῶν ἐτόλμα νὰ ἐξέλθῃ διὰ νυκτός), καὶ πολλάκις ὁ αἰθιδιμος ἐπαναλάμβανε καθ' ἑαυτὸν τὴν ἀρχὴν τοῦ τροπαρίου ἐκείνου, «Ἰδοὺ ὁ Νυμφίος ἔρχεται ἐν τῷ μέτρῳ τῆς νυκτός».

(ΒΙΟΣ ΠΟΛ. ΙΕΡ. ΓΡΗΓ.)

Τὸ δὲ πρωὶ τῆς μεγάλης Τετράτης πέμπεται διαταγὴ εἰς τὸν Πατριάρχην νὰ τηρῇ ὑπὸ φύλαξιν τὴν ἐν Φαναρίῳ τότε κἀκείνην διαμένουσαν οἰκογένειαν τοῦ αἰδίου Δημητρίου Μουρούζη (πατροθείου τοῦ Κωνσταντίνου Μουρούζη, μεγάλου κἀκείνου διερμηνεύου γενομένου, καὶ ἀποκεφαλισθέντος ἐν Σουλῆ τῷ 1812). Ἐπειδὴ δὲ ὁ Πατριάρχης ἀπεκρίθη, ὅτι φύλακας δὲν ἔχει, πλὴν τῶν δύο διατεταγμένων συνήθως Γεντισάρων φρουρῶν τοῦ Πατριαρχείου, «Ἐστῶσαν καὶ καλόγηροι» ἀπεκρίθη ὁ κομίσας τὴν διαταγὴν καὶ ἀπεστάλησαν δύο τῶν ἐφημερίων εἰς φύλαξιν τῆς εἰρημένης οἰκογενείας τοῦ Δημητρίου Μουρούζη. Ὑπεδέχθη δὲ τούτους διακρύουσα (ὡς ἤκουσε τὴν αἰτίαν τῆς ἐλεύσεως αὐτῶν) ἡ μήτηρ τῆς οἰκογενείας, καὶ ἔδωκε πρὸς αὐτοὺς πολυτελῶς παρατεθεισὰ, ἔφαγον οἱ φύλακας, καὶ ἔπιον, καὶ νυστάζαντες ἐκοιμήθησαν. Τότε ἡ οἰκογένεια εὐρούσα κἀκὸν διέφυγε μετημφισμένη, καὶ ἐμβῆσα εἰς ἀκάτιον Τουρκικόν, τὸ ὅποιον ἔτυχε παρὰ τὴν πρὸς τὸν αἰγιαλὸν θύραν τῆς παραλίου οἰκίας, διεπέρασεν εἰς Γαλατᾶν ἄγνωστος, κἀκεῖθεν ἐπιβιβασθεῖσα εἰς πλοῖον ἀναχωροῦν εἰς Ὀδησσόν, διεσώθη εἰς ταύτην τὴν πόλιν μετὰ πολλοὺς κινδύνους. Ὡς δ' ἀνεχώρησεν ἐκ τῆς οἰκίας, μόλις ὀλίγη παρήλθεν ὥρα, καὶ ἦλθον ἔνοπλοι στρατιῶται νὰ τὴν ἀπαγάγωσιν εἰς τὴν φυλακὴν, τοὺς δὲ ἄρρενας αὐτῆς υἱοὺς εἰς τὴν καταδίκην. Ἐλθόντες δὲ οἱ στρατιῶται εὐθένα ἄλλον εὐρον, εἰμὴ τοὺς δύο φύλακας ἐφημερίους κοιμωμένους, καὶ τούτους παραλαβόντες ἔσυρον εἰς τὴν ἐξουσίαν, ἐκείνη δὲ τοὺς ἔστειλεν εἰς τὸ κάτεργον (1).

Κατὰ δὲ τὸ μέγα Σάββατον πέμπεται διαταγὴ εἰς τὸν Πατριάρχην, ἵνα παραγγείλῃ εἰς τοὺς Χριστιανούς, ὥστε κατὰ τὴν ἡμέραν τοῦ Πάσχα νὰ συνέλθωσιν εἰς τὴν ἐκκλησίαν κατὰ τὸ Ὁρθόδοξον τῶν νὰ προσευχῶσιν, καὶ ἔπειτα ν' ἀναχωρήσωσιν ἡσυχάζοντες ἕκαστος εἰς τὰ ἴδια χωρὶ, νὰ περιέρχονται εἰς τοὺς συνήθεις χαιρετισμούς, καὶ ἐγένετο οὕτως. Ὁ δὲ Πατριάρχης στραφεὶς πρὸς ἕνα τῶν παρακαθημένων Ἀρχιερέων. Πληρωταὶ (λέγει) καὶ καθ' ἡμᾶς τὸ προφητικόν, «Καὶ αἱ ἐορταὶ αὐτῶν εἰς πένθος μεταστραφήσονται».

Περὶ δὲ τὸ δευτέρου τοῦ Σαββάτου, τὰς δύο προλαβούσας ἡμέρας

(1) Ἐπλανήθησαν ὅσοι ἐνόμισαν καὶ ἔγραψαν, ὅτι τοὺς ἐφημερίους τούτους ἔστειλεν ὁ Πατριάρχης εἰς φύλαξιν τῆς οἰκογενείας τοῦ νεωστὶ καρατομηθέντος Κωνσταντίνου Μουρούζη, διότι ταύτην, θηρονοῦσαν ἀδικόπως, ἡ ἐξουσία συνεχώρησε μὲν νὰ ἀπέλθῃ εἰς τὴν ἐν Βοσπόρῳ οἰκίαν αὐτῆς, ἀλλ' εἶχε σκοπὸν νὰ καταδιώκῃ μετ' ὀλίγον εἰς θάνατον καὶ ταύτης τὰ ἄρρενα τέκνα, ὅπως συνιδούσα ἡ οἰκογένεια διέφυγε κἀκεῖνη μετημφισμένη διὰ νυκτός καὶ ἐπιβιβασθεῖσα εἰς πλοῖον προπαρασκευασμένον, διεσώθη εἰς Ὀδησσόν. Καὶ ἄλλο δὲ ψευδὸς διεφημίθη, ὅτι τάχα διὰ τὴν φυγὴν τῆς προαιρημένης οἰκογενείας τοῦ Δημητρίου Μουρούζη, τῆς οἰκίας ἡ φύλαξις ἐνεπιστάθη εἰς τὴν ἐπιστολίαν τοῦ Πατριαρχείου, παραγγείλη ἡ Πύλη καὶ ἀπεφάσισε τὴν καταδίκην αὐτοῦ. Τούτου ὁ θάνατος ἦν πρὸ πολλῶν ἡμερῶν διατεταγμένος, καθὼς φαίνεται ἐξ ὧν εἶπομεν καὶ πρὸ τῆς ἀναχωρήσεως τῆς οἰκογενείας ἐκείνης ἐκτίθη παρὰ τοῦ Σαχὴλ-Ἰσάμην ὁ φορτὴς (νομικὴ ἐπίφυλαξις) πρὸς καταδίκην τοῦ Πατριαρχου, καθὼς θέλομεν ἰδεῖ ἀκόλουθως.

νῆστις διατελέτας καὶ λίαν ἐξασθενήσας, ἔλαβεν ὀλίγον καὶ λιτὴν τροφήν. Παρακάθητο δὲ καὶ τινες τῶν αἰείων. Μεταξὺ δὲ λόγου ἐμπέσαντος πρὸς τοῦ καρατομηθέντος αἰδίου Κ. Μουρούζη, στενάξας ἰρώτησε «ποῖον λέγουσιν ἡπιώτερον θάνατον, τὸν τῆς καρατομίας, ἢ τὸν τῆς ἀγχόνης;» Μηδένος δ' ἀποκριθέντος, ἐπιστῶν ὀλίγον πάλιν, ἐπανάλαβε τὴν αὐτὴν ἐρώτησιν. «Ἄλλ' ἐγὼ (εἰπέ τις ἐξ αὐτῶν) δὲν γνωρίζω, ὡς μὴ δοκιμάσας μήτε τὸν ἕνα, μήτε τὸν ἄλλον». «Συνεπὶς ἀπεκρίθης», εἶπεν ὁ Πατριάρχης. «Ἄλλ' ἐὰν ἐνθυμῆσαι τοὺς ὑπὲρ Χριστοῦ μαρτυρήσαντας, ὅτι καὶ ἐκατατομήθησαν καὶ μυστὰ βιαιῶν θανάτων ὑπέστησαν εἶδη, δὲν ἤθελες φράσαι παρὰ πολὺ τὸ τοιοῦτον (ἀν ποτε συμβῆ ἀδίκως καὶ παρανόμως) ὡς μέγα τι κακόν. «Ταυραροῦν καὶ ἡμεῖς τοιοῦτον ἔχοντες προκειμένον νέφος μαρτύρων, τρέχωμεν δι' ὑπομονῆς τὸν προκειμένον ἡμῖν ἀγῶνα, ἀπορώντες εἰς τὸν τῆς πίστεως ἀρχηγὸν καὶ τελειωτὴν Ἰησοῦν». Ἐκ δὲ τούτων φαίνεται ὁ μακάριος, ὅτι ἔβλεπεν ὅσον οὕτω παρόντα τὸν θάνατον αὐτοῦ. Τοῦτον δὲ προσέπε καὶ συνομιλῶν μετ' ὀλίγον μετὰ τῶν ἐν τῷ Πατριαρχεῖῳ τηρουμένων Σέρβων, πρὸς τοὺς ὁποίους ἦλθε παρηγορῶν αὐτοὺς, ὅτι διασωθήσονται πάλιν πρὸς τὴν πατρίδα των ἀβλαβεῖς.

Ἦδη δὲ τῆς νυκτός ἐπελθούσης εἰσῆλθεν εἰς τὸ δωμάτιον αὐτοῦ κατὰ μόνας καὶ ἠγρύπνησε προσευχόμενος δι' ὅλης σχεδὸν τῆς νυκτός.

Κατὰ δὲ τὴν αὐτὴν τοῦ Μεγάλου Σαββάτου ἑσπέραν ὁ τῶν Ἐξωτερικῶν Ὑπουργὸς μετακαλέσας εἰς τὴν Πύλην τὸν μετὰ τὴν καρατομίαν τοῦ Μουρούζη διορισθέντα Μέγαν διερμηνέα Σταυράκη τὸν Ἀρστάρχη, παρήγγειλεν ἵνα λίαν πρωὶ τῆς ἐπιούσης ἡμέρας ἔλθῃ πρὸς αὐτὸν καὶ λάβῃ τὰς ἀναγκαίας διαταγὰς.

Τῇ ἐπαύριον (10 Ἀπριλίου) ἐπιστάσας τῆς Ἁγίας καὶ Μεγάλης δια τε τὴν ἐορτὴν καὶ διὰ τὴν Ἐκκλησιαστικὴν ἱστορίαν Κυριακῆς τοῦ Σωτηρίου Πάσχα, κατέβη εἰς τὴν Ἐκκλησίαν ὁ Πατριάρχης φρουρὰ δὲ τρισχιλίων στρατιωτῶν περιέζωσεν ἕξωθεν τὸ Πατριαρχεῖον. Αὐτὸς δὲ ὁ αἰδὶμος τὴν ἱερὰν φορέσας στολὴν εἰσῆλθεν πρὸς τὴν θείαν λειτουργίαν. Ἐν ᾧ δὲ προσῆλθεν εἰς τὴν προσκομιδὴν παρατήρηθη, ὅτι πολὺ πλεον τοῦ συνήθους ἐβράδυνεν, ἢ δὲ βραδυτέρως προῆλθε, διότι ἐμνημόνευσεν ἐν τῇ Ἁγίᾳ προσκομιδῇ ἀπάντων τῶν γνωστῶν αὐτῷ κεκοιμημένων, καὶ φίλων καὶ μὴ φίλων, ὅσων τὰ ὀνόματα διετῆρει εἰς τὸ ἀμάραντον ὑπὸ τοῦ γήρωος μνημονικόν του, καὶ αὐτῶν δὲ τῶν πρὸ μικροῦ ἐν πίστει τελειωθέντων, πρὸς οὓς ἔμελλε καὶ αὐτὸς ν' ἀναβῆ μετ' ὀλίγον. Καὶ τῶν ζώντων δὲ πιστῶν ἐμνημόνευσε τῶν ἐν θλίψει καὶ περιστάσει παντοίας κινδυνουόντων, εὐχόμενος ὑπὲρ τῆς ἀπολυτρώσεως αὐτῶν. Ὅταν δὲ οἱ χοροὶ ἔψαλλον τὸ «Ἀγαπήσω σε Κύριε, ἡ ἰσχὺς μου», ὁ Πατριάρχης μετὰ διακρύων ἠσπάζετο τὸν τελευταῖον ἀσπασμὸν τοῦ Ἀρχιερέως.

Μετὰ τὴν λειτουργίαν ἀνέβη εἰς τὸ Πατριαρχεῖον μετὰ τῶν συλλεγ-

τουρογκάντων Ἀρχιερέων, μεθ' ὧν καὶ ἀπενίστησε, λαβὼν τὸν συνήθως διδόμενον ζωμόν. Μετ' ὀλίγας δὲ στιγμὰς σιωπῆλας, ἀνεχώρησαν κἀκεῖνοι περιλυποί, καὶ αὐτὸς, ὡσαύτως ἔχων, μετέβη εἰς τὸ μικρὸν αὐτοῦ δωμάτιον. Τότε προσελθὼν τις τῶν οικείων, εἶπε πρὸς αὐτὸν ὡς πρῶγμα βέβαιον μαθῶν, «ὅτι ἡ πρὸ μικροῦ ψυθιρισθεῖσα ἐπανάστασις τῆς Πελοποννήσου ὑπάρχει ἀληθής» ἐβεβαίωσε δὲ ταύτην πλοῖον Ἐπτανήσιον, χθὲς ἐλθὼν ἐκ Πελοποννήσου. Καὶ τὴν αὖτις (εἶπε) τί ἔχει νὰ γείνη; Ὁ δὲ Πατριάρχης ἀσκαρδαμυκτὶ πρὸς αὐτὸν ἀποβέβη. «Καὶ τὰρ (λέγει) καὶ πάντοτε τὸ θέλημα τοῦ Κυρίου γενέσθω», καὶ πλαγίως τὴν κεφαλὴν εἰς τὸ προσκεφάλιον ἠσύχαζε.

Μετὰ ταῦτα περὶ τὴν 10 ὥραν πρὸ μεσημβρίας, τραπέζης ἡτοιμασθείσης καὶ τοῦ Πατριάρχου μόλις ἀνακληθέντος, εἰς τῶν Διακόνων, ἰδὼν τὸν Μέγαν Διερμηνέα εἰσερχόμενον εἰς τὸ προαύλιον, ἀναγγέλλει ὅτι ὁ Μέγας Διερμηνεύς ἔρχεται (1).

Ὁ δὲ Πατριάρχης ὑπολάβων, ὅτι ἔρχεται πρὸς ἐπίσκεψιν αὐτοῦ, περιέμενεν ἀναστάς. Ἐν δὲ τούτῳ ἕτερος Διάκονος προσελθὼν ἀνήγγειλεν, ὅτι ὁ Διερμηνεύς διὰ τῆς ἐτέρας κλιμακῆς ἀνέβη ἐπάνω εἰς τὸ μέγα Συνοδικόν, καὶ ὁ γηραιὸς ἐβάδιζεν ὡς ἀναβησόμενος καὶ αὐτὸς ἐκεῖ κατόπι τοῦ Ἀρχidiaκόνου, προπορευθέντος, ἵνα ἀναγγείλῃ τοῦτο εἰς τὸν Μέγαν Διερμηνέα. Οὗτος δὲ συγκρούσας τὸ δάκρυον. «Πρόλαβε (λέγει) καὶ εἰπέ τῇ Παναγιωτῆτι του, ὅτι τὸν παρακαλῶ νὰ λάβῃ μικρὸν ἀνοχὴν, καὶ ἐγὼ μετ' ὀλίγον θέλω ἔλθει εἰς συνέντευξιν αὐτοῦ». (Τοῦτο δὲ εἶπε λόγῳ μόνον ἀπλῶς, ἢ τί καλὸν εἶχε ν' ἀναγγείλῃ;) Καὶ ὁ γέρον ἀκούσας ἠσύχαζεν. Ὁ δὲ Διερμηνεύς μεταπειθόμενος τὸ τάχος ἕνα τῶν περιόικων Ἀρχιερέων, παρήγγειλε νὰ συμπαραλάβῃ καὶ τοὺς ἄλλους, τοὺς ἐν Φαναρίῳ κατοικοῦντας Ἀρχιερεῖς, καὶ νὰ συνέλθωσι τάχιστα· καὶ οὗτοι μὲν συνήρχοντο.

Μετ' ὀλίγον δὲ ὥραν ἔρχονται εἰς τὸ Πατριαρχεῖον ὁ, τε Κεσσεδάρης τοῦ Ἰπουργοῦ τῶν Ἐξωτερικῶν καὶ ὁ Τζαουσλά Ἐμνής· καὶ οὗτος μὲν διηυθύνθη εἰς τὸ μέρος, ἐν ᾧ ἦν ὁ Μέγας Διερμηνεύς, ἐκεῖνος δὲ εἰς τὸ τοῦ Πατριάρχου. Ἀντὶ λοιπὸν τοῦ Διερμηνεύος, ὃν περιέμενεν, ἰδὼν τοῦτον ὁ γέρον ἠλλοιώθη τὸ πρόσωπον. Διέταξε δὲ πάραυτα νὰ φέρωσι τὰ συνήθη δείγματα τῆς ὑποδοχῆς, ἀλλ' ὁ Μουσουλμάνος ἀπεποιήθη νὰ δεχθῇ τι τούτων, εἰπὼν, ὅτι περιμένει αὐτὸν (τὸν Πατριάρχην), διὰ νὰ τὸν συνοδεύσῃ εἰς τὸν τόπον, ὅπου διατάχθη. Τοῦτο ἀκούσας ὁ αἰεὶ εὐχόμενος ἐγείρεται παρευθὺς, καὶ φορεῖ τὸ βῆσον του καὶ ἐπα-

(1) Οὗτος, ὡς ἐρρήθη ἀνωτέρω, μετέβη εἰς τὴν Πύλνιν καθ' ἣν ἔλαβε διαταγὴν, καὶ ὁ Ἰπουργὸς τῶν Ἐξωτερικῶν δίδωσι αὐτῷ τὸ διάταγμα τὸ ἔριζον νέου Πατριάρχου ἐκλογῆν καὶ τὴν ἐκπτώσιν τοῦ πρώτου, ὡς ἀπίστου καὶ ἐπιβούλου διὰ καὶ ἀπηχοῖσθαι. Ὁ δὲ Μέγας Διερμηνεύς ἀναγνούς τὸ διάταγμα, ὑπέβαλε τὴν παρατήρησιν πρὸς τὸν Ἰπουργόν, μήπως οἱ πρὸς ἐκλογὴν Πατριάρχου συναχθῶσιν Ἀρχιερεῖς, ἀκούσαντες ὡς τετελεσμένον ἦδη τὸ, ἀπὸ τῆς ἐκλογῆς, φρονιμῆτος δὲν δεχθῶσι κἀνίς τὴν Πατριαρχεῖαν. Μετεβλήθη λοιπὸν ἡ λέξις εἰς τὸ, ἐτι μὴ ᾔθη.

νοκαλύμεινον, καὶ λαβὼν τὴν βῆσον ἀκολουθεῖ τὸν Μουσουλμάνον. Καταβαίνον δὲ τὴν κλιμακὰ λέγει εἰς τὸν δευτερεύοντα ἀνεψιὸν του, ἵνα παραλάβῃ μεθ' ἐαυτοῦ ὀλίγα χρήματα (διὰ τοὺς θυρωροὺς καὶ βαδούχους, ὡς ἔθος ἐν ταῖς οἰκίαις τῶν μεγιστάνων) καὶ τὸν ἀκολουθήσῃ.

Ὁ Κεσσεδάρης ᾤδηγησε τὸν αἰεὶ εὐχόμενον εἰς τὸ κατὰ τὸ Βυζάντιον λεγόμενον Παράλιον Ἐξωστέγον (Γιαλί Κιόσκι)· κἀκεῖθεν εἰς τὴν ἐνδότερον τοῦ παλατιοῦ, ὅπου κεῖται ἡ περιουσία τῶν οἰκημάτων (ἡγαγεῖς) τοῦ Ἀρχιεπισκόπου (Βυζαντινὸς Ἰμπερατορ). Οὗτος βλέπων τὸν μετ' ὀλίγον μαρτυρήσοντα προσβύτην παρηγόρησεν αὐτὸν διὰ τὴν ἀπὸ τοῦ Πατριαρχικοῦ ὀνόμου ἐκπτώσιν, λέγων ὅτι ὁ Σουλτάνος ὁ τῆς αὐτοῦ ἀναβιβάσας εἰς τὴν Πατριαρχεῖαν, ἐκεῖνος θέλει καὶ πάλιν γήγρον τὸν ἀναβιβάσῃ. Διέμεινε δ' αὐτόθι τόσον χρόνον, ὅσον οἱ ἐπίστατοῦντες ἐνόμιζον ἰκανὸν πρὸς τὴν ἐκλογὴν τοῦ Πατριάρχου. Ἐν δὲ τῷ μεταξύ τινες προσελθόντες ἐπρωτῶν αὐτὸν ἐν λόγοις ἰκανοὶς τινὲς οἱ τῆς ἀποστασίας ἀρχηγοί· ὁ δὲ γέρον ἐσιώπη. Καὶ τινες ἐβασάνισαν αὐτὸν προσπεσόντες· οἱ δὲ καὶ πρὸς ἀρνησιν τῆς πίστεως προσεκάλουν. Ὁ δὲ Ἱερομάρτυς «μάτην, εἶπε, κοπιᾶζετε· ὁ Πατριάρχης τῶν Χριστιανῶν ἀποθνήσκει Χριστιανός».

Μετ' ὀλίγον ἐπαρουσιάσθη εἰς τὸν αἰεὶ εὐχόμενον ὁ ἀρχηγὸς τῆς φρουρᾶς, καὶ τὸν εἶπεν, ὅτι ἔχει διαταγὴν νὰ τὸν φέρῃ εἰς τὸ Πατριαρχεῖον.

Κατέβησαν λοιπὸν διὰ τοῦ Παραλίου Ἐξωστέγου (Γιαλί-Κιόσκι) εἰς τὴν παραλίαν ὅπου ἦν προποτισμένους πολλοὶ ἀριθμὸς τρικόπων ἀκατιῶν, εἰς ἕκαστον τῶν ὁποίων εἰσέρχοντο ἀνά 4 ἢ 5 σωματοφύλακες. Τότε διατάσσονται νὰ χωρισθῶσιν ἐπ' αὐτοῦ οἱ παρακολουθήσαντες οικεῖοι· κἀκεῖνοι πενθῶντες καὶ δακρύντες κρουνηδὸν κατησπᾶσθησαν τὴν δεξιὰν τοῦ πατρὸς, καὶ αὐτὸς εὐλόγησεν αὐτοὺς, καὶ εὐθὺς ἐμβιβάζεται εἰς τὸ διωρισμένον δι' αὐτὸν ἀκάτιον. Εἰσῆλθε δ' ἐν αὐτῷ συνάμα καὶ ὁ ἐπὶ τῶν Στρεβλώσεων (Κοσιμπασης), καὶ εὐθὺς περιεκύκλωσαν τὸ θήραμα τὰ φέροντα τοὺς σωματοφύλακας ἀκάτια, τὰ δὲ καὶ προῆγον, ἐν οἷς καὶ τὸ τοῦ φρουράρχου, καὶ ἀπάγεται εἰς τὸν τεταγμένον τόπον τοῦ μαρτυρίου. Ὅτε δὲ ἔφθασε παρὰ τὴν ἀποβάθρην τοῦ Φαναρίου, ἰδὼν ὁ Πατριάρχης ἀθρόαν πληθύν Ὀθωμανῶν συνηγμένην ἐπὶ τῆς πλατείας (ὅπου πολλάκις κατατομοῦσι τοὺς καταδίκους) εἶπε τι (ἴσως τὸ τοῦ Ψαλμοῦ «Ὁξείς οἱ πόδες αὐτῶν ἐκχέαι αἷμα»). «Τί σὺ λέγεις;» (ἠρώτησεν ὁ σύμπλους ὁ καλός). Ὁ δὲ Πατριάρχης εἰδείξε τὸν πλῆθος. Κἀκεῖνος (φοβηθεὶς μήπως ὑπὸ φόβου πρὸς τῆς τιμωρίας ἀποθάνῃ). «Ἄλλ' οὗτοι λέγει» δὲν ζέκουσι διὰ σὲ συνηγμένοι».

Ἐξελθὼν δὲ τοῦ ἀκατιοῦ καὶ ὀλίγα βήματα προχωρήσας, ἔκλινε τὰ γόνατα καὶ τὴν κεφαλὴν (ἔτοιμον πρὸς ἀποτομὴν), ὁ δὲ Στρεβλωτάρχης· πλήξας αὐτὸν διὰ τοῦ ποδός, «Ἀνάστα, (εἶπε) βιάδιζε», καὶ σαλευόμενον πρὸς ἀνέγερσιν ἐβοήθησε προτεινάς τὴν χεῖρα. Ὀλίγα δὲ βήματα προχωρήσας, εἰσῆλθεν εἰς τὴν πύλνιν τοῦ Φαναρίου, ὅπου

ἔτατο καὶ ὁ φρούραρχος πρὸς αὐτὸν ἀγγελίαν ἐκ τοῦ οὐ μακρὰν ἀπέχοντος Πατριαρχείου, ὅτι ἡ ἐκλογή τοῦ νέου Πατριάρχου δὲν ἦν εἰσέτι πεπαιρωμένη καὶ νὰ ἀναβληθῆ πρὸς ὀλίγον ἢ ἐκτέλεσις τῆς τιμωρίας. Αὐτοῦ λοιπὸν ἐκράτησεν ἐπὶ μικρὸν τὸν μέγαν τῆς εὐσεβεῖς ἀθλητὴν καὶ πάλιν ἐβάδιζον. Ὡς δὲ ἦλθον πρὸς τὸ ἀνκντες λιθόστρωτον τῆς εἰς τὰ Πατριαρχεῖα φερούσης λεοφόρου, μικέτε δυνάμενον περιπατεῖν τὸν γηραιὸν, προσελθόντες δύο τῶν συνοδευόντων σωματοφυλάκων, ἐκράτουν αὐτὸν ἐκ δεξιῶν καὶ ἐξ εὐωνύμων, ἕως ἀνέβησαν μέχρι τῶν προπυλῶν, ὅπου ἴστανται θύραι τρεῖς, μία μὲν δεξιόθεν ἀναβαίνοντος, ἥτις ἀγεῖ εἰς τὴν περιοχὴν τῶν δωματίων τῶν Πατριαρχικῶν, ἑτέρα δ' ἀριστερόθεν ἡ φέρουσα εἰς τὴν εὐρύχωρον αὐλήν τῆς Μεγάλης Ἐκκλησίας, καὶ μέση τέλος ἡ τῶν οἰκημάτων τῶν κληρικῶν. Ταύτης ἔμπροσθεν ὑπῆρχε διατεταγμένον νὰ θυσιασθῆ ὁ Μέγας Ἀρχιερεὺς πρὸς ἀτιμωσιν καὶ καταισχύνῃ ἐνθεν μὲν τῶν κατὰ καιροὺς Πατριαρχῶν, ἐτέρωθεν δὲ τῶν ἐκκλησιαζομένων Χριστιανῶν, ὡς ἐνόμιζον οἱ φονεῖαι ἀγνοῦντες, ὅτι προσφιέστερον καὶ λαμπρότερον τόπον τῆς αἰδίου τελειώσεως τοῦ Πατριάρχου δὲν ἠδύνατο νὰ ἐκλέξωται. «Ἐξω τῆς πύλης» τοῦ Πατριαρχείου, καὶ ἔξω τῆς πύλης τοῦ περιβόλου τῆς Ἐκκλησίας ἔπρεπε νὰ πάθῃ ὁ Πατριάρχης πρὸς καύχημα τῆς πίστεως καὶ παράδειγμα καρτερίας μαρτυρικῆς ἀνεπίληστον καὶ ἀείμνηστον καὶ διὰ τοῦ Πατριάρχου καὶ διὰ τοῦ ἄλλου Χριστιανούς.

Αὐτοῦ λοιπὸν κατὰ πρῶτον ἔστησαν, ὡς σφάγιον πρὸ τοῦ βωμοῦ, κρατήσαντες πρὸς ὀλίγον ὃν ἐπροθυμοῦντο νὰ κρεμάσωσιν ὡς μαθητὴν τοῦ κρεμασθέντος ἐπὶ ξύλου. Ἔως δὲ νὰ ἐτοιμάσωσιν οἱ δῆμοι τὰ πρὸς ἀγχόνην, παρέκλινον αὐτὸν πρὸς τὸ πλησίον οἰκημάτιον τῶν ῥαθυδούχων, καὶ μετ' ὀλίγην ὥραν ἐξαγαγόντες παρέδωκαν τοῖς παριστάμενοις δημίσι· καὶ οὗτοι ἐπιπεσόντες ἔσυρον πρὸς τὴν κρεμάστραν. Ἐν δὲ τούτῳ πίπτει τὸ κάλυμμα τῆς ἱερᾶς αὐτοῦ κεφαλῆς (οἰοῦντι παρχωροῦν εἰς τὸν ἀμάρκοντον στέφανον τοῦ μαρτυρίου), καὶ ὁ φρούραρχος διέταξεν εὐθὺς νὰ ἐπιτεθῆ πάλιν τὸ καλυμμαύχιον (ἵνα τάχα ἐν ὀλοκλήρῳ τῷ σχήματι παραδειγματισθῆ κρεμάμενος οὗτος ὁ κακούργος!) Καὶ οὕτω τέλειον καὶ κατὰ σχῆμα φέρουσι τὸ τέλειον θῦμα τοῦ μαρτυρίου πρὸ τῷ τῆς ἀγχόνης σχοινίῳ, ὅπερ εἶχον ἐξηρημασμένον ἀπὸ ζύλων παχέων ὑπεράνω τῆς μέσης θύρας πρὸς τὸ γείσωμα τοῦ τοίχου ἰσχυρῶς ἐμπεπηγμένον. Ὁ δὲ Πατριάρχης, ἐκτείνας τὰς μὲν χεῖρας εἰς εὐλογίαν τοῦ Ὁρθοδόξου πληρώματος, τὰ δὲ ὄμματα εἰς τὸν οὐρανόν, Κύριε Ἰησοῦ Χριστέ, (ἀνεβόησε), δέξαι τὸ πνεῦμά μου καὶ δεξάμενος τὴν ἀγχόνην, ἀπέπτη νικηφόρος εἰς τὴν ἐν οὐρανοῖς θριαμβεύουσαν Ἐκκλησίαν τῶν πρωτοτόκων, ζήσας ἐπὶ γῆς ἕτη ἕξ καὶ ἑβδομήκοντα. Καὶ παραυτα προσελθὼν ὁ φρούραρχος, ἐτι ἀσπαίροντος τοῦ νεκροῦ, ἀνῆρτησεν ἐπὶ τοῦ στήθους αὐτοῦ τὴν αἰτίαν τῆς καταδίκης λέγουσαν. ὅτι «Οὗτος ὁ ἀποστάτης πρωταίτιος ἐγένετο καὶ συμμέτοχος καὶ συμπατριώτης τῶν

ἑπαναστατῶν» (1)· καὶ τούτῃ πράξει, ἀνεγνώρισε σοβαρῶς ὁ θανατουργός· διεπιστάζετο δὲ καὶ ὁ πάλαι ὄχλος τῶν Ὁθωμανῶν, κινῶντες τὰς κεφαλὰς αὐτῶν, καὶ βλαστημῶντες, καὶ καταρώμενοι «ὅτι εὐλόγησεν ὁ Κύριος».

Κατὰ δὲ τὴν αὐτὴν ὥραν, καθ' ἣν ἐξετελεῖται ἡ δραματικὴ αὐτῆς σκηνή, μόλις ἤδη περαιωθεῖσας ἄνω ἐν τοῖς Πατριαρχεῖσι τῆς τοῦ νέου Πατριάρχου ἐκλογῆς (Εὐγενίου τοῦ ἀπὸ Πισσιδίας, ἀκνοτος καὶ θαυρόντος ἐπινεύσαντος)· ἐν ᾧ συνέχαιρον αὐτῷ οἱ παρόντες Ἀρχιερεῖς καὶ κληρικοί, καὶ ὅσοι συνῆλθον τῶν κοσμικῶν, ἐξαίρτης ἀκούεται φωνὴ «Ἐκρέμασαν τὸν Πατριάρχην» καὶ πάντες ἐντρομεὶ ἀναστάντες, ἥρωτων, ἐμάνθανον, ἔφριссон, ἐκόπτοντο, καὶ ἦν θρόνος καὶ κλαυθμὸς πολλός. Δὲν ἐγνώριζον δὲ καὶ τὰ λοιπὰ θῦματα τῶν Ἀρχιερέων, ὅσα κατὰ τὴν αὐτὴν ἡμέραν εἰς ἄλλα μέρη τῆς Κωνσταντινουπόλεως ἐτελειώσαν μετὰ τοῦ Πατριάρχου τὴν αὐτὴν τοῦ μαρτυρίου ὁδόν (2).

Τὸ δὲ σῶμα τοῦ ἱερομάρτυρος Πατριάρχου ἔμενεν ἀνήρητημένον δι' ὄλων τριῶν ἡμερῶν, τιρούμενον ὑπὸ φυλάκων. Ὅθεν καίτοι σπουδᾶσας παντιοτρόπως νὰ τὸ ἐξαγοράσῃ διὰ μεγάλης ποσότητος χρημάτων πρὸς ἐνταφιασμὸν ὁ τῆς Πατριαρχίας διάδοχος μακαρίτης Εὐγενίος, μάτην ἐκοπίασε· καθότι εἶχον διατάξει οἱ Τούρκοι νὰ βρῆθῃ τὸ σῶμα εἰς τὴν θάλασσαν, καὶ νὰ γίνῃ ἄφαντον. Ἦγνῶν δὲ, ὅτι οὕτως ἐπλή-

(1) Τέσσαρας ἡμέρας πρὸ τοῦ Πάσχα ἐξήτησεν ὁ Ἀρχιεπίσκοπος παρὰ τοῦ Σουλτάνου ῥήτραν (φερεφάν) εἰς νομικὴν καταδίκην τοῦ Πατριάρχου, ὡς συνεῖχε καὶ αἰτίου μάλιστα τῆς ἐπαναστάσεως τῶν συμπατριωτῶν αὐτοῦ Πελοποννησίων. Ὁ εὐσεβὴς Τούρκος ἐξήτησεν ἀποδείξει τοῦ ἐγκλήματος· καὶ ἐπειδὴ δὲν ὑπῆρχον ἀπὸρνήσι τὸ ζητούμενον, ἐπειπὼν ἐμβριθῶς, ὅτι ὁ νόμος οὐδέποτε τιμωρεῖ τοὺς ἀθῶνους, ἀντὶ τῶν ἐνόχων αὐτῶν συγγενῶν. Ὅθεν αὐτὸς μὲν ἐστάλη εἰς ἔξορίαν, καὶ ἀπαχθεὶς διὰ νεκρῶν, ἐθανατώθη πλησίον τῆς Χαλκηδόνος. Ἐξέδωκε δ' εὐθὺς τὴν ἀπόφασιν ὁ γενόμενος διάδοχος του. Οὗτος δὲ μετὰ τρεῖς μῆνας (τὸν Ἰούνιον), βλέπων αὐτὸν κινδυνεύοντα ἐξέτησεν ἄδειαν ν' ἀπέλθῃ εἰς Μέκκαν καὶ Μεδίαν προσκυνήσων τὰ ἱερὰ τοῦ Μωάμεθ. Ἐν ᾧ δ' ἔπλεε παρὰ τὴν Χίον εἰς τὰς Ἀγρούσας νήσους, ἐπιπίπτει τὸ πλοῖον εἰς τὸν ἀτόλον τῶν ἑλλήνων, ὅστινες λαβόντες τὸν Σουλτάνου-Ἰαλάμην (μὴ εἰδότες, ὅτι αὐτὸς ἐξέδωκε τὴν ἀπόφασιν τῆς ἀγχόνης τοῦ Πατριάρχου), ἐκρέμασαν αὐτὸν ἀπὸ τῆς κεραίας τοῦ πλοίου. Ταῦτα καὶ ἄλλα δεξιήματα τῆς Θεοῦ δίκης ἔχει ἡ ἱστορία τῆς ἑλληνικῆς ἐπαναστάσεως.

(2) Τὴν αὐτὴν ἡμέραν τοῦ Πάσχα ἀπηγγόνισαν τρεῖς τῶν κρατουμένων ἐν τῇ φυλακῇ Μητροπολιτῶν, τὸν Ἐφέσου, τὸν Νικομηδείας, τὸν Ἀγγαλοῦ, ἀρ' οὗ παλαιότητος αὐτοὺς ἐδασάνισαν, ἵνα ἐξομώσωσιν (ὅρα ἐν § κβ'. τοῦ λόγου τοῦ εἰς τὸ μνημασμένον τοῦ Πατρ. κτλ.) Τὸν δὲ Δέφρον, καὶ τὸν Θεσσαλονίκης, καὶ τὸν Ἀνθρακιοπόλεως, καὶ τὸν Τυρνόβου ἀπηγγόνισαν μετὰ ταῦτα περὶ τὸν Ἰούνιον (ὅπῃτα συνέπεισ καὶ ἡ ἐν Ὁδησσῷ ταρῆ τοῦ ἱεροῦ λειψάνου τοῦ Πατριάρχου). Καὶ ταῦτα μὲν ἐν Κωνσταντινουπόλει, πρὸς οἷς προστεθεῖτω καὶ ὁ φόνος τοῦ μακαρίτου Ἐπισκόπου Θεοδορουπόλεως ἐν τῷ μεγάλῳ βρωματι (Ἀρναούτ-κιοῦ) καὶ πινῶν ἄλλων ἐκκλησιαστικῶν. Ἐκτὸς δὲ τῆς Βασιλευσσης, ὡς ἐξ ἐνός συνθήματος, ἄλλοι ἐθανατοῦντο· οὕτως ὁ σοφὸς ἐκείνος καὶ πολλῶν Ἐκκλησιαστικῶν καὶ ἑλληνικῶν παιδείας καὶ ἀρετῆς ἐγκρατῆς, πρῶτος Πατριάρχης Κωνσταντινουπόλεως, Κύριλλος ὁ ς'. ἀπηγγόνισθη ἐν τῇ πατρίδι αὐτοῦ Ἀδριανουπόλει, καὶ ἄλλοι ἄλλα λαχοῦ, ὡς ὁ Σωζομπόλεως Παΐσιος, ὁ Γάνου καὶ Χώρας Γεράσιμος, ὁ Μυριόφάντου Νεφέρος, ὁ Μακαριώτατος Ἀρχιεπίσκοπος Κύπρου μετὰ τῶν ὑπ' αὐτὸν Ἐπισκόπων καὶ ἄλλων κληρικῶν, ὁ Κρήτης Γεράσιμος ἐπίσης μετὰ τῶν ὑπ' αὐτὸν Ἐπισκόπων καὶ ἄλλων κληρικῶν, καὶ ἄλλοι πολλοί.

τὸ πρᾶγμα πρὸς τὴν Κυβέρνησιν, τὸ δὲ λείψανον μετεκομίσθη ἐκ τοῦ λιμένος εἰς τὸ λοιμοκαθαρτήριον (κατὰ τὸ σύνθημα), καὶ ἐμβλήθην ἐν τὸς καθαροῦ κιβωτίου ἀπετέθη εἰς τόπον ἐπίσημον, ὅπου δι' ὄλου τοῦ ἡμερονυκτίου ἔκαιον λαμπάδας, καὶ δύο ἱερεῖς, ἐξ ὑπαλλαγῆς παριστάμενοι, ἀνεγίνωσκον νυκτὸς καὶ ἡμέρας τὸ Εὐαγγέλιον.

Ὁ δὲ αἰδίδιμος Αὐτοκράτωρ, πληροφορηθεὶς τὴν ἀγγελίαν, ἐδάκρυσε, καὶ διέταξεν εὐθὺς μεγαλοπρεπῆ καὶ ἀξιοχρῶσιν τὴν κηδεῖαν τοῦ κοινοῦ τῶν Ὀρθοδόξων Πατρῶν, καὶ δώρις βασιλικαῖς ἐτίμησε τὸ λείψανον, πέμψας ἱερὰν στολὴν ὀλοχρῶσον Πατριαρχικὴν, καὶ Μίτραν πολυτιμωτάτην, καὶ ἐγκόλιον ἀδαμαντοκύλλητον, ἅτινα, κομισθέντα διὰ τοῦ ταχυδρόμου, περιέβαλον οἱ ἱερεῖς τὸν νεκρὸν, καὶ μετέθησαν αὐτὸν εἰς λάρνακα πολύτιμον, ἔτοιμον εἰς ἐκφοράν πρὸς κηδεῖαν, ἣτις ἐγένετο κατὰ τὸν ἐξῆς τρόπον.

Ἐν τῇ πρώτῃ τῆς 17 Ἰουνίου (1821) ἤρχισαν νὰ σημαίνωσιν οἱ κώδωνες τῶν Ἐκκλησιῶν. Καὶ παρευθὺς ὁ Κόμης Δανζερὸν, καὶ πάντες αἱ πολιτικαὶ καὶ στρατιωτικαὶ Ἀρχαὶ ἀπέστησαν εἰς τὴν ἐξω τοῦ λοιμοκαθαρτηρίου αὐλὴν, ὅπου ἔκειτο ὑψηλὴ ἡ λάρναξ τοῦ νεκροῦ, περιετοιχισμένη ὑπὸ ἱερέων καὶ λαμπάδων καὶ θυμιαμάτων εὐωδῶν. Ἀκολουθῶς ἦλθεν ὁ ἱερός κληρὸς μετὰ τριῶν Ἀρχιερέων, τοῦ Ἀρσύστρας Κυρίλλου, τοῦ Εἰρηνοπόλεως Γρηγορίου, καὶ τοῦ Βενδερίου καὶ Ἀλεξμανίου Γρηγορίου. Καὶ ψαλλέντος τοῦ Τρισαγίου, ἐπάραντες οἱ ἱερεῖς τὴν λάρνακα ἀπέθηκαν ἐφ' ἀμάξης, καὶ εὐθὺς ἤρχισαν οἱ κώδωνες ὄλων τῶν Ἐκκλησιῶν τῆς πόλεως νὰ σημαίνωσιν συντονιώτερον τὸ πένθημον. Συγχρόνως δὲ καὶ ὅλα τὰ ἐν τῷ λιμένι τῆς Ὀδησοῦ βασιλικὰ καὶ ἐμπορικὰ πλοῖα, ἔχοντα τὰς σημαίας ἀναπεπταμένας κατὰ τὸν πένθημον τρόπον, ἤρχισαν τὸν κανονοβουλισμόν καὶ τὰ μὲν βασιλικὰ ἐκονοβόλησαν ἀνά 101, ὁμοίως καὶ τὸ φρούριον τῆς ξηρᾶς, τὰ δὲ ἐμπορικὰ πλοῖα ἀνά 51. Ἐν δὲ τούτῳ ἤρξατο τῆς πορείας ἡ ἐκφορά κατὰ τὴν ἐξῆς ἀκολουθείαν.

Πρῶτος προεπορεύετο μέγας ἀργυρόχρυσος Σταυρὸς, μετὰ φαναρίων πολυφώτων ὑψηλῶν, φερόμενων ὑπ' ἀναγκαστῶν στιγαροφορούντων κατόπιν ἠκολούθουν αἱ σημαῖαι τῶν Ἐκκλησιῶν ἐφεξῆς τέσσαρες Διάκονοι ἐβάσταζον τὸ πῦμα (σκέπασμα) τῆς λάρνακος, καὶ τούτων κατόπιν ἄλλος Διάκονος ἐκράτει ὑψηλὴν τὴν ἱερατικὴν βάβδον, καὶ δύο ἄλλοι πλησίον ἔφερον ἐπὶ χρυσῶν προσκεφαλαίων, ὁ μὲν τὸν ἱερὸν μανδύαν ὁ δὲ τὸ ἀρχιερατικὸν ἐγκόλιον κατόπιν ἐβάδιζον οἱ ψάλλται τῆς Ἐκκλησίας μετ' ὄλου τοῦ χοροῦ ψάλλοντες τὸ νεκρώσιμον, εἶτα ἀργυροῦν διδάμβουλον (κρηστήριον) φέρον λαμπάδα ὑψηλὴν, καὶ ἐξῆς ὁ ἱερός κληρὸς πρῶτον οἱ Μοναχοὶ εἶτα οἱ Ἱεροδιάκονοι καὶ μετέπειτα οἱ ἱερεῖς καὶ Ἀρχιμανδρίται, καὶ μετ' αὐτοὺς οἱ τρεῖς Ἀρχιερεῖς, προπορευομένων Διακόνων φερόντων δικηροτρίκηρα καὶ θυμιατήρια, κατόπιν δὲ τῶν Ἀρχιερέων ἐπικολούθει ἡ λάρναξ τοῦ ἱεροῦ λειψάνου ἐφ' ἀμάξης ἐλκομένης ὑπὸ ἵππων ἐξ μελανοσκεπῶν, οὓς ἐκράτουν ἐξ ἵπποκόμοι μελανοφόροι. Πρὸς δὲ τὰς τέσσαρας γωνίας τῆς ἀμάξης ἴσταντο τέσσα-

ρες Διάκονοι, κρατοῦντες θυμιατήρια καὶ θυμιάζοντες ἀδιακόπως, ἐξ δὲ ἱερεῖς, ἀνά τρεῖς ἐκατέρωθεν τῆς ἀμάξης ἐκράτουν ἐπὶ τῆς λάρνακος οὐρανὸν ἐκ κικινίου ὀλοσπρίκου (βελούδου) ἐν ὀλοχρῶσις κρυσσοτοῖς, καὶ δώδεκα τῶν ἐπισήμων Ὀδησοῦν ἐκράτουν λαμπάδας μεγάλας ἀνημμένας.

Κατόπιν δὲ τῆς ἀμάξης ἤρχετο ὁ Κόμης Διοικητὴς καὶ πᾶσαι αἱ πολιτικαὶ καὶ στρατιωτικαὶ Ἀρχαὶ μετὰ τῶν ἐπισήμων Ἑλλήνων Πριγκήπων τε καὶ ἄλλων εὐγενῶν, τῶν ἐκ τε Κωνσταντινουπόλεως, καὶ ἐκ τῆς Μολδοβλαχίας τότε καταρνούτων εἰς Ὀδησοῦν, καὶ ἐξῆς ἐπικολούθει πλῆθος πολλὸν τοῦ λαοῦ, ἄνδρες, γυναῖκες, παιδιὰ, φέροντες πάντες ἐπὶ τῆς δεξιᾶς τὸ σημεῖον τοῦ πένθους. Ἀπὸ δὲ τῆς θύρας τοῦ λοιμοκαθαρτηρίου μέχρι τῆς θύρας τοῦ τῆς Μητροπόλεως ναοῦ, μίᾳ ὥρας ἀπέχοντος, σειραὶ στρατιωτῶν ἐκατέρωθεν ἀπετείχιζαν τὴν ὁδόν, ἔριπποι δὲ καὶ κοζάκιοι καὶ χωροφύλακες διετήρουν τὴν εὐταξίαν τῆς παρατάξεως. Οἱ δὲ Θεωροὶ παντοίας τάξεως καὶ ἐκ πασῶν τῶν θρησκειῶν (πλὴν τῶν Ἑβραίων, οἵτινες κατὰ διαταγὴν ἕμενον κεκλεισμένοι εἰς τὰς οἰκίας τῶν) πανταχόθεν περιχυθόντες, ἐστονεχωροῦντο περὶ τὴν ὁδόν. Ἐστάθη δὲ ἡ παρατάξις εἰς τρία διάφορα τῆς πόλεως μέρη, καὶ οἱ τρεῖς Ἀρχιερεῖς ἀνέγνωσαν ἕκαστος εἰς τὴν στάσιν ἀνά ἐν Εὐαγγέλιον.

Ἐν ταιούτῃ πομπῇ καὶ παρατάξει ἐφέβη τὸ Πατριαρχικὸν σκῆνος εἰς τὴν Καθεδρῆυσαν Ἑλληνορωσικὴν ἐκκλησίαν τῆς Μεταμορφώσεως, καὶ ἐτέθη κομισθὲν ὑπὸ ἱερέων ἐπὶ ὑψηλοῦ καταράλλου, καταχρύσου καὶ βαρυτίμου, κατασκευασθέντος δαπάνῃ τῆς αἰδίδιμου μητρὸς Αὐτοκρατορίσσης Μαρίας Θεοδορίδος. Τέσσαρες διάκονοι σταθέντες πρὸς τὰς τέσσαρας στήλας τοῦ καταράλλου, θυμιάζον ἀδιακόπως, δώδεκα δὲ μεγάλα μανουάλια με κηροῦ, ὑψηλοῦς ἔκαιον περὶ τὸ λείψανον ἄχρι τέλους, καὶ ὅλη ἡ Ἐκκλησία ὑπῆρχε κατάρωτος καὶ ὀλολαμπῆς.

Ἀποτεθέντος δὲ τοῦ ἱεροῦ λειψάνου, ἤρχισε εὐθὺς ἡ θεία λειτουργία, ἣν ἐτέλεσε ὁ Πρωτοπρεσβύτερος τῆς Ἐκκλησίας μετὰ καὶ ἄλλων ἱερέων συλλειτουργούντων. Μετὰ δὲ τὸ τέλος αὐτῆς ἐψάλλη πᾶσα ἡ νεκρώσιμος Ἀκολουθία, καὶ οἱ Ἀρχιερεῖς περιεστάμενοι περὶ τὸν Ἱερομάρτυρα Πατριάρχην, ἀνεγίνωσκον, ἕκαστος κατὰ μέρος, τὰ τεταγμένα Εὐαγγέλια. Μετὰ δὲ τὸ τέλος τῆς Ἀκολουθίας, ἀσπασθέντες τὸ ἱερὸν λείψανον οἱ τε Ἀρχιερεῖς καὶ ὅλος ὁ κληρὸς, ἀνεχώρησαν, τὸ δὲ λείψανον ἕμενε τρεῖς ἡμέρας ἐν τῷ μέσῳ τοῦ ναοῦ, ὅπου ἀδιακόπως συνέτριχον πλῆθος λαῶν Ὀρθοδόξων, ἀρικημένον ἐξεπιτόνδες εἰς Ὀδησοῦν πανταχόθεν ἐκ τε τῆς μικρᾶς Ῥωσσίας, καὶ ἐκ τῆς Μόσχας, καὶ ἀπὸ Βασσαράβιας, καὶ Ταυρίδος, καὶ Μολδοβλαχίας, καὶ ἠπάσαντο μετὰ δακρύων εὐλαβείας καὶ πένθους τὸν ἱερόαθλον νεκρὸν. Καὶ ὅλος δὲ συνήγαγεν ἡ φάμη παντοίων φυλῶν συζέσθην. Ἕλληνας, Ῥώσσις, Κοζάκιοι, Γεωργιανοὶ, Δάκες, Τάταροι (Χριστιανοί), χιλιάδες πολλαί, αἵτινες ἐστονεχωροῦντο καὶ ἐντὸς τῆς πόλεως καὶ ἐκτὸς ὑπὸ σκιναῖς διαμένοντες. Δι' ὄλων δὲ τῶν τριῶν τούτων ἡμερῶν ἱερεῖς καὶ διάκονοι νυκτὸς καὶ ἡμέρας, ἀλληλοδιαδόχως ἀνεγίνωσκον τὰ ἱερὰ Εὐαγγέλια.

Κατὰ δὲ τὴν 19 Ἰουνίου, ὥραν 8 Π. Μ. ἤρχισαν νὰ σημαίνωσιν οἱ ἱεροὶ κώδωνες τῶν ἐκκλησιῶν· συνελθόντων δὲ τῶν Ἀρχιερέων καὶ τοῦ Ἀγίου παντός καὶ πλήθους λαοῦ, ἐτελέσθη ἡ Θεία λειτουργία περὶ τῆς 10 ὥραν, καὶ ἐπὶ τέλους τὸ Τρισάγιον τοῦ μνημοσύνου. Μετὰ δὲ ταῦτα ὁ σοφώτατος Ἱεροδιάσκαλος Κωνσταντῖνος Οἰκονόμος ὁ ἐξ Οἰκονόμων ἐξερώνησε τὸν θαυμασίον ἐκεῖνον ἐπιτάφιον λόγον. Εἰς δὲ τὸ τέλος πάλιν τὸ Τρισάγιον, καὶ Ἀπόλυσις.

Ἐπειτα δὲ μετὰ τῆς αὐτῆς παρατάξεως μετεκομίσθη τὸ ἱερόν λειψάνον ἐκ τοῦ ναοῦ τῆς Μεταμορφώσεως εἰς τὴν Ἑλληνικὴν Ἐκκλησίαν τῆς Ἁγίας Τριάδος (ὡς Ἕλληνας τοῦ Πατριάρχου ὄντος) καὶ ψαλλέντος Τρισαγίου, ἐτάφη εἰς τὸ προητοιμασμένον μνημεῖον ἐν τῇ αὐτῇ Ἐκκλησίᾳ καταντικρὺ τῆς Ὁραίας Πύλης τοῦ πρὸς τὸν νότον παρεκκλησίου, τοῦ ἐπ' ὀνόματι τοῦ Ἁγίου Σπυρίδωνος. Ἐπὶ δὲ τοῦ μνήματος ἐτέθη τετράγωνον ὑψηλὸν μονόλιθον, κατὰ τὸν τρόπον τῶν Βασιλικῶν Μουσουλῶν· ἐπάνωθι δὲ τούτου ἐστάθη ὁ διάχυστος οὐρανὸς (τὸ καταφάλκον) ὅπου ἴστατο καὶ μέχρι τῆς 9 Ἀπριλίου 1871 ἡμέρας τῆς ἀνακομιδῆς τοῦ ἱεροῦ λειψάνου ἐξ Ὀδησοῦ εἰς Ἀθήνας (1).

Ἐνταῦθα καταπαύοντες τὴν βιογραφίαν τοῦ αἰοδύμου Πατριάρχου καὶ Ἱερομάρτυρος Γρηγορίου, ὀφείλομεν νὰ προσθέσωμεν εὐγνωμότως καὶ πρὸς τιμὴν τοῦ Πανιερωτάτου καὶ Σοφωτάτου Ἀρχιεπισκόπου Κ. Ἰννοκεντίου, ὅτι τῇ προτάσει τούτου ἡ Ἀγιωτάτη Διοικουσα Σύνοδος πάσης Ῥωσσίας ἐθέσπισεν, ἵνα ἀπὸ τοῦ 1821 τεληταί ἐνιαυσίως κατὰ τὴν 19 Ἰουνίου μνημοσύνον τοῦ Ἱερομάρτυρος Πατριάρχου· ἀπὸ δὲ τοῦ 1848 καὶ ἐντεύθεν ἐκάνονισεν ἵνα ψάλληται ἡ Ἀσματικὴ Ἀκολουθία τοῦ Πανενδόξου Ἱερομάρτυρος Πατριάρχου Γρηγορίου τοῦ Β'. (2).

(1) Τὰ περὶ τὴν κηδείαν τοῦ Πατριάρχου βλέπε πλαυτέρον καὶ ἐν τῇ ὑπὸ τοῦ Πρωτοσυγκέλου Ἀμβροσίου Φραντζῆ Ἐπιτομῇ τῆς ἱστορίας τῆς ἀναγεννηθείσης Ἑλλάδος. (Τόμ. Γ'. σελ. 243—249), ἀνεραναθίντα ἅπαντα ἐκ τῆς Ἐφημερίδος τῆς Πετροπόλεως (1821 Σεπτεμβρίου ἡ), καὶ ἐκ τῆς Γαλλικῆς ἱστορίας τῆς Ἑλλάδος, συγγραφείσης ὑπὸ τοῦ Πουκεβίλ. σελ. 404 καὶ 410. Ἴδε καὶ ἔπισημα ἐγγράφου περὶ ἀνακομιδῆς τοῦ ἱεροῦ λειψάνου ἀπὸ 6—29 Ἀπριλίου 1871 (Ἐφημ. Φιλομαθῶν ἀριθ. 272—273).

(2) Ἐκ τῆς ἀπὸ 18 Ἀπριλίου 1871 ἐκθέσεως τῆς Ἐκκλησιαστικῆς Ἑλλ. Ἐπιτροπῆς πρὸς τὸ Ἰπουργεῖον ἀποσπώμεν τὰ ἐξῆς: «Ἐντὸς δὲ τοῦ ναοῦ (Ὀδησοῦ) φθάσαντες καὶ ἐπὶ ὑψώματος παρασκευασμένου τεθείσης τῆς λάρνακος ἐψάλλη αὐθὺς ἡ πανυχίς· τούτο δὲ πρέπει νὰ γνωρίζῃ τὸ Σ. Ἰπουργεῖον, διότι ἀπὸ τὸ 1821 καὶ μάλιστα ἀπὸ τοῦ 1848 ἀπέδιδοντο τιμαὶ Ἱερομάρτυρος εἰς τὸν Πατριάρχην Γρηγόριον, διότι καὶ ἀναθήματα ἀνεκτίθεντο καὶ λαμπράδες προσέφέροντο καὶ κανδύλαι ἀκοιμήτως ἐκίοντο καὶ δεήσεις καὶ παρακλήσεις πρὸ τῆς εἰκόνης τοῦ αἰοδύμου ἐτελοῦντο». Καὶ τέλος:

«Ἐπικαλούμενοι δὲ τὸν Κύριον τοῦ οὐρανοῦ καὶ τῆς γῆς ἵνα διὰ τῶν ἱερασιῶν καὶ τῶν κληρικῶν τοῦ Ἱερομάρτυρος Γρηγορίου, οὗ τὸ ἱερόν λειψάνον ἀπήλαυσεν ἡδὴ ἡ Ἑλλάς, σκέπη καὶ διαφυλάττη ἅπαν τὸ Ἑλληνικὸν γένος ὥπως δυναθῇ ἐκπληρῶσαι τὴν ὑπὸ τῆς Θεῆς Προνοίας ἐπιβεβλημένην αὐτῇ ἀποστολήν, διατελούμεν εὐπειθίστατοι».

† Ὁ Ἀρχιεπίσκ. Φθιώτιδος ΚΑΛΛΙΝΙΚΟΣ. † Ὁ Ἀρχιεπίσκ. Ζακύνθου ΝΙΚΟΛΑΟΣ.
Οἱ Ἀρχιεπίσκοποι Ἀδερῖκος Λαμπρίδης, Ἀγαθάγγελος Λεοπόπουλος.
Γεώργ. Π. Ἀγγελόπουλος. Ὁ Γραμμ. Κωνσ. Καλοῦθς.